VÁMOS MIKLÓS

töredelmes vallomás

athenaeum

Töredelmes vallomás
Vámos Miklós
Athenaeum (jan 2019)

Címke: Elbeszélések

Egy életen át írtam novellákat. Elméletem szerint a novella nem azonos az elbeszéléssel. Az elbeszélés olyan történet, amelyet a havilapokban adunk közre, terjedelme tizenötezer karakternél több, néha húsz- vagy akár harmincezer. Elég hosszú tehát. A novella viszont az, ami befér a hetilap egy teljes oldalára, tehát régi számolással kábé tíz flekk (ennyi nagy sorközzel telegépelt oldal). Ami ennél is rövidebb, az mi? A két háború közt tárcának hívták, ám az inkább egyfajta személyes újságcikk. Lehet-e novellát – történetet – írni még sokkal tömörebben, ha tetszik, töményebben? Kihívás. Én megpróbáltam, először szerkesztői kérésre, aztán már sportból, „odaülök, rövidülök” jeligére.
A kötetben olyan vallomások találhatóak, amelyeket kicsit – vagy nagyon – szégyell az ember, s nem szívesen mesél el, még baráti vagy családi körben sem. (A fotóm is efféle.) Erőt kellett vennem magamon… értik. Erre utal a cím: töredelmes vallomás.

Vámos Miklós

töredelmes vallomás

Mottó

„odaülök, rövidülök”

Elbeszélni

Történetmesélőnek születtem. Romantikusan hangzik, de ez az igazság. Mindig történetekben érzékelem a valóságot, s ha van rá érdeklődés, ha nincs, elmondom. Én meghallgatom magam, akkor is, ha más nem.

Ebből következik, hogy már apró gyerekkoromban is históriákat fabrikáltam. Eleinte szóban, s elmeséltem minden felnőttnek a környezetemben. Nagyobb baj, hogy újra meg újra, ez volt, ugye, a korrektúra. Amint megtanultam írni, papírra, ceruzával, már nem zaklattam a családtagjaimat. A papír türelmes.

Boldogult írói úrfikorom még húsz előtt kezdődött, amikor elfogadta egy novellafüzéremet az *Új Írás.* Attól fogva legalább havi rendszerességgel készítettem őket, s amelyik szerkesztőség kért, annak adtam. Amelyik nem, az vethetett magára. Ezt máig így csinálom, sajnálom. Majdnem mindig vannak kész rövidprózáim, mert párhuzamosan akkor is írok ilyeneket, ha egyébként egy regényt kalapálok össze.

Az igazi novella tíz-tizenkétezer karakternyi, nyolc flekk, ahogyan az ólombetűs nyomtatás idején neveztük. Másként: akkora, hogy az *Élet és Irodalom* lehozhassa. Ők irodalmi szöveget akkor közölnek szívesen, ha elfér egy oldalon, sőt, mellette marad még hely versnek vagy rajznak. Fiatalon erre álltam rá. Ma már az *ÉS* szintúgy rövidebb terjedelmi határokban gondolkodik. Arról nem is beszélve, hogy az ottani vezetőség fontosabbnak érzi a lap első felét, ahol a politikai és gazdasági tárgyú írások olvashatóak.

Nem számít, szerintem ki-ki csak a saját szövegéért felelős. Ehhez az elvhez tartom magam. Aki próbálta, igazat ad nekem, sokkal nehezebb elmesélni egy történetet, ha kevesebb szóval tehetjük. De szeretem a kihívásokat.

Egy hetilap évekkel ezelőtt megkért, küldjek minden negyedik számába novellát, ha lehet, nyolcezer karakternél kurtábbat. Rendben. Idő múlott, gumi nyúlott. Szóltak, hogy inkább csak hatezret. Húztam-vontam a számat, de igyekeztem. Végül jelezték, a lap szerkezete átalakult, négyezer karakter lett a fölső határ.

Anyátok! – gondoltam, mégis megpróbáltam. Kezdtem ráállni ezekre a méretekre. Máshová is ilyeneket küldtem, néha hármasával. *Három piczi* felcímmel. Van előnye is, mellébeszélés helyett nyomban a tárgyra kell térned s velősen fogalmaznod, úgyszólván csak a történet csontvázát vetheted papírra, minden fölösleges szó kihúzandó.

Rájöttem, ez tulajdonképp fekszik nekem. Hiszik-e vagy sem, számítottam rá, hogy a drága szerkesztő úr előbb-utóbb arról tájékoztat sajnálkozva: immár csak kétezer karakternyi hely jut, ahhoz tartsam magam. (Erre nem került sor.) Írtam magamnak olyanokat s még rövidebbeket. Ha már lúd, legyen sovány.

Egyszer aztán vérszemet kaptam, s kísérleteztem, lehet-e még annál is szűkszavúbban. Kurtábban. Egysoros novellák! Tudtam, ez az út a teljesen üres papír felé vezet, de nem bántam. Úgyis az lesz a vége, majd… amikor… (Utolsó, utószó, csönd, csönd, vesszőcske.)

Az egymondatosok nyomán latolgathatja az ember, mai rohanós életünkben szánhatunk-e időt több kötetes művekre. (Remélem, az a válasz kórusban, hogy IGEN.) Az is agyamba ötlik, hogy ezeket akár sms-ben is terjeszthetném, megspórolható a nyomda, s a befogadónak fillérjébe se kerül, én meg azt a kis költséget kibírom.

Az egysorosok után kísérleteznem kell majd még az egyszavasakkal is. Esetleg az egybetűsökkel. Végül néhány tiszta fehér oldal következhet. Ahová az olvasó írhatja be a maga rövid történeteit.

Szívesen elolvasnám őket.

Jövőnk

Úgy nőttünk föl, négyen, unokatesók, hogy legkisebb korunkat követően a szüleink szóba sem álltak egymással. Nem köszöntek a másiknak, minek is, úgyse fogadná. Pedig ugyanabban a házban laktunk.

Anyám aktakukac volt, a bátyja asztalos, ahogyan az ő águkon valamennyi férfi fölmenő. Nagybátyám mutatóujját levágta a fűrészgép, én ezt találtam benne – rajta – a legérdekesebbnek. A családi cég a két háború között hol virágzott, hol a csőd szélén táncolt. A negyvenes évek második felében, az úgynevezett újjáépítés időszakában viszont határozottan föllendült: ajtó, ablak, mankó, faláb, hogy rövid legyek. Mindezt nagyapám, a régi vágású iparos ellenezte, ő a stílbútor bűvöletében élt, aki a könnyű haszonszerzés végett méltatlan megrendeléseket fogad el, az nem asztalos, hanem *murxer* (kontár), mondta ő. Rengeteget marakodtak ezen a fiával, néha ütésre emelt kalapáccsal kergetőztek a bokáig érő forgácsban. Télen azzal fűtöttek.

De a *murxerkedéssel* annyira egyenesbe jöttek, hogy kis asztalosüzemet létesíthettek Angyalföldön, ahol valamennyire békésen megfért a műbútorkészítés a nyílászárógyártással. Mire a beruházás hozhatta volna a tőle elvárt hasznot, államosították a telepet. Még a családi fotókat sem vihették haza. Ezután apa és fia az állami faiparban kényszerült állást vállalni, nagyapám szerint napi nyolc órában széklábat faragtak.

Anyai nagyszüleim korán haltak, öt-és hétéves koromban, akkor aztán anyám összeveszett a bátyjával az örökségen. Pontosabban: azzal vádolta, hogy magának tartotta meg az egészet. Talán tényleg, ám ő úgy vélte, hogy a benyert pénzek s javak jórészt az ő munkájának köszönhetőek, ő robotolt naphosszat a műhelyben, melyet az apja már csak irányított, annyira, amennyire. Ebben volt némi igazság – gondolom most.

Anyám egyre várta, hogy a bátyja elszámoljon vele az örökséggel, de hiába. Nálunk sok-sok estén zubogott a mama ilyen tárgyú monológja, sem apám, se mi a nővéremmel soha nem szóltunk

hozzá. Az igazat megvallva, untuk. A helyzet akkor mérgesedett el végképp, amikor a bátyja még egy zsebkendőnyi telket is el akart perelni tőle, melyet pedig kifejezetten neki vett a nagypapa, azzal az indokkal: Én tudom a legjobban, milyen a fiam, ez csak a tiedé, hogy legyen valami a kezedben, majd… akkor, ha… érted! Anyám értette. De mégse lett a kezében semmi akkor… amikor.

Sorolt előzmények után nem csoda, ha nemzedékünk – a négy unokatestvér – követte a *nincs kapcsolat, nem köszönünk* szülői példáját, puszta szolidaritásból. Apám halála után mi el is költöztünk onnan, e rokoni szál feledésbe merült.

Anyám legalább százszor elmesélte a kátránylabdacs történetét, szemében ilyenkor kigyúltak a rögeszme tébolyának lángjai. Az államosítás előtt nagyapám már sejtette, hogy mindenét elveszik a szocialista hatóságok, így kétmaréknyi értéket – gyűrűk, Napóleon-aranyak, néhány gyémánt – gondosan becsomagolt vászonzacskóba, amit bőrzsákba dugott, s azt meleg kátrányba mártotta. Így jött létre a gyereklabdányi fekete labdacs, melyet elásott valahol a ház kertjében. Csak a fiának árulta el, hogy merre.

Abban a kátránylabdacsban van a ti jövőtök! – mondta anyám a nővéremnek és nekem. Célozgatott rá, hogy az volna a leghelyesebb, ha az éj leple alatt szisztematikusan fölásnánk a kertet, hogy megtaláljuk a jövőnket. Egyikünk se vállalkozott erre. Később, miután elköltöztünk, módunk se lett volna rá. Aztán meghalt a nagybátyám, majd az anyám is. Múlt az élet sebesen.

A nyugdíjkorhatár tájékán hirtelen rádöbbentem, milyen esztelenség, hogy unokatesóimat nem létezőnek tekintem. Szerencsés véletlen folytán sikerült fölvennünk a kapcsolatot. Egyikük elzárkózott. Másikuk örült nekünk. Találkozás, meghívások. Mikor már barátkoztunk, kérdeztem, mi lett a kátránylabdaccsal. Unokanővérem jó fej férje elmesélte, nagybátyám sem tudta a helyét. Ő, a férj, szisztematikusan föltúrta a kertet, még az ócska garázs kövezetét is szétkalapálta, mert a feleségének és a húgának is azt mondták, a kertben van elásva a jövőjük.

Fémdetektorral vizsgált át minden négyzetcentimétert. Kátránylabdacsot nem talált. Hiszek neki, tiszta szívből.

Valamilyen jövőnk azért mégiscsak lett, és most ünnepélyesen kijelentem: a továbbiakban nem tartok semminő haragot rokonnal, baráttal, ismerőssel. Bocsáss meg mama, odafönt a mennyekben, de nem kérek többé az ellenségeskedés örökségéből. Hátha ez a család jövőjének záloga.

Protest Song

Sajátságos, de az általam kénytelenségből sűrűn hallgatott rádióban (a fiaim kérik, hogy oda kapcsoljak, míg autóban ülünk) egyre többször játszanak olyan magyar könnyűzenét, melynek a szövege politikai üzenetet hordoz. Néha patetikus, magyarkodó szónoklatokat. Máskor viszont a jelenleg regnáló rendszernek szólnak be, sokszor borotvaéles fogalmazással, mely a durvaságot (vö. obszcenitás) se nélkülözi. Az ilyesmit kamaszkoromban – hatvanas évek – protest songnak nevezték. Magyarra is lefordították: tiltakozó ének. Hálisten, van annyi érzéke nyelvünknek, hogy ezt kivetette magából. A másik akkori nevét azonban, bármilyen idétlen, máig tudja mindenki. Pol-beat. Vagy polbít. Használják. Bebemondják. Leírják. Hátam szőre erektál.

Nekem volt közöm hozzá. 1965–1970. Azután hosszú évekig semmit nem akartam hallani róla. Sok fájdalmat és bajt okozott. Kevés jót. Épp ezért ha valaki rám ismert s megkérdezte: Ugye, te voltál a Gerilla együttesben, rezzenéstelen arccal feleltem: Nem, a bátyám. Holott bátyám ugye nincs. Kábé negyedszázaddal később megírtam egy protestsong-zenekar és a körülötte hullámzó, közel száztagú egyetemista társaság történetét regényben *(Félnóta),* attól kicsit megnyugodtam. Utána már nem tagadtam le. De nem volt jó emlék.

2009-ben az Európa újra kiadta a könyvet, az első változat nyomán. Az eredeti gépirat szőrén-szálán eltűnt. Barna Imre igazgató ajánlotta, mellékeljünk egy CD-t a kötethez a hajdani Gerilla együttes megmaradt felvételeivel. A rádió különböző stúdióiban rögzített számoknak körülbelül a felét cenzurális okból letörölték. Nem nagy kár értük. Töredelmes vallomás: rendelkezem a létező huszonkét fölvétellel, rádiós jóakarók titokban kilopták. Eljátszottam a gondolattal, mi volna, ha oly sok évi szégyenkezést követően vállalnám a múltam eme csüggeteg szakaszát. Hiszen már olyan messze süppedt az idő iszapjába. Hát igen, igen… na de nem.

Most azt vettem észre, hogy újabban sokat és sokfelé cikkeznek a hajdani „mozgalomról”. Még egy ifjú hölgy is jelentkezett, hogy ő

diplomamunkát írna a Gerilla együttesről. Találkoztunk, rengeteget kérdezett. A kész szöveget elolvastam, tátva maradt a szám. Komolyan vette ezt az egészet, amit én nehezen tudnék. Ma már.

Akkor ugye kénytelen voltam. Kaptam érette rendőrhatósági figyelmeztetést, ellenben nem kaptam útlevelet, még Romániába sem. A REF szövege jogi szemmel sajátságos volt, mélyen belevésődött az emlékezetembe. „Önt rendőrhatósági figyelmeztetésben részesítjük, mert: 1. jó barátságban áll Haraszti Miklóssal, 2. az ön eszméi rendszerellenesek.” Jelentős politikai karriert kovácsolhattam volna ebből a rendszerváltozáskor, igaz? Ám én a tengerentúlon voltam, továbbá osztom neves kollégám véleményét: amint az íróknak szabad politizálniuk, egyszersmind már nem érdemes.

A polbít szó nem a mi találmányunk, és Gerilla együttesnek se mi neveztük el magunkat. Mind a kettőt utáltuk. Első fellépésünk Oszolytetőn volt, ahová egy úgynevezett Vietnami Vasárnapot szervezett vagy az ELTE bölcsészkar, vagy a Marx Károly közgáz. A Vietnami Vasárnap azt jelentette, hogy több száz egyetemista elvonult valahová társadalmi munkát végezni, s aztán kis kultúrprogram következett, rendszerint vietnamiak is megjelentek, hadd lássuk, vannak olyanok.

Valamelyik univerzitás KISZ-bizottságától kaptuk a meghívást. A Margit híd pesti hídfőjénél volt a gyülekező, majd villamos, HÉV, aztán gyaloglás hosszan. Ott, a Margit hídnál láttunk egy nagyalakú plakátot: POL-BEAT A HEGYEN! GERILLA EGYÜTTES! Kissé sértetten néztük. Azt hittük, mi fogunk föllépni. Akkor még csak ketten voltunk Berki Tamással. Sem együttesnek, se gerillának nem gondoltuk magunkat. És mi a frász az a pol-beat? Amit mi csináltunk, az az amerikai protest songok (Pete Seeger, Bob Dylan, Joan Baez) valamiféle magyarítása volt, inkább folk, mint beat, és aligha pol.

Hamarosan kiderült, hogy bennünket kereszteltek Gerillának, a műfajunkat pedig polbítnek. Tudomásom szerint Bauer Tamás agyalta ki ezeket, sebtében, az alkalomra. De pillanatok alatt ránk

ragadt mind a kettő. Főleg miután az akkor harmatosan fiatal Koltai Robi remekbe szabott paródiát gyártott rólunk (Gorilla együttes), és úton-útfélen előadta. Nekünk is. Azon annyira kellett röhögnünk, hogy elfelejtettünk megsértődni.

Barátaim, ha most valamilyen formában megint elterjed nálunk a protest song, vagy nevezzük akár polbítnek, fine. De rám senki ne számítson. *We Shall Overcome.*

LEHETETLEN

Olyan időket élünk, amikor bizonyos dolgokat nem szabad elmesélni. Csak esetleg – hosszabb habozás után – töredelmesen bevallani. Kedves felnőttek, ma két meghökkentő esetről mesélek nektek, akadozva, lassan, eltűnődve.

Egy

Valaha, réges-régen, amikor még a hamut sem ejtettük mamutnak, készítettem egy tévéműsort (véletlenül keveredve a képernyő kékítős vízébe), ezzel a címmel: LEHETETLEN. Minthogy annak előtte és akkor is prózaíró voltam, már az első év után abba akartam hagyni, de az extrém sikerre hivatkozva stábom, főleg a kedves gyártásvezető, Szolnoki András rábeszélt a folytatásra. Második év végén ugyanez ismétlődött, a harmadik végén erős voltam, befejeztem (1995–97).

Kilencvenhatban telefonon hívott egy férfi, szeretne beszélni velem. A Dunapark Kávéházba hívtam (abban az épületben laktam). Tiszta tekintetű fiatalember várt rám, csinos öltönyben. Hosszan dicsérte a műsoraimat, s főleg emberi habitusomat. Hogy az én szellemiségem és az ő szellemiségük annyira azonos, működjünk együtt. Kérdeztem, ki az az ők? Néhányan, közgazdasági érdeklődésű ifjak, vállalatot alapítottak, hogy bebizonyítsák, a hazai bankok szűkmarkúságával ellentétben igenis lehet tisztességesen forgatni a tőkét, s komoly hasznot generálni. Számsorokat mutatott, hogyan csinálnak ők kis összegből közepeset, közepesből nagyot, messze túlszárnyalva az akkori kamatokat. Bízzam rá a pénzemet, s gazdaggá tesz. Ezer százalékig biztonságos, erre személyes garanciát vállal, írásba is adja.

Kösz, de nem, mondtam én. Jó, akkor legyek az ő arcuk, óriásplakáton, tévéreklámban, mivel az én szellemiségem és az ő szellemiségük annyira azonos. Kösz, de nem. Akkor viszont szeretné szponzorálni a LEHETETLENt, mivel a szellemiségünk stb. Kösz, de ne tegye, a szponzorpénz bekerül a MTV (akkor így hívták) nagy központi bugyrába, a műsor készítői egy fityinget sem látnak belőle, azaz az állam ellopja (akkor így ment – ma pedig… hagyjuk). Bocsánatot kért, ő akkor is szeretné a szponzorálást, nem baj, ha az állam lenyúlja a pénzt, fontos, hogy a műsorom végén kiírják a cégük nevét. Erre nincs ráhatásom, forduljon a tévé ker (-eskedelmi)

irodájához, viszlát. Aztán valóban, a LEHETETLEN végén többször kiírták a cég nevét.

Na, mi volt a neve a kedves, tiszta tekintetű fiatalembernek? Tarsoly Csaba. Jelenleg előzetesben.

Kettő

1990-ben jöttem haza az Egyesült Államokból. Bankszámlám azelőtt is az OTP-nél volt, de korábban csak kuncogtak rajta a fillérek. Akkor viszont kezdődött itt a fapados kapitalizmus, a sikeres könyvek után nagyobb pénzeket lehetett benyerni. Internet nem lévén, elég sokat kellett járnom a kijelölt bankfiókba, a Tátra utcába, egy akkor újnak számító épületbe. Hosszú sorok, bús várakozások. Míg egy kedves ügyintéző megszánt, odahívott a pulthoz, elintézte ügyemet, névjegyet adott, ha fölhívom, mielőtt jövök, nem kell várnom. Éltem a lehetőséggel. Mindig hátraterelt egy irodába, s villámgyorsan kiszolgált. Örültem.

Később az OTP is bevezette, hogy némi havi fizetségért privát banki ügyfél lehet az ember, ez pontosan azt jelentette, amit körvonalaztam, immár legálisan. Privát bankárom egy nagydarab, kedvesen antipatikus, de hatékonyan dolgozó férfi lett. Kb. húsz évvel ezelőtt. Azóta foglalkozik ügyeimmel. Másfél hónapja a mobilját egy csinos női hang vette föl. Tájékoztatott, hogy mondott férfi már nem dolgozik ott, ő sem tudja, miért. Napokkal ezelőtt olvasom a neten, hogy K. Zsolt privát bankárt bilincsben vitték el az OTP-ből. Egymilliárdot sikkasztott ügyfelei pénzéből. Kérdezték tőle, hol a pénz, azt felelte, magára költötte. Egymilliárd forintot? – hüledezem. A bank nyomban visszatette a pénzt ügyfelei számlájára, K. Zsolt előzetesben, tíz évet is kaphat.

Arról az emberről van szó, akivel uszkve havi rendszerességgel találkoztam, s értelemszerűen bíztam benne. Anyagi kár nem ért. De… kérdezem: MI A FRANC VAN, HOGY MINDEN ELHÍRESÜLŐ BŰNÖZŐ KERESZTEZI AZ UTAMAT? MIT AKAR EZZEL ÜZENNI AZ ISTEN (ATEISTÁKNAK: A ZSORZS)? Képtelenség. LEHETETLEN helyzet.

Lapzártakor a LEHETELEN című tévéműsort ismétlik valamelyik adón. Úton-útfélen megállítanak ismeretlenek, gratulálnak, hogy

újra tévézem. Noha ugye nem. Általában hallgatok. Várom, mikor kerül elém a harmadik.

Nemigen

Volt egyszer egy hajnalba nyúló buli a házamban. A jelenlévők többsége húsz és harminc közötti, én viszont már ötven fölött. Rilke kutyám (ő azóta boldogabb létre szenderült) nem törődött a sokasággal, ugyanúgy igényt tartott esti sétájára, mint máskor. Már órákkal túlhaladtuk annak szokásos időpontját. Indultam vele kifelé, mire a társaság zöme fölkerekedett, jönnek ők is. A Dunához vonultunk, át a gáton, le a stéghez. Rilke félig vízimentő génekkel rendelkezett (golden retriever mama), így még télen is rituális fürdőt vett a folyamban.

Ihletet kapott tőle egy nő – inkább lány –, mindenki meglepetésére váratlanul ledobálta a ruháit, s belevetette magát a vízbe. Ami éjszaka azért veszélyes, erős a sodrás, márpedig ha elkeveredik a stégtől, nehezen tud kijönni, másutt éles terméskövek szegélyezik a folyót. Házigazdaként ez járt a fejemben. Legnagyobb csodálkozásomra a társaság egyik férfi – inkább fiú – tagja habozás nélkül utána ugrott, ő ruhástul, cipőstül.

Nem történt semmi baj, mind a ketten kikapaszkodtak. A hímek lopva megbámulták a lány meztelenségét, míg magára nem rántotta a holmiját. Akkor viszont az átnedvesedett blúz mutatta a látnivalót, következésképp folytatódott a leskelődés. Ettől kényelmetlenül éreztem magam, uraim, vagy megbámuljuk, vagy nem, nincs értelme úgy tennünk, mintha NEM, ha közben IGEN.

A fiú, aki hideg fürdőt vett a Dunában, arról híres, hogy még a férfiak átlagánál is nehezebben mond igent vagy nemet. Nagyon megdicsértem, öregem, életedben először határozott döntést hoztál, gratulálok! Köszönte szépen, átöleltük egymást. És ott helyben megalakítottuk az Olyan Férfiak Klubját, Akik Sosem Mondanak IS-t. OFKASMI. Megbeszéltük, hogy havonta lesz taggyűlés, ahol ki-ki bevallja, ha megszegte az alapszabályt, s kiszabjuk a penitenciát. Hetek múltán jelentkezett egy barátja, hogy csatlakozna az OFKASMI-hez, mert ő sem dönt könnyen. Hónapokon át folyt ez, megtartottuk a taggyűléseket.

Sokat tanultam. Szerintem ők is. Megállapítottuk, hogy ha a drága emberek rászoknának az áldott kijelentő módra, rengeteg kínlódástól, szenvedéstől, *verdengéstől* (ezt a vergődikből és az fetrengből keresztezem) mentesíthetnék önmagukat és szeretteiket.

Legyünk konkrétak. Nézzünk körül szélesebb ismeretségi körünkben, jobb híján a Facebookon, számláljuk meg, hány férfiról tudjuk, hogy verdeng egy eldöntendő kérdés börtönében. Latolgatja, mondjuk, hogy összeköltözzön-e a barátnőjével. Elvegye-e feleségül? Gyártson-e vele gyermeket? Avagy: hagyja-e el a családját valamely új szerelem kedvéért? Esetleg: váltson-e lakhelyet, állást, országot, jóbarátot, életstílust, szenvedélyt? És mi a sztenderd válasz? Az, hogy IGEN, de NEM. Mert sok érv szól amellett, hogy lépjen, de legalább ugyanannyi amellett, hogy mégse. Következésképp a végeredmény általában: IS.

Márpedig így soha semmit nem döntünk el. Fontos ügyeinkben ezzel az IS-sel addig halogatjuk az elhatározást, míg sorsunk keresztútjainál szinte sosem mi döntjük el, hogy merre menjünk, hanem az idő. Fennköltebben: az Égiek. Hívőknek: az Isten. Anyagelvűeknek: a Sors.

Nem kél viszketeg érzés bennetek ennek olvastán? Föltéve, hogy igazat adtok nekem. Én kifejezetten nyugtalanítónak találom, hogy ezek szerint nem én fogom a gyeplőt a magam életében. Amióta ezt fölfogtam, igyekszem száműzni az IS-eket döntési helyzeteimből. Ennek lehet az a túlhajtása persze, hogy az ember kissé vaktában, akár időnek előtte moccan valamerre, de mindennek van árnyékos oldala, avagy szép közmondásunk szerint: nincsen rózsa tövis nélkül.

Ha már választani kell, sokkal jobb az IGEN, mint a NEM. Hiszek a személyes példamutatásban: IGEN, IGEN, IGEN!

Idővel a lány, aki meztelenül ugrott a vízbe, hallott a klubunkról. Kérte, vegyük föl őt is. Szavaztunk. Egy IGEN (én), két NEM. Azt mondták, férfiklub. A kérelmet sajna elutasítottuk. Mindeközben két klubtagunkban vérré vált az alapszabály szelleme. Megkérték a kezét annak a nőnek, akivel jártak, s azok IGEN-t mondtak. Két

esküvő. Majd három további IGEN (3 gyerek született). A klub csöndesen idejét múlta – az ő vonatkozásukban.

Istenem, ha minden ilyen szépen alakulna!

Bizalom

„Mi hát az idő? Ha senki sem kérdezi, tudom; ha kérdezik tőlem, s meg akarom magyarázni, nem tudom.” Mai *időzetünk* Szent Ágostontól való. Aki tud ennél pontosabbat, írjon levelet. R-mail az igazi. (R, mint Régimódi, azaz postaládába dobandó.) További kérdés, hogy életünk előrehaladtával, nagyjából az ötödik iksz után miért kezdünk egyre többet álmodni az e földön töltött időnk legelejéről? Fogalmam sincs, pedig már sokat gondolkodtam ezen.

Bizonyára kaphatunk tudományos választ a szakemberektől, hogy mikorra emlékezhetünk vissza. Természetesen nem ide tartoznak az olyan múltforgácsok, amelyek azért ragadtak idegrendszerünk vetítővásznára, mert annyiszor mesélték, mondjuk, a szüleink, vagy mert láttuk a családi fotóalbumban.

Egyik fiam határozottan állítja, tisztán emlékszik arra a másodpercre, amikor legelőször megpillantottuk egymást. Én is. De az én agyfilmem nem vitatható, már javakorabeli voltam. Ő viszont körülbelül húszperces. Nyikorgó fém zsúrkocsin tolta ki őt negyven másodperccel idősebb bátyjával együtt a klinika gyerekfőorvosa.

A zsúrkocsi tetején olyasféle átlátszó műanyag doboz állt, amilyenben a szüleim a kenyeret tartották, még az ötvenes években, talán ezért volt annak az alja vörös. Ebben a két grillcsirke méretű csecsemő egyike (a báty) szendergett, a másik viszont tágra nyílt szemmel nézett rám, miközben az orvos kézipumpa gumiharangját nyomogatta, pici fekete cső vitte a friss levegőt a fiam szájába.

Semmi baj, mondta a fehérköpenyes, volt egy kis légzési nehézsége őneki, de… – biztatóan mosolygott kackiás bajsza alatt. De rendben lesz, ugye? – szigorú voltam, mint egy osztályfőnök. Persze, válaszolta ő, s indult a zsúrkocsival a folyosón. Azt még csak ő tudta, hogy a PIC (Prenatal Intensive Care), az újszülöttek intenzív osztálya felé.

Na, és a fiam (tizenegy év után) meséli, ő emlékszik a műanyag dobozra, a pumpára, és arra, hogy amint észrevett, arra gondolt, hogy rám bízhatja magát.

Jó kezdet atya-fiú kapcsolathoz, ugye? Nem tudom, merészeljem-e elhinni, hogy az ő pici agyvásznacskáján rögzült mindez. Vegyük hozzá a már említett megbízható szakemberek ama álláspontját, hogy a frissen született csecsemők még nem rendelkeznek a látás képességével. Persze, nemcsak a szemünkkel látunk, hanem a bőrünkkel, sőt a lelkünkkel és a szívünkkel is. Ebbe most ne menjünk bele.

Érdekes, a negyven másodperc miatt bátynak tekinthető másik fiú semmi efféléről nem számol be, kifejezett kérdésre sem. Azért leszögezi, hogy immár ő is bízik bennem. Lehet-e igaz, amit az öcs állít? – nincs válasz. A sokat hivatkozott brit tudósokra kevésbé számítok, mint a lélek mérnökeire, az írókra. A mi foglalkozásunk az emlékezés, ki más tudhat erről nálunk többet?

Ideje volna hirdetni egy irodalmi pályázatot, meséljék el érdemes szerzők a legkorábbi emléküket, amelyről igazolni tudják (például tanúkkal), hogy nem hallomás vagy fotó alapján él bennük, és – ez még fontosabb – nem szokásos munkamódszerükkel érlelték s párolták a valóság termésének magvaiból.

Elsőként nevezek be. Hiszik-e vagy sem, az én legelső emlékem abból az időszakból maradt a fejem raktárában, amikor még biztosan nem voltam kétéves. Az igazoló eljárásban hátrányt fogok szenvedni amiatt, hogy a koronatanúk – a szüleim – már nagyon régen meghaltak. Nővérem él és virul, ő azonban nem emlékszik erre az esetre (sem).

Történt az úgynevezett ötvenes évek legelején, hogy kortársaimhoz hasonlóan üldögéltem kis bödönömön, kis és nagy dolgok ügyében. Szüleim ezt várták tőlem. Igyekeztem, ám eleinte ritkán bizonyultam sikeresnek. Nem zavart, hogy anyám zordan visszaparancsolt zöld műanyag trónusomra, ha annak kivehető öble üres maradt, szívesen időztem ott. Méreteimhez képest kényelmes volt a beosztása, alkarom a karfán nyugtattam, ábrándoztam szebb idők jöveteléről, melyek a szobatisztaságot és a magabiztos vécéhasználat képességét hozzák ajándékba. Akkor anyám végre örül majd nekem.

Egyetlen emlékszemcse sincs a birtokomban, amely azt jelezné, hogy úgy véltem, megbízhatom a két felügyeletemre kirendelt szolgálattévő személyben, akiket apunak és anyunak kellett szólítanom.

A legeslegelső hármas jelenetünk, amit fölidézhetek, a következőképpen zajlott. Este volt, a kislámpa sárga sugara vert aranysávot a sötétben. Nem túl fényeset, huszonötöset használtunk, mint majdnem mindenki akkoriban, a szocialista dolgozó nem pazarolja az állam szolgáltatta energiát. (Ez ugye későbbi tudás.) Én a bödönömön múlattam akkoriban még végtelennek tetsző időmet. Egy óvatlan pillanatban – hm, mitől óvatlan? nem tudom, így szoktuk mondani – jobb kezemmel benyúltam kissé fölemelt fenekem alá (mozgáskoordináció), hogy megvizsgáljam, honnan is várhatóak a nagyobb dolgok. Üregre vagy hasadékra számítottam, tekintettel arra, hogy mekkora szokott lenni a produktum. Legnagyobb csodálkozásomra a vágatot megtaláltam, de – összenőtt! Ezért megy olyan nehezen, gondoltam. Siklattam a mutatóujjam tovább, lefelé, míg pici lyukra bukkantam.

Megrémültem. Nem elég, hogy a vágat benőtt, alul egy seb lett! Az alábbi cérnahangú kiáltásra ragadtattam magam: Jaj, baj van, kilyukadt a senekem! (Hátsó fertályomat hívtam így egy darabig, félreértés folytán. A szüleim sokáig nem javították ki, tetszett nekik e gyerekszleng.)

Anyám ijedten szaladt oda, mi történt, édes Öcsikém? Már bőgtem, biztosra vettem, súlyos betegség lehet az, amitől kilyukad az ember seneke, végem van, meghalok. (Ekkortájt hunyt el a nagyanyám, ott, a mi gyerekszobánkban, a nővérem ágyán. Azokra a hetekre kilakoltattak bennünket.)

Amikor női felügyelőm megértette, mit beszélek, kikacagott, ugyan, édes Öcsikém, ne beszélj marhaságot, mindenkinek lyukas a feneke! – magyarázta, mely célból. Nem hittem neki, már túl sokszor becsapott. Hívta a férfi felügyelőt, aki megerősítette a mondottakat. Nektek is? – kérdeztem. Nekünk is. Mutassátok meg!

Hiába erősködtem, nem mutatták.

Csoda, ha nem bíztam bennük?

Szótáram

Drága olvasó, loptál-e már életedben? Aki erre azt feleli, hogy ő soha, azt diszkvalifikáljuk.

Hölgyeim és uraim, én többször is. Nemcsak azokra az esetekre gondolok, amikor más írók munkáiból merítettem, ezt törvényes és megengedett segítségnek vélem, a világirodalmat éppen az egymásnak adott ötletek és témák tartják össze. Az alábbi történet viszont huszonöt éve bánt.

A nyolcvanas évek végén megérkeztem a híres-neves Yale egyetem Drama Schooljába, ösztöndíjas léhűtőként. Még nem tudhattam, hogy kevés vártatva vendégprofesszorrá avanzsálok egy veszélyeztetett terhesség miatt – hosszú. Lényeg az, hogy a vasfüggöny mögül keveredtem a méltán tekintélyes színiakadémiára, mely olyan nagyságokat adott a világnak, mint Meryl Streep. Kerestem a helyem, eleinte nem találtam. Ágrólszakadtnak éreztem magam. Még akkor is, amikor a Yale Cabaret bemutatta egyik darabomat.

A dramaturgnak kijelölt fiatalemberrel sokat molyoltunk az angol fordításon. Albérlete alapján magamhoz hasonló ágrólszakadtnak véltem. A több lakó által agyonhasznált IKEA ágyon, asztalon és könyvespolcon kívül egyetlen említhető tárgya volt, az IBM laptop számítógépe. (Addig ilyet még nem is láttam.) Alatta díszes bőrborítójú kötetet tartott, hogy magasabb legyen. Szükség esetén onnan húzta ki. Angol értelmező szótár volt, Webster vagy Longman, aranyozott lapszélekkel, a betűrendet félkör alakú mélyedések jelezték. Nem rejtettem véka alá, mennyire tetszik nekem az a szótár. A dramaturg olyan mosollyal nyugtázta, mint a különlegesen szép nők a bókokat.

Közelgett a bemutató. Azokban a napokban sokat ültem a Drama School emeleti könyvtárában, már kurzust tartottam, s ott készültem, mert valamennyi szakkönyv rendelkezésemre állt. (Bizony, az internet előtti időkben így ment ez, idősebbek még emlékezhetnek.) A Reference Section, vagyis a kézikönyvek polca melletti asztal lett a törzshelyem. Az egyik ferde tárlón figyelmes

lettem a díszes borítójú kötetre, szakasztott olyan volt, mint a dramaturgé. Esküdni mertem volna rá, hogy idáig nem volt itt. Levettem, belelapoztam. A kemény kötés előzékére nyomtatott oklevélfélét ragasztottak. *Ez a szótár W. B. nagylelkű adománya, melyet távozása alkalmából helyez el a gyűjteményben*. Dátum, saját kezű aláírás. [W. B.-nek hívták a dramaturgot.]

Milyen távozása? hova megy? a bemutatón se lesz itt? nekem miért nem szólt??? – talpra ugrottam, tudakozódtam a könyvtárban ülő tanártársamtól, egy huszonéves nőtől, akinek aranynak látszó karika fénylett az orrában. Távoli állam egzotikus (indián) nevű városát nevezte meg, oda hívták meg az ifjú dramaturgot, amilyen mázlista. A nő mosolygott, én nem bírtam viszonozni. Alig kaptam levegőt a pulykaméregtől. Megalázva és elárulva éreztem magam. Addigra összeállt bennem az igazán fájdalmas kérdés: ha már ilyen mázlista, akkor miért nem énnekem adományozta nagylelkűen azt a szótárt, eléggé összebarátkoztunk ahhoz, vagy nem? A Yale egyetem, s benne a Drama School a végzett hallgatóktól mesés összegű pénzeket kap évről évre, míg én itt kínlódom, bizonytalan egzisztenciával, kegyelemkenyéren, az sem világos, hogy örökre maradok az USA felségterületén, vagy egyszer a távoli magyar állam BudaBest nevű fővárosába térek vissza, csalódottan és sikertelenül.

A tehetetlen düh könnyeket csalt a szemembe, fölnyaláboltam a szótárt, s kiszaladtam az előtérbe. Hátam a vakító fehér falnak vetettem. Próbáltam rendezni lelkem és lélegzetvételem. Akkor jött az ötlet. Bosszúból ellopom én ezt az adományt, hazaviszem, vagyis bérelt zugomba, mert én sokkal jobban megérdemlem. Így is tettem. A beragasztott oklevélfélét már lenn, a szilfáról elnevezett utcán kitéptem, és – magam is nehezen hiszem el – apró darabokra szaggatás után megettem!

Otthon (?) lassacskán észre tértem. Hátha valaki meglátott? Talán már értesítették is az egyetemi rendőrséget, hamarosan jönnek értem, micsoda blamázs, a frissen munkába álló balkáni vendégoktató lopással indítja működését!

Másnap kora reggel visszacsempésztem a ferde tárlóra a szótárt. De most már nem állt benne, hogy kinek a nagylelkű adománya. Övé? Enyém? Közös? Vajon búcsúzóul benézett-e oda, kinyitotta-e a szép kötetet, s ha észrevette a beragasztott lap eltűnését, mit érzett? Készítette új oklevelet a szótár(am)ba? Talált vagy kitalált-e hihető magyarázatot arra, amire voltaképp nincsen? Nem tudom. Őt nem láttam soha többé. S azóta kétszer is meggondolom, érdemes-e lopni.

Mondhatnám ehelyett, hogy becsületes vagyok. De hazudni sem érdemes.

G-húr

Van úgy, hogy magányos estéken az ember – a férfiember – (sz)ámítógépe előtt ül, és jobb dolga vagy ötlete nem lévén, ámítja magát kissé. Vagy naggyá. Mert ugye a férfiember, főként ha értelmiségi – nem biztos, hogy ez a szó jelent bármit is –, erősen tagadja, hogy a savószínű magány óráiban olyan értelmetlenül és hiábavalóan kattintgat, mint a gyerekei, akiket erről igyekszik lebeszélni. Néha limitálja a kütyükkel tölthető időt, ez ugyanolyan hatástalan, mint a racionalitástól hűvös vagy az elkeseredéstől forró szónoklatok.

A netes újságpótlók böngészése a nyitány. Kamaszkoromtól olvasok hírlapot, egy idősebb fiú (Dalos György) mondta, hogy magára adó ember legyen tájékozott, s olvasson újságot. Három napilap volt, a párté, a szakszervezeteké és a Hazafias Népfronté (hogy az mi a frász, máig sem tudom). 1964-et írtunk, elsős gimnazista voltam. Sajátságos, hogy apám előfizetett a párt központi lapjára, de odáig bele se néztem – felnőtt dolog, gondoltam. Mellesleg ő sem sokat foglalkozott vele, csak átfutotta a reggelinél. Később tudtam meg, hogy a munkahelyére is járt, ott aztán ebédidőben magáévá tette.

A nyomtatott hírlapról az az előítéletem, hogy megtudható belőle, mi újság idehaza és a nagyvilágban. Noha ma már nem. A világháló hírportáljain még kevesebb a valódi hír, ám az kiolvasható – kikövetkeztethető – belőlük, hogy hol élünk és miképp.

Mondott magányos estén például arról tájékoztattak, méghozzá a címlapon, hogy valaki föltalálta a rántott oreót. Vagyis bepanírozta az ilyen nevű csokis kekszet, és forró olajban… stb. Állítólag nem is olyan borzasztó. Továbbá: egymilliárd fölé emelkedett az ötös lottó nyereményalapja. És: útközben meghalt a harmincnyolc nő, akik közül Szváziföld királya feleséget választott volna. Ennyi példának talán elég is. Igen hamar következnek azok a rovatok, melyek a hatvanas évek képes magazinjának (*Ország-Világ,* ha jól emlékszem) közepén jelentek meg, ezzel a címmel: PILLANTÁS A NAGYVILÁGBA. A pesti szleng hamar átalakította: PILLANTÁS A

NAGY PINÁKBA. Tudniillik többnyire csinos nők mosolyogtak a barnás (egyszínnyomás) fotókról, híres színésznők, hiányos öltözetben, főként az akkor még merésznek számító bikinikben.

Falatfürdőruhák és tangák ma már éppen annyira megszokottak, mint a pucér mellek. Sőt. Önmagát komoly orgánumnak képzelő és mutató hírportálon egészen meztelen lányok parádéznak, a testiség legfontosabb szervének is kimutatva a… rózsaszínjét. Magányos estéken előfordul, hogy megnézem valamelyik fotósorozatot, rossz lelkiismerettel, mert ugyanezt a fiaimnak nem engedném. (Remélem, nem olvassák el ezt soha.) Nagy a választék. Vörös hajú lányok: ez a csaj nem szégyenlős! Új barnák a tengerparton! A kis fekete ledobja a feketét! Stb.

Mikor a hírportálokon már eleget közösültem a rézzel, jön az ultima ráció, a magányosok internetes önkielégítése, a Facebook. Ott is megtudható, hol élünk és miként, legalsó nézetből. Ha elég sok a netbarátunk és netismerősünk, kattintgathatunk, míg el nem ámítjuk magunkat annyira, hogy végre csörög a pizsamánk, s egy nappal rövidebb a magány – igaz, az élet is.

A szemügyre vett estén az a különös dolog történt, hogy az arckönyv is tele volt bikinis lányokkal, akik tengerpartokon fényképezték önmagukat, vagy fotóalannyá váltak a pasijuk, illetve a barátnőjük telefonja előtt. A fényképezőgép mintha kiment volna a divatból. Tangák… azokra is a hajdani PILLANTÁS…-rovatban figyelhettek föl a kortársaim. Emlékszem az egyik képaláírásra: Vidáman fürdőző munkáslányok Rio de Janeiróban, a Copacabana strandon. Strand helyett azonban öbölben futottak a gimnazista korú csajok be a vízbe, arcukon valamiféle bambasággal, én a hőséggel magyaráztam, mely már az agyukra ment.

A tanga akkoriban még elöl-hátul háromszögletű textilalsó volt, a mai változat, mely a feneknél csupán vékony spárgában végződik, későbbi fejlemény. Amerikában (a nyolcvanas évek végén) ezt hívták G-húrnak. A szótár szerint az is tangát jelent. Miért éppen G? Az gitáron a negyedik, hegedűn az első, csellón a második, bőgőn a

negyedik húr, bár ezek különféle G-k. Vagy a zenének ehhez semmi köze, s a G-pont a névadó?

Most látom a Google-ban, hogy van V-húr is: icipicit vastagabb a pántja, mint a G-é. Magyar neve nem ment át a köztudatba: pántbugyi. Nekem tetszik. A legújabb divatőrület a C-string tanga, nincs semmiféle pántja, drótmerevítés tartja a helyén – ha igaz.

Mindezt változatlanul a Facebookon olvasom, valakik fontosnak tartották, hogy közzétegyék. Ekkor azonban egy ismerős női arc bukkan föl. Első tippem, hogy tanárnőm lehetett. Óvónőm? A névtől kiver a verejték. Iskolatársam volt ez az idős asszony, egykorúak vagyunk. Malagában él. Névjegye szerint varrónő volt, már nyugdíjas, özvegy, két gyermek anyja.

Istenem. Peregnek az elébb néma, majd hangos, fekete-fehér és fakó színes életfilmecskék az agyamban. Igen. Táncoltunk a Boschban. Valahol a Rózsa (akkor: Rózsa Ferenc) utcában lakott, körülbelül szemben azzal a házzal, ahol Jancsó Miklós. Csak háromszor mehettem föl hozzá fél év alatt, igen szigorú szülei tiltották, hogy hímnemű látogatókat fogadjon. Első ízben kora délután volt, amikor apja-anyja még dolgozott. Másodszor szombat este, a szülők elutaztak Hajdúszoboszlóra. Mindennap telefonáltak ellenőrzésképpen, kapóra jött volna nekik a Skype. Ennek a lánynak – Marcsinak – pedig az jött volna kapóra, ha a zord apja nem egyirányúsítja a telefonálást: lakatot tett a tárcsa egyik lyukába, így hívást csak fogadni lehetett. Ilyet se láttam még. Miért? – kérdeztem. Mert egy fösvény állat!

Akkoriban már nem úgy ment, mint gyerekkoromban, amikor egy forintért bármeddig dumálhatott az ember, addigra hárompercenként emelkedett az összeg. Jó, de ha rosszul leszel, és hívnod kell a mentőt? Akkor felfordulok, ők leszarják, mondta Marcsi. Úgy éreztem, túloz. Meglepett, hogy ilyen durván beszél a szüleiről, amúgy jószívű, finom lánynak ismertem. Hagyta, hogy fogdossam a mellét, amelynek mérete (nagy) és alakja (körte) a gimiben a srácok között szóbeszéd tárgya volt. Ki is vehettem őket a

tartásukra szolgáló ruhadarab félgömbjeiből. Szokatlanul széles udvar övezte a sötét bimbókat. Ennyi történt első alkalommal.

A másodikon szerettem volna ennél messzebbre jutni, több időnk volt, hiába, csak a tapogatást engedte odalenn, Trapper márkájú magyar farmerja cipzárját le tudtam húzni, de magán tartotta a nadrágot két kézzel. Nem akarod? De. Csak? – erre is a fejét rázta.

Később kibökte, hogy a bugyi… nincs rajta rendes. Hanem rendetlen? Á… hát… az anyámé! – elvörösödött. Mesélte, hogy mosnia kellett volna a nemrég vásárolt géppel, amit elbliccelt. Csiklandoztam, nevetett, én is vele. Rábeszéltem, hogy mossunk, nekünk is olyan Hajdúnk volt, amelyik helyben ugrált, ha le nem fogtuk.

Ez a mosás fölszabadító előjátéknak bizonyult, s amikor kiteregettünk, Marcsi megadó mosollyal lépett ki a Trapperból. Igyekeztem nem röhögni. Az anyja bugyija olyasféleképpen nézett ki, mint egy sort. Sietve vetkőztem, és akkor ő kapott nevetőgörcsöt. Én ugyanis vívóedzésről jöttem, és magamon felejtettem a sötét klottnadrágot. Nem túl romantikus az a kívül fényes pamutgatya. Nem gondoltam rá Marcsinál, de a mából tudom, zuhanyozni is elfelejtettem. Jól állt neki a kacaj, szép, erős fogsorán megcsillant a hangulatlámpa fénye. Legokosabb, ha nevetek vele, gondoltam. Sokáig én sem tudtam abbahagyni.

Reméltem, hogy lassan megnyugszunk, s folytathatjuk, amire készültünk, de ő inkább felöltözött, s vacsorát készített nekünk. Másra fájt a fogam. Azért ettem a szalonnás tükörtojást, hersegett a fogam alatt a karikára vágott zöldpaprika. Nemsoká elküldött, hamarosan beállít a nagynénje, őt bízták meg a szülők, hogy kémkedjék.

Nézegettem a fotóit. Családi triók és kvartettek, különböző életkorokban. Akadt néhány bikinis fölvétel, Marcsiból harminctájt kifejezett szexbomba lett. Bikini. G-húr. Sőt monokini, igaz, hason fekve, a nagy melleket takarja az alkar. Annak idején nem vettem észre, hogy ilyen jó nő.

Harmadik randinkra augusztus huszadikán került sor, a szülők az apja üzemébe mentek, mert a vállalati ünnepségen kitüntetést vehetett át. Ezúttal gyorsan eljutottunk odáig, amire mindig is vágytam. Ám a behatolás utáni pillanatban Marcsi szorosan összezárta a két lábát, s azt súgta: Ne… ezt majd… annyira szeretnék még egy kicsit szűz maradni! – kedvesen, de határozottan letolt magáról. Lihegtem, szégyellve imbolygó meredezésem, gyorsan hasra fordultam. Jókor szólsz, motyogtam. Tapasztalatlan lévén, nem tudtam, meddig jutottam.

Most is szégyenkezem. Mert soha többé nem kerestem. Ha az iskolaudvaron vagy a gimnáziumi bálon közeledett felém, gyalázatosan elfutottam. Ki érti, miért?

Erős ingert éreztem, hogy írjak neki a Facebookon, privátban, ahogyan itt szokás mondani. Már fogalmazgattam a mondatokat, amikor… jaj. Úristen! Már tudtam, biztosan tudtam, róla mondták az osztálytalálkozón, hogy szegény Marcsi meghalt. Mi B-sek voltunk, ő A-s. De még ritkaságnak számított a haláleset. A legrondább betegség végzett vele, egy madridi klinikán.

Nna.

Most… akkor?

Térjek vissza oda, ahol az imént jártam, a hírportál vörös hajú lányaihoz, vagy az új barnákhoz a tengerparton? Ugyan… maradok a kegyeletnél. Nyugodjék békében a jószívű lány a kamaszkoromból. Remélem, hamar elfelejtett, s megbocsátotta taplóságomat. Kár, hogy már nem tárcsázhatom – nyomógombozhatom, érintőképernyőzhetem – föl. Aki hallja odafent, adja át.

Immár százévesnek érzem magam, kikapcsolom a számítógépet. Ami a G-húrt illeti, marad nekem a gitár. Annak íves alakja mindig a jó nőket juttatja eszembe. Ezért hát inkább… fölhívom a hosszú évek óta társamul szegődött jó nőt. Elutazott négy napra. Remélem, fölveszi.

Teenager party

Apám, mint tudjuk, 1959-ig marós volt (előtte Rajk László egyik titkára), akkor végre elhelyezkedhetett jogászként. Idős fejjel letette a szakvizsgát, s vezető jogtanácsos lett az újpesti bőrgyárban. Ennélfogva nemcsak a fizetése emelkedett, de – a mi családi kasszánkhoz képest – hatalmas prémiumot kapott. Amiből már majdnem kitelt egy használt Trabant. Anyám addig erőzött, míg apám legyintve ráhagyta. Kisvártatva ott is állt a Tünemény utcában. Gatyakék (1966). Noha nem akadt senki a családban, aki jogosítvánnyal rendelkezett.

Én még csak 16 voltam, korengedély kellett – megadták. Ma már különösnek tetszik, hogy az oktató odajött a megbeszélt délutánokon a ház elé, lementem, beültünk, és külön visszapillantó tükör, biztonsági pedálok nélkül nekiindultunk gyakorolni, céltalanul, a város kellős közepén. Tünemény, Munkácsy, Népköztársaság, Novhéttér, Lenin körút, Rudas Laci, Dózsa György, Tünemény. Megjegyzem, alig közlekedett a buszokon kívül más jármű.

Egy ízben, amint a körúton araszoltunk, a túloldali mozira tévedt a tekintetem. Művész – talán már akkor is. És beletapostam a fékbe, majd kivertük a szélvédőt a fejünkkel. A filmszínházak akkoriban nagy, téglalap alakú festményeket készíttettek a bemutatott műdarabokhoz, vászonszerű anyagra, s kirakták a portál fölé. Ezúttal azonban én voltam odapingálva, valós méretben. Kezemben gitárral. Rajtam kívül még a kínos emlékű Gerilla együttes másik két tagja: Berki Tamás és (ha jól emlékszem) Rohonyi Mariann. A lányok sűrűn változtak közöttünk.

Az oktató, egy nem túlságosan bonyolult lélek, aki szerette, ha az órák végén megállunk valamelyik törzskocsmájánál – ő ugye nem vezetett, csak dirigált –, rögtön észrevette, mit nézek. Nem akart hinni a szemének. Hát? ez? hogy? mi? – dadogta. Kiugrottam a gatyakék Trabantból. Korfestésként megjegyzem, hogy biztonsági öv nem volt benne, később tették kötelezővé.

Átsétáltunk a mozihoz. Közelről már nem látszott olyan élethűnek a festmény, de annyira igen, hogy árnyalatnyi kétségünk se lehessen, engem pingáltak oda. A film címe: *Teenager Party* – vörösen villogott a zenekar lába alatt. Igen… Szerepeltünk mi abban az egész estés propagandafilmben. A Szabad Európa Rádió *Teenager Party* című rock (akkor úgy mondták: beat) adásait kortársaim, velem az élen, buzgón hallgatták, bár titokban. Műsorvezető Eke Károly (valódi neve Ekecs, mint jóval később megtudtam). A film azt bizonygatta, hogy a Szabad Európa nem csupán egy uszító rádió volt, hanem az amerikai és nyugatnémet kémközpontok fedőszerve. Fabrikált a forgatókönyvíró valamiféle gyöngécske cselekményt is, mi egy házibuli-jelenetben szerepeltünk, s a film más részén valamelyik dalunkat adtuk elő. Csak a bemutató után láttuk, s szemlesütve távoztunk a moziból, éppen abból a bizonyosból.

Időugrás. 2015-ben, két héttel ezelőtt vendégségben voltunk atyai barátomnál és a feleségénél, időtlen idők óta élnek együtt, a kevés számú általam ismert boldog házasságok egyikében. Valamiért szóba került az említett film. S akkor a feleség derűs mosollyal megjegyezte, hogy ő évekig együtt élt a rendezővel. Derültség, móka, kacagás. Azonban ilyen című filmet tudtával nem készített.

Hazajövén, ezt találtam a neten: *Teenager Party,* MAFILM VIII. Filmstúdió, 1966 (63 perc). Rendezte: Kárpáti György. Közreműködtek: Sinkovits Imre, Kabos László, Komjáthy György, *Guerilla együttes (egyik tagja Komjáthy György),* Pintér István, Szegő Tamás, Megyeri Károly. A *Teenager Party* az 1960-as években a Szabad Európa Rádió (SZER) zenés műsora volt. A narrátor a filmkészítők véleménye szerinti azon lehetőségeket sorolja fel, amelyekkel a SZER befolyásolta a fiatalokat, különösen a „volt nyilasok” és „ellenforradalmárok” közreműködésével készített műsorokban. A filmben szerepelnek amerikai katonai kiképzésben részt vett, s hazatért magyar katonák, akik a trenírozásuk során történt visszaélésekről beszélnek. Azt is sugallják, hogy a SZER fegyveres felkelést is támogatna (két fiatal példájával illusztrálva, akik fegyvert kértek a SZER-től, amiért a bíróság elítélte őket).

Hm… Komjáthy György a *Vasárnapi koktél* című rock adásokat vezette a Magyar Rádióban, a *Teenager Party*t lekoppintva, s persze nem volt tag a Gerilla együttesben. Sinkovitsra és Kabosra egyáltalán nem emlékszem.

Hűséges olvasóim bizonyára észrevették már, hogy a töredelmes vallomások közé csupa olyan história kerül, amelynek az alapélménye fáj. (Sőt: fáj, fáj, fáj.) Ha lehet, megnézem a filmet, mondjuk úgy: vezeklésül. Állítólag a Rendőrmúzeum archívumában található.

P. S. Egy kedves fiatal nő doktori disszertációt írt a pol-beatről. Elintézte, hogy említett múzeumban ketten végignézhessük a filmet. Ó. Minden emlékemet alulmúlóan szar. Sajnálom, nincs más alkalmas szó, hogy kifejezzem.

Tejföl

Azt már lassan elfogadtuk, hogy alapjában véve mindenkinek nehéz gyerekkora volt. Azt nehezebb megszokni, hogy idősödvén miért gondolunk rá egyre többet. Ebben bizonyos mértékig a pszichológusok és más lélekgyógyászok (pl. a Hellinger nyomain járó családfelállítók) is ludasok, bármely problémával fordul hozzájuk az ember, előbb-utóbb kikötünk sanyarú gyerekkorunknál.

Néha úgy érzem, elég ebből. Hatvan fölött nehogy már a szüleim tehessenek a gondjaimról! Máskor meg – például ebben az órában – valami annyira fáj, hogy képtelenség magamban tartanom. Nézegetem mindjárt tizenkét éves fiaimat, bőven akad, amit nem tennék meg velük semmi áron. Íme a példa.

Kilenc lehettem, amikor egy balatoni nyaralás alkalmával anyám úgy döntött, rakott krumplit készít ebédre (kedvenc ételem), vendégeink voltak, kiadós, de olcsó kaja kell. Amikor a főtt krumplit és a tojásokat meghámozta, a kolbászt fölkarikázta, hirtelen eszébe jutott, hogy nincs tejföl. Engem ugrasztott el érte, biciklivel, mert sürgős. Nagyszüleim – ekkor már meghaltak – és nagybátyám szedett-vedett víkendházában voltunk. Ott mindössze két bringa támasztotta a kútkávát, felnőtt férfinak való.

Addigra megtanultam hajtani őket, úgy, hogy baloldalt egyensúlyoztam, és a jobb lábam átdugtam a váz résén. Sok kisgyerek tudja, én is másoktól lestem el. E hajtási technika azonban csak rövidebb utakra alkalmas, igen fárasztó, s könnyen esésben végződhet. A szüleim emiatt nem aggódtak, ami sajátságos. Nem engedném a fiaimat felnőtt férfibringával közútra. Árnyalja a képet, hogy 1. apámék nem tudtak venni nekem gyerekbicajt gyér anyagi helyzetük miatt, 2. akkoriban nulla forgalom volt a vasúti töltés alatti úton. Egyedül Bozsik Cucu Trikotázs (aki nem érti, kérdezősködjék korombeliektől) rendelkezett autóval Balatonszabadiban, de ő ritkán jött le a nyaralójába.

Markomban a pénzzel, fogtam a cekkert, azt az undorító nejlonhálót műanyag fülekkel, a kormányra akasztottam, s elindultam a vonatállomás felé, azzal szemben volt a közért, egy

bódé, előtte pulttal, mellette az ugyanilyen zöldséges és a lángossütő. Tizenegy keresztutcányira tőlünk. Felnőttnek öt-hét perc kerékpáron, nekem valamivel több. Izzasztó nyár volt, augusztus eleje. Szakadt rólam a víz, mire odaértem, fekete klottgatyám és fehér válltrikóm lucskos lett a verejtéktől.

Kiálltam a hosszú sort, megvettem a tejfölt. Akkortájt kerek műanyag pohárféleségben adták, melyet kör alakú, viasszal impregnált kartonfedél zárt. Nem túl biztosan, már a polcon elmozdultak jobbra vagy balra. Amint kifizettem és átvettem, kezdődtek a nehézségeim. Egyik kezem a bicikli kormányát fogta, hogy kitolhassam a sokaságból, a másik a tejfölt, kellett volna egy harmadik a cekkernek. Eljutottam a bódékon túl kezdődő drótkerítésig, odatámasztottam járművem. A tejfölt a cekkerbe engedtem, azt a jobb fogantyúra akasztottam, s nekilendültem.

Igen. De a műanyag háló lengedezett, neki-nekiütődve az első keréknek. A fedél majdnem függőlegesbe fordult, a tejföl apró csöppekben záporozott a küllőkre. Nem lesz ez így jó, fékeztem. Próbáltam a cekker nyelét a kezemben tartani, így csak ballal fogtam a kormányt. Hatalmasat estem. Ez még kétszer ismétlődött a házig.

Anyám ordított, s habozás nélkül visszaküldött. Mert csak a pohár alján maradt valami a sűrű, fehér löttyből, amit tejfölnek hívtak. Hiába meséltem gondjaimról, ő tékozlásról üvöltött, meg arról, hogy én vagyok az egyetlen akadálya a pazar ebédnek. Nehogy megint kilötyböljed! – visította, amikor kikanyarodtam a valaha világoskékre festett vaskapun.

Annyira igyekeztem – de másodjára sem maradt több a műanyag pohárban. Pedig ezúttal hátra, a rugós csomagtartóba tettem a tejfölt. Sajnos, annak a fémkerete eredeti magasságának a felére nyomta össze a poharat. Amit én csak a háznál vettem észre, menet közben nem tudtam hátrafordulni. Ekkor apám jött elém, ő nem kiabált, csak a fejét csóválta lemondóan, ami sokkal jobban fájt. Elszúrtad, dünnyögte, ezt is. Most ő küldött vissza.

Harmadszor sem sikerült a feladatot sikeresen teljesíteni. Összességében egy féladagnyi tejföl már összegyűlt, anyám beérte

vele, hosszasan morogva. Bűnlajstromomba újabb eset rovódott, amit elszúrtam.

Ezennel kijelentem, büntetőjogi felelősségem teljes tudatában, hogy megbocsátok. De… aki gyereket felnőtt bringán azzal a rohadt cekkerrel ilyesfajta poharas tejfölért küld, az ne is egyék! Rakott krumplit semmiképp.

Áldott

A férfi, akinek a gyónása ez, senkinek nem merné elmesélni. Megírjuk helyette, mindeneknek épülésére.

A mostanában kevésbé szokatlan idős édesapák egyike ő, akik második (sokadik) házasságukban sem nyughatnak, bőszen fajfenntartanak, mintha azt hinnék, ettől tovább élnek. Sovány mentségük, hogy fiatal asszonyaik óhajtanak gyereket, bízva talán abban, hogy az utódok jövője szempontjából a férj hátralevő éveinél fontosabb a pénztárcája vastagsága.

A férfit ötvenes évei elején ajándékozta meg a sors – a második asszony – két fiúcskával. Az újabb váláskor hősünk megfogadta, a két emberkére áldozza idejét, pénzét, szívét, lelkét, olyan mértékben, ahogyan az elkülönült asszony engedi. Hamar kialakult a rendszer: heti egy hétköznap és éjszaka, meg minden második hétvégén lehet együtt a fiaival, továbbá igen sokat a nyári s egyéb szünetekben. Ez többszörösen meghaladta azt, amit a bíró ítélete előírt. Hálás volt az exének.

Mikor már beletörődött, hogy ez lesz a fő teendője a sírig, összeismerkedett egy nővel. Még a volt feleségnél is fiatalabbal. Bajok lesznek ebből, nagy bajok, gondolta. (Kiderült, a nő is így érzett.) Sokáig ez tartotta vissza attól, hogy elhiggye, lehet közös jövőjük. Meg az, hogy az édes, okos, szép és pengeagyú nő természetesen férjre, gyerekre, családra vágyott. A férfi még nem volt túl a válás traumáján, továbbá túlontúl öregnek, tartotta magát, nagyképűsködött: Ha ezt szeretnéd, inkább keress magadnak valaki mást. A nő nem volt hülye, tudta, hogy le kéne lépnie. De addigra már nagyon szerették egymást. A nő mindent elkövetett, hogy magához láncolja a férfit, hozzáment volna, ha az megkéri.

Hősünk elbizonytalanodott. Megijedt. Igyekezett néhány lépés távolságba húzódni. Néhányszor félrelépett, ma már biztosra veszi, a tudatalattija fejezte ki így a rémületét attól, hogy harmadszor is kezdődjék elölről az… egész.

Már mindegy. Évek múltak, s amikorra rájött, hogy ezzel a nővel szeretné leélni hátralévő életét, kerül, amibe kerül, már szakítottak.

Hiába vánszorognak a hónapok, élesebben fáj, mint az első órában.

Adott napon nála voltak a fiai, indult a bevált rutin, értük ment az iskolába, aztán a még a munkahelyén dolgozó anyjuk lakásához vitte őket, a kocsiban várt, míg a srácok fönt berakták a táskájukba a holnapi tankönyveket és füzeteket. Utána irány a férfi háza, játék, közös tanulás, vacsora, fürdés, még kis duma, villanyoltás. Rakott krumplit készített, éppen a főtt krumplit szeletelte. De nem figyelt oda, fejében a nő főzött éppen, azt is olyan nettül csinálta, ha hámozott, maga mellé rakta a szemetesvödröt a konyhaasztalnál. Mindig azon a széken ült, amelyen azóta ő.

A kés hegye besiklott a bal mutatóujjába – kevés híján levágta. Felordított. Mi baj, kérdezték a gyerekek a nappaliból kórusban. Semmi! – szalvétába tekerte, majd még egybe, remélte, a bő vérzés abbamarad, mire a fiúk észrevennék. (De nem.) Befőzőgumival elszorította. Lüktetett az alsó két perc, mintha fölrobbanni készülnének.

Ették a rakott krumplit. Szőke kisfia szeles mozdulattal felborított egy nagy pohár tejet. Úszott az étel, az asztal, a két srác inge, nadrágja, zoknija, papucsa, zúdult a padlócsempékre négy irányból. A férfiból kitört elrontott élete minden feszültsége, torkaszakadtából ordított: MÉR NEM TUDSZ VIGYÁZNI?! MÉR NEM FIGYELSZ ODA A VILÁGRA, AMELYBEN ÉLSZ?! MA VOLT TAKARÍTÁS!! TŰNJ A SZEMEM ELŐL!! NEE, ÜLJ VISSZA, TELECSURGATOD AZ EGÉSZ LAKÁST!!!

Látta a két fia szemében a rémületet – közeli ismerősét. Ettől lehiggadt. Hozott új ruhát, kérte, dobják a rajtuk lévőt a padlóra, letörölte a fiai lábát konyharuhával. A fürdőszobába küldte őket, eresszék meg a vizet a kádban. Söprögette a tejet a lapátra. Amikor a nagyjával végzett, megszabadult átázott papucsától, loholt a gyerekek után. Már ültek a negyedig telt kádban némán, zubogott a víz. Átölelte mind a kettőt, adott puszikat, szoros ölelést. Bocsánatot kért négyszer-ötször.

A férfi aztán bevégezte a takarítást, többször fölmosott. Meztelen talpa csúszott a kövön. Vészesen reszketett a keze. Kinyitott egy

üveg vörösbort, noha szinte soha nem ivott. Amikor tölteni próbált, a palack nyakával lelökte a kristálypoharat a pultról, utána kapott, az üveg kicsusszant nedves ujjai közül, robbant a padlócsempén, tartalma szertefröccsent, mint a friss vér. Te szerencsétlen, mondta rekedten. Kezdhette újra. Cserepek összeszedése, söprögetés, fölmosások. Folyamatosan átkozta önmagát, és *azt a nőt* – nem így fejezte ki magát.

Később elmondta a fiainak, hogy mi történt. Erre ők, kórusban: Bocsánat, papa.

Ettől sírva fakadt. Abbahagyta a néma átkozódást. Legyek inkább áldott, gondolta. És *az a nő* is. Legyen ÁLDOTT! Hiszen gyerekre vágyik.

Égő

Legszebb magyar szó? Kinek melyik. Nekem: CSILLAG. (vö.: Stern, *Apák könyve.*) Ezüstérmes: ÉG. Megrendítő gondolati ív, hogy nemcsak a fölöttünk lévő, kupolának látszó kékséget jelenti, hanem azt is: lángol.

Ég az arcom, ha eszembe jutnak bizonyos karácsonyok. Előzetes tudnivaló: gyakorlatilag árván nőttem föl, apám kataton állapotba került a háborútól, a munkaszolgálattól, a szovjet hadifogságtól, a Rajk-pertől. Anyám mániás depressziós volt a… nem világos, mitől. Az atyai ágat teljesen, az anyait részben kipusztította a holokauszt. Csoda, hogy itt vagyok.

Ennek fényében érthető, ha ellágyultam, amikor a második feleségem révén bekerültem abba az ágas-bogas családba, ahol huszonhét teríték került a fenyőágakkal díszített ünnepi asztalra. Szúrós irigység gyötört, elgyöngült a lábam, le kellett ülnöm. Csak a nyolcvan fölötti dédi – egyszersmind nagyi és anya – vette észre: Rosszul van? – kérdezte, s ápolónő módjára a homlokomra eresztette kecses tenyerét. Híres orvos volt a férje. Ráztam a fejem.

Az ajándékozás több mint két óra hosszáig tartott. Én kimaradtam, mint új jövevény, csupán a feleségem hozott valamit az összes rokonának. Engem beleértett. De én tudtam, hogy lényegében itt se vagyok. Alig szóltak hozzám.

Nem sikerült megjegyeznem a neveket és a családbéli viszonylatokat. Az új évben lassacskán megbirkóztam e feladattal. A dédit hamar megszerettem. Tulajdonképp ő volt a családfő. Hívtak vendégségbe a többiek is, egymás után. Anyós. A testvérei, három nő és egy férfi, aki csak látogatóba járt haza Párizsból. Idővel repedezni kezdett a forró családi szeretet és összetartás cukormáza. Megeshet, hogy voltaképp nem is létezett úgy, ahogyan én képzeltem róluk. Kiderült, hogy a nőtestvérek gyűlölik idegenbe szakadt bátyjukat, mert a szocializmus sűrűjéből disszidált, attól fogva az itthon maradt családtagok nem kaptak útlevelet. Ráadásul odakint neves sebésszé, s azután kórházigazgatóvá küzdötte föl magát, magyar szemmel végtelennek tetsző bevételekre téve szert.

Még a harmadik nemzedék tagjait is egymás ellen fordították vélt vagy valódi sérelmek. Rá kellett jönnöm, hogy ez a família világbajnok a haragtartásban. Nem értettem. Ha ilyen családban élhetnék, mindenkivel jóban lennék. Akivel összevesztem, azt kibékíteném, fogadkoztam. (Tapasztalat híján ostobán.)

Az idő vonata a soron következő karácsonyok között rendre fokozta sebességét. A dédi váratlanul eladta hatalmas lakását, már mindenkit fölnevelt, akit kellett, egyedül maradt. Kisebb otthont vett magának, a különbözet összegét szétosztotta a gyerekei között, egyenlő arányban. A lányai szerint igazságtalanul: miért kell pénzt adni a franciaországi milliomosnak? A dédi arra hivatkozott, hogy a lányok kereseti viszonyai sem azonosak, ezt nem veheti figyelembe, ő mindenkit egyformán szeret, s a gyerekeinek ugyanannyit ajándékoz.

További esztendők múltán a dédi még kisebb – immár csak kétszobás – lakásba hurcolkodott, újabb pénzosztás, még vadabb ellenségeskedést gerjesztve. Ekkor már csak a szűk család fért el az ünnepire terített asztala körül, mégis makacsul ragaszkodott a születésnapi és karácsonyi vendéglátó szerepéhez. Természetesen engem se hívott meg. Amikor a feleségem rám telefonált, elugrottam érte.

Fagyos csönd fogadott odafönn. Hamar megtudtam, a dédi elfelejtett gyertyát venni, pedig anélkül nincs karácsonyfa. Az egyik férjet mozgósították, de nem talált nyitott boltot. Ismerőstől kért kölcsön, aki viszont messze lakott. Néhány perccel utánam futott be. A felesége fojtott hangon korholta.

A dédi ijesztően remegő kézzel nyomta a sápadtfehér, satnya gyertyákat a kis alumíniumtartókba, melyeket a lányai csíptettek az ágakra sietősen. Akkor a dédi gyújtotta meg őket, körmére égő gyufaszálakkal.

Nekem tűnt föl először, hogy lángol a fa. Alul is, fölül is. Mire szólhattam volna, a nők már sikítoztak. Derékon ragadtam a fenyőt, ballal föltéptem a csöppnyi erkély ajtaját, lehajítottam a méretes

fáklyát a másodikról a havas udvarba. Zuhanás közben finoman zenéltek a díszek.

Arra nem számítottam, hogy a csipkefüggöny tüzet fog. A gyertyahozó férj oltotta el. Megmentőnek éreztem magam, de láttam, haragszanak. Nem szeretnek. Égő…

Végül attól a feleségemtől is el kellett válnom. (Hagyjuk.) Mégis, karácsonytájt mindig eszembe jut a dédi, az ő hosszú útja egyre kisebb otthonokon át a legutolsóba, amelyet négy deszkából ácsoltak neki. Szomorkodom, gyászolok – s fenyőfán gyertyát nem gyújtok soha többé.

Számla

Mindenkitől kérdezem: mit szégyellsz legjobban? Általam föltett kérdésre önként válaszolok elsőként – hiszek a példamutatásban. (A leveleket és e-maileket a kiadóba küldjétek.)

Az én szégyenlistám hosszú.

Fiatalkoromban több sportba belekóstoltam. Leghosszabban a vívásba. Kard. Gerevich Aladár volt az edzőm, erre büszke vagyok. A régóta megszűnt Vörös Meteor vívóterme az akkori Engels (mai Erzsébet) és Nádor teret elválasztó házsor közepén lévő nagy árkád bal oldalában működött, két szinten.

Különös emberi kapcsolat a sportbarátság. Valakivel csak edzésen és versenyen találkozol – de többször és akár hosszabban, mint a szülőddel, szerelmeddel, tanároddal. Másutt szinte sosem futtok össze. Egy úszó csapattársam például meg sem ismertem utcai ruhában.

A ritka kivételek egyike: kilencen, vívók, egy válogatóverseny után lezuhanyoztunk, átöltöztünk, kisétáltunk a Margitszigetre. Öten Vörös Meteorosok, öten BVSC-sek, az ő termükben rendezték a versenyt. Mindannyian felső tagozatosak voltunk. Hajunk a hídon száradt meg, a szocialista szappanok tiszta, de egyszerű szagát vittük magunkon.

A sziget Pest felőli oldalán lévő, mára profi futótereppé alakított úton ügettünk, ugrándozva és hülyéskedve, mint egy falka ivaréretlen kutya. Valamelyik Vörös Meteoros tudta, hogy errefelé található az egyesület klubháza, a kis sportköri igazolványunkkal beengednek. De mi lesz a BVSC-sekkel? Nyugi, vihetünk vendéget.

Az idős cerberus beérte az én igazolványommal, olvasta a *Népsport*ot. Az előcsarnok mögött az étterem, ovális terasza a folyóra nyílt. Három zöldre pingált kerti asztalt toltunk össze. A gépelt étlapot szívesen idemásolnám, ha volna emlékprinterem, így marad a fölidézés. Két leves: csont-, gulyás-, négy főétel: pörkölt, resztelt máj, rántott borda, túrós csusza. A legdrágább (?) a resztelt máj, tizenegy (azaz 11) forint, nevetséges ár akkoriban is – a sportegyesületek jelentős állami támogatásban részesültek.

Resztelt májat kértünk mindannyian, petrezselymes krumplival. A szelet kenyér húsz fillér, az Utasüdítő vagy a Bambi ötven. Ittam ilyet is, olyat is. Királynak éreztem magam. Na jó, kiskirálynak.

Ami ezután történt, számomra fölfoghatatlan – volt akkor is, és a mai napig kísért. Olykor álmodom róla, pedig ugye ötvenkét év múlt el. Kimentem pisilni. A kagylósornál már ott állt egy Vörös Meteoros fiú. Miután elkészültünk (remélem, kezet is mostunk), az előtérben szembetalálkoztunk a többi klubtársunkkal. Vizelés után csatlakoztak hozzánk. Fecsegtünk. Érkeztek sorban a BVSC-sek – ők sem tudtak ellenállni az olcsó italoknak.

Amikor már nyolcan röhögcséltünk ott, valaki bedobta, lógjunk meg, fizessen a szeplős Józsi!

Mi van, ha nincs nála annyi? – kérdeztem. Ezt utálom benned, Tibi, hogy mindig problémázol, mondta az első Vörös Meteoros.

Ki akar mindig problémázni? Rohantunk a hídig, mint a szélvész, edzettek voltunk.

Nem értem. Minden számlámat törlesztettem egész életemben. Némelyiket többször. Amióta a bevételek megengedik, senkit nem hagyok fizetni étteremben. Mi a franc üthetett belém, hogy szarban hagytam a szeplős Józsit?

Oké, őt kissé lenéztük és sokat cikiztük, mert bepisilt a közös edzőtáborozáson, Tatán. Na de kérem tisztelettel, én is bepisiltem ott, csak ügyesebben oldottam meg, senki nem vette észre. Ha valakinek, nekem szolidaritanom kellett volna azzal a csupa szeplő okostojással, akinek ráadásul elállt a füle, mint két vitorla, és vastag lencsés kerek szemüveg is nehezítette a sorsát a kegyetlen fiútársadalomban.

További kérdés: miért nem kerestem föl az esetet követően a BVSC-vívóteremben, hogy legalább az én részem kiegyenlítsem?

Később összeakadtunk egy versenyen, távolról intett, amennyire a szégyentől meg tudtam állapítani, harag nélkül.

A vívást aztán abbahagytam a rock zene miatt. Fönt leírt nyolc srác többé nem keresztezte utamat. Most üzenem nekik: szégyellem magam. Ha a szeplős Józsi olvassa ezt, kérem, jelentkezzék, fizetek.

8 × 11 = 88 forint. Vegyük figyelembe az inflációt, 880. Vagy 8800, mindegy, ahogyan akarja. Aki tudja, mondja meg neki.

Önnek

Nem tudom, hogyan szólítsam azok után, hogy nyomatékosan megkért, ne találkozzunk, ha pedig véletlenül összefutunk, a hagyományos üdvözlésen túl ne mondjak semmit, ráadásul ne tegezzem, maradjunk a magázásnál, ami az én esetemben ugye önözés – ezek a maga szavai. Kétségtelen, én az önözést érzem melegebbnek, ön viszont a magázást, szokás dolga, állítólag falun nem önöznek soha, lehetne még a „kend", ám ez nem egy Móricz-novella.

Kedves Tündér, ezt választom, mert én szerettem így hívni magamban. Azt is kijelentette, hogy rám az ÖNZÉS éppen olyan jellemző, mint az önözés – elfogadom értékítéletét, hiszen már mindegy.

Én írok önnek (Puskinra emlékszik még valaki?), megszegve kérését, ráadásul hagyományos postai borítékban. Lehet, hogy rögtön tűzre veti, noha ma már csak középpolgári házakban van kandalló, de elégetheti gyufával. A maga baja. Én írok önnek, mert szeretném, ha valamit akkor is megtudna, ha már nem vagyok fontos, mindenesetre nem tegezem (ötven százalék).

Emlékszik talán az orchideákra, amelyeket rendszeresen vásároltam, minthogy szeretem őket, eleinte magamnak. Az igazság az, hogy föltételeztem, ön, mint a nők többsége, szintén szereti. Ha jól tudom, Latin-Amerikából származnak, és engem – talán másokat is – a nőknek arra a nekem igen kedves kis részére emlékeztetnek, e pajzán ténynek a bevallásáért bocsánatot kérek. Különösen igaz ez a magáéval kapcsolatban, mert az öné hasonlóan fodrozott, és a színe is arra a bizonyosra hasonlít, amelyről vagyok beszélendő.

Az együtt töltött évek alatt számításaim szerint legalább két tucat orchideát szereztem, könnyű kitalálni, a fehéreket nekem, a lilákat önnek. A jelek szerint istenien érezték magukat lakásom déli fekvésű étkezőjében, az asztal peremén. Legalább fél évig virágoztak, néha tovább. Aztán összeestek, kóróvá száradtak. Valaki azt mondta, ha kellő türelemmel várok, magukhoz térnek. De nekem ritkán kellő a

türelmem. Minőségi csere, gondoltam, amikor kidobtam a régit, s hoztam az újat.

Mióta ön elment, valamennyi kimúlt. Csak egyet tartottam meg, amelyik a legszebb volt fénykorában. Már lehullatta szirmait, így félreraktam a zöld növények közé. És képzelje, újév beköszöntekor váratlanul kibontotta csöppnyi lila vitorláit. Lehet, hogy mégis, mindennek ellenére újra jól érzi magát itt nálam? Hajtott két virágot az ott lógó habos függönyön innen, majd nyakacskáját átdugta a csipke egyik lyukán, s hajtott kettőt túlnan is.

Micsináljak, micsináljak? Ahhoz, hogy visszarakhassam a díszhelyre, az asztal peremére, és gyönyörködhessem benne, önre emlékezve, le kéne nyesnem a két külsőt. Tűnődtem, mit tenne ön. MAGA. Úgy sejtem, állatot s növényt nem bántana semmi áron. (Lettem volna bár növény vagy állat… Bizonyos szempontból utóbbi voltam, ön szerint.) Sóhajtoztam egy darabig, azután ollót ragadtam, s bátran belevágtam a függönybe. A résen behúztam azt a kettőt, amelyik kinn szorult. Most látom, még annál is szebbek négyen együtt, mint amilyennek szétválasztva mutatkoztak.

Igen… de mit ér mindez, ha nem mutathatom meg MAGÁNAK? A virágok nézése és szagolgatása sem jó egyedül. Hm, lehet, hogy jólesne, ha bántanám ezt az orchideát? Levágnám a szirmait egyenként, vudu varázsigéket mormolva, hátha megérzi, s önnek is fáj. ~~Bár ezt voltaképp nem akarnám, inkább törlöm.~~

Drága növényke, álldogálj csak a díszhelyen (szívemben el se kerültél onnét). Szaporodjál, virágozzál, sokasodjál, örvendezzél! Ezzel a kívánsággal és reménységgel zárom levelem. Ha óhajtja (= nyilván nem), küldhetek az orchideáról egy fotót. Önzetlenül, csak MAGÁNAK.

Ennyi az egész. Bocsássa meg gyöngeségem, de mire kézhez kapja, nyakunkon a Valentin-nap. Emlékszik, mennyit hülyültünk tavaly ilyenkor?

Mindent elkövetek, hogy többé ne zavarjam. Tartson meg jó emlékezetében.

Őszvég

Az ember egyszer csak kezdi szívére venni az öregséggel kapcsolatos vicceket és humoros történeteket, amelyeken korábban annyit röhögött. Mondjuk azt, amit még a jogi karon hallott, akkor vénséges vénnek látszó professzora mesélte (negyvenhárom volt, hah!). Erőszakos nemi közösülés bűntettét tárgyalja első fokon a harminc körüli bíró. A tényállás szerint két percig volt a szállodai szobában a vádlott és a sértett. Két perc, az elég! – marasztaló ítélet születik. Fellebbezés után másodfok, a tanácsban negyven és ötven közötti bírák. Két perc, nem sok! – ők csak nemi erőszak kísérletében találják bűnösnek a vádlottat. Törvényességi óvás nyomán a Kúriára (akkoriban: Legfelsőbb Bíróság) kerül az ügy, ahol hatvan fölötti, tekintélyes jogászok ülnek. Egyhangú a döntés: Két perc kevés! – minthogy pedig e bűncselekménynek előkészületi szakasza nincsen a BTK szerint, fölmentés a vége. Hihihi, hahaha!

Az ember rápillant a saját, ceruzát markoló kezére, s képtelen értelmezni a látványt. Hogyan keletkezett ez a kráterekkel és girbegurba árkokkal vert, sötétbarna foltokkal teli ismeretlen domborzat? Hm, a másik is ilyen. Mi történt, amíg az ember nem figyelt oda? Pedig a test aránylag legszalonképesebb részéről van szó. A többi igazán felejtős, főleg a lábszáron dudorodó erek.

Az ember kénytelen fölfigyelni önmagára, ami sokkal kevésbé szórakoztató, mint a többieket lesni. Utóbbinak szakmaszerű változata a realista prózaírás. Java korban (eufemizmus) szembe kell nézni alapkérdésekkel. Megfogalmazni, hogy voltaképp mi a lényege a lefelé vezető spirálnak, amelynek a becsületes neve öregség. A test idevonatkozó változásait tisztábban láthatja az ember másokon, mint saját magán. Az ágytárs példának okáért váratlanul középkorúvá hanyatlik, egyszerre gyérülő és fogyatkozó hajjal, szétfolyó vagy száradó törzzsel, négyzetes arányban növekvő fogorvosi számlákkal, míg az ember tulajdonképp még fiatal, vagy legalábbis… A tükör elé áll, alsóneműben, nézegeti a látványt, hasát észrevétlenül behúzza, hát, nem rossz, nem annyira rossz, nem

olyan nagyon rossz… – gondolja erőltetett mosollyal, és csak alig hallhatóan fűzi hozzá: *még.*

Az ember egyre nehezebben veszi rá magát, hogy (fél)pucéran mutatkozzék strandon, sportpályán, kajakban, zuhanyozóban. Saját személyének jelentőségét messze túlértékelve azt képzeli: mindenki őt nézi. Ha valamely kisebb vagy nagyobb közösségben bárminő okból ismerik, a helyzet még kritikusabb, aligha képes szabadulni a kényszerképzettől: minden szempárból sugárzik rá: Istenem, de megöregedett *ez* is! Ellenségesen pattogtatja tekintetét az arcokon: Na és? mi van akkor? nincs olyan paragrafus, hogy én ne vénülhetnék! már nyugger vagyok! mikor legyek öreg, ha nem most? ne skubizzatok ennyire, mert kiszakad a retinátok!

Az ember számára hatvan fölött kínzás az uszoda vagy a plázs, és a wellness inkább badness. Önmaga ellensége, ha ilyesfajta helyszínre tervez nyaralást – márpedig kénytelen, a fiai, illetve a párja kedvéért. Sovány vigasz, hogy Ausztriában várhatóan kevésbé tűnik föl, hogy ő az. Arra azért gondolhatott volna, hogy a mostani gazdasági helyzetben a személyzet fele magyar, Graz vonzáskörzete csak egy ugrás a magyar határtól. Az ember sóhajt, *macht nichts,* ő úgysem nyaral, csak nyaraltat, ötödikes fiai kifejezetten imádják eme Aquaworld jellegű szállodát. Üröm az örömben, hogy miattuk az embert egyhangúan nagypapinak szólítják (*Großvati*). Annyi baj legyen, ezt azért már megszokhatta, így jár, aki ötven tájt gyermeknemzésre adja a fejét, vagyis a… hm.

Az ember a látványmedencében (tulképp mi itt a látvány?) húzza ki a végtelennek tetsző időt, míg a fiai a bonyolult csúszdarendszereken viháncolnak. A forró víz feladata az volna, hogy ellazítsa őt testben, lélekben. Ehelyett valamiféle rejtélyes okból növekvő feszültséggel – sőt ingerültséggel – mered arra a két, hat év körüli lányra, akik a közelében tempóznak, rózsaszín karúszókban (karúszó? de baromi szó), egyikük óvatlanul belé is rúg. Az osztrák szülők bájvigyorral örvendeznek, a lánykák vízfelszínen maradását ünneplik. Mi a túró? – hörgi az ember. Figyeljenek má' a kölykeikre, vigyék a gyerekmedencébe a két kis idiótát! – ráncokba ugró

tekintettel próbálja felhívni az érintettek figyelmét, hogy ne zavarják köreit. Amazoknak ez föl se tűnik. A bamba alsó-ausztriainak hitt párról kiderül, hogy felső-szlovákul beszélnek, ettől az ember dühe rasszizmusba csap át: Durva szlovákok, nem elég, hogy leköröztek bennünket, már eurójuk is van, pluszba' lökdöstetnek a porontyaikkal!

Az ember, ha fiatalabb volna, nyomban észre térne. Arra gondolna, hogy amikor az ő gyerekei végre megtanultak úszni, repesett a boldogságtól. Most agyába sem ötlik, hogy húsztájt még úgy érezte, minden medence az övé, akkor is, ha csak úgy beszökött a Római strandra a hátsó kerítés résén át. Arra sem emlékszik, hogy harminc körül ellágyult, ha bölcsis vagy óvodás emberkéket látott, épp volt egy olyan az ő lakásában is. Kár, hogy elfelejtette: negyven és ötven között még mosolygott azokon az *öregeken,* akik méregbe gurultak, ha valamelyik vajpuha strandlabda fejbe találta őket a Széchenyin vagy a Csillaghegyin, bezzeg ő nyájasan visszadobta a serdületlen feladónak.

Az ember orvul betölti a hatvanat, és ha egy dagadt osztrák (ukrán, szerb stb.) véletlenül nekimegy, esetleg a lábára lép, már hiába kér elnézést a tettes, nem enyhül meg, képtelen mosolyogni, biccentésre sem hajlandó, tőle hiába várnak olyasmit: Semmi baj! *(Kein Problem! Ce n'est pas grave! It's OK!)* – ehelyett sziszeg az orra alatt: Ha még egyszer nekem jössz, bameg, leütlek!

Az ember titkon reméli, hogy a nála legalább harminccal ifjabb külföldi, akinek nemcsak a hasa szakadt alaposan tagba, hanem a válla is, nem érti a magyar szót. Az sem veszélytelen, hogy a hangsúly túlságosan kifejező. Ám a húshegy szelíd mosollyal így szól: Bocsika! – magyarul. (Ha ugyan ez magyarul van.) Lesajnálón végigméri azt az öregembert, aki megfenyegette, nyilvánvalóan gyönge viccnek minősíti a leütést, pontosan érzékelve az erőviszonyokat. Továbblép, nem támad. Ugyan miért? – teszi föl az ember megalázva és megnyomorítva. Világos. A nagydarab honfitárs még fiatal.

Az emberbe most tőrdöfésként fájdul a fölismerés: az öregedés elsősorban lelki torzulás, a kor előrehaladtával öles lépteket tesz az érintett az undokosodás sártocsogós útján. Ah… hiszen volt már az ember undok, tizenévesen, akkoriban elmebetegnek gondolt mindenkit, aki elmúlt húsz, s agyoncsapásra érdemesnek. Szelídülése akkor kezdődött, mihelyt túllépett a szülein, azaz szert tett saját háztartásra, munkára, ágypartnerre, gyerekre. Az undoksági görbe pedig abban az életszakaszban hajlott újra fölfelé, amikor az őt követő nemzedékek a nyakára hágtak, elfoglalták a jobb házakat, autókat, munkahelyeket, ágytársakat, megnemzették a saját – minden eddiginél erőszakosabb – utódaikat.

Az ember elemez, fölállítja az aggulás matematikai képletét: a negyvenes évek végétől kettővel szorzandó az undoksági koefficiens, ötventől hárommal, hatvan fölött négyzetes emelkedéssel – öt esztendőnként. Sóhajt az ember óriásiakat, ebből következik, hogy neki többé már nem lesz felhőtlen a nyár, így lényegében nem is nyaralhat, csak őszölhet (egyúttal őszülhet, ha marad még haja egyáltalán), mind borúsabb lelki fellegek alatt.

Őszvég. Amit meg kéne becsülnie. Hiszen közelít a tél.

HÉV

Az embert a szokásai tartják egyben. Meg a szenvedélyei. Hihetnénk, ellentétes fogalmak ezek. A szokás mintha a hétköznapi rutin része volna, következésképp gépies, szinte unalmas. Míg a szenvedély kiszakít a mókuskerékből, tiszta erővel löki az embert a hév ismeretlen tájak felé. Valóban. De a megszokás is lehet heves.

Szemügyre vett férfi például tizenhat éves korában kapott rá az újságolvasásra. Társaságában idősebb srácok mutattak példát. Érdekes, akkoriban és az ő köreiben a tanulás – a tudás – volt a divat. Hangadónak azok a fiúk és lányok számítottak, akik a bölcsészkaron nemcsak két szakra jártak, hanem külön engedéllyel háromra. A tájékozottság az ország, a világ napi ügyeiben az alaperények közé sorolódott. Aki nem olvasott újságot, azt közömbös hülyének tartották a többiek.

Említett férfi tehát gimnazista kora óta előfizető. Megszokta, hogy a nap kezdetén a reggelinél elolvassa, mi történt Magyarországon és a nagyvilágban. A sajtó számára kávéízű. Voltak kilengések, egy időszakban a lapot csak a délelőtt közepén kézbesítették. Adódott néhány olyan év is, amelyeket külföldön töltött, akkor a *New York Times*t is járatta, az sokkal vastagabb volt az itthoni újságoknál, de mindig hajnalban érkezett.

Mostanában megint időben találja a lapot bejárati ajtajánál. Ma (január 23.) például azt olvashatta a második oldalon, vastagbetűs címként: KÜLÖN BÉRLET KELL A HÉV-RE? Még ez is…

HÉV-állomás közelében lakott, jó érzéssel töltötte el, hogy ha kedve tartja, a helyi érdekű vasútra szállva húsz perc alatt a Margit híd budai hídfőjéhez juthat. Pedig szinte soha nem tömegközlekedett, autóval hajózott be a bűnös városba (itt nem részletezendő okból). Mégis, megnyugtatta a tudat, hogy használhatja Budapest általa legmegbízhatóbbnak ítélt társas járművét. Használhatná. Látogatói jó része azon érkezett, némelyiküknek megtette azt a szívességet, hogy kiugrott értük az állomásra, kocsival három perc, gyalog tíz, ha az ember tudja az utat.

Régebben vett bérletet, most már csak gyűjtőjegye van. Ez egy tíz jegyből álló kis tömb, a használtakat sem szabad eldobni, rejtélyes okból. Annak birtokában fölkészültnek érzi magát arra az esetre, ha… Milyen esetre, az isten szerelmére?! – mordul önmagára. – Miért készülsz folyton arra, hogy történik valami rossz, amit meg kell oldanod? – Nincs válasz.

Végigrágta magát Szalai Anna cikkén. A fővárosi önkormányzattól a BKV finanszírozhatatlansága miatt a HÉV-ek (el is felejtette, hogy más vonal is van) átkerülnek az államhoz, a továbbiakban a MÁV üzemelteti őket. A főpolgármester szerint szűkíteni fogják a díjmentességet. Elképzelhető, hogy külön bérletet kell majd venni a HÉV-re.

Hm. Talán érdemes volna beszereznie, és többet használnia. Átgondolta, miféle célpontokra szokott beutazni, s már nem értette, miért nem teszi túl magát a föntebb nem részletezett okon, s veszi igénybe a HÉV adta biztonságot – az áll szemben az autó kényelmével. Ha kocsiban ül, rádiót vagy CD-t hallgat, s nem préselődik idegen testekhez. Ellentétel: egyre kiszámíthatatlanabb a menetidő. Házától a Margit hídig húsztól negyvenöt percig terjed – valamit mindig föltúrnak, a kisebb-nagyobb karambolok is rendszeresek.

Lehet, hogy a gyűjtőjegynek van lejárati ideje, mint az élelmiszereknek? Nem volna észszerűtlen, örökké emelik az árakat. Föláll, bemegy dolgozószobájába, ott a táskája. Úgy emlékszik, az igazolványok műanyag tartójába dugta a gyűjtőjegyet. Nincs ott. Talán a két vászonrekesz egyikében? Ott sincs. Elhasználta volna? Á, tisztán látja a jelenetet, amint a HÉV-állomás peronján megvásárolta az újat, amikor elfogyott a régi. Izgatott lett, mint mindig, ha mulasztáson kapta önmagát. Hová tehettem?

Negyedórát töltött kereséssel, mire rálelt a pici tömbre a ballonja belső zsebében. Ideje áttenni a télikabátjába. Összegyűrődött. Már csak egyetlen lyukasztatlan jegy maradt benne, venni kell.

Visszatért az újsághoz. A cikk szerint a főpolgármester a hat éven aluliak és a fogyatékkal élők ingyenes utazásához nem szívesen

nyúlna hozzá, de a hatvanöt év felettiek díjmentességét fölül lehetne bírálni.

Várjunk csak… Te barom. Hiszen már tavaly óta ingyenesen utazhatnál buszon, villamoson, vasúton – HÉV-en is. Mi a francnak vettél gyűjtőjegyet? Döfést érzett a szíve táján. Hevesen lüktetett. Vagy inkább hévesen.

Ezzel azért még szembe kell néznie.

Délibáb

Ez egy kétszálú történet.

Induljon az

Első

Valamikor az ötvenes évek végén, vagy a hatvanasok közepén mutatták be azt a magyar filmet. Mind megnéztük. Én háromszor.

Akkoriban nem úgy ment, mint ma, hogy az ember átböngészi az ingyenes műsorújságban vagy a neten a kínálatot, és elfárad abba a moziba, ahol a választott filmet vetítik. Esetleg jegyet is a neten rendel. Nem tudom, az volt-e az én időm (remélem, nem), mindenesetre idős emberek úgy mondanák: *az én időmben* többnyire az otthonukhoz legközelebb eső moziba jártak az emberek. Megnéztük, amit ott vetítettek. Akár többször is, ha úgy alakult. A mozgó képek elvarázsoltak bennünket, pedig a zömük még fekete-fehér volt. Talán emiatt számított kevésbé, hogy a szóban forgó film milyen. Sőt. Néha az is fölkeltette érdeklődésünket, ha elterjedt, hogy bemutattak egy hű de szar filmet.

Nekünk (családom és más állatfajták) egy félalagsori, kissé büdös vetítőhely esett kézre, vagy inkább lábra. Sokszor a gépész ült a pénztárban kezdésig. Emlékszem horgas ujjára és borostás arcára. Három forintért adta a jegyet. Voltak úgynevezett kiemelt filmek (színes, vagy az átlagosnál hosszabb), akkor négyért. Vacsora után bedobta valaki: mozi? – és ha a többiek ráálltak, elindultunk. Háromsaroknyi járás.

Legtöbbször a *Normandia-Nyeman* című háborús filmet láttam. Legalább hétszer. Akkori kamaszfelosztásunk három kategóriájából – lövöldözős, baszós, kardozós (bocs, de így mondtuk) – az elsőbe tartozott. Egy netes műsorportál szerint: „Hiteles és mindvégig látványos, szórakoztató film egy francia repülőegységről, mely a második világháborúban a szovjet haderő soraiban küzdött a németek ellen.” Hm. Rendező: Jean Dréville. Meglepve olvasom, hogy a két forgatókönyvíró egyike Elsa Triolet, az elfelejtett francia költő, Louis Aragon felesége. Akkoriban ezt a nevet mindenki ismerte, Aragon óriási sztár volt idehaza, kommunista elvei miatt.

Triolet-ről többször megírták büszkén: Moszkvában született. Én sosem fedeztem föl a stáblistában. Arra nem figyeltünk oda.

A *Normandia-Nyeman*t (ez a szovjet repülős század neve) azért néztem meg a haverjaimmal legalább hétszer, mert imádtuk a repülős jeleneteket. A kezdő bekezdésben említett magyar filmre viszont tévedésből ültem be háromszor. A címe: *Délibáb minden mennyiségben.* A netes műsorportálon ezt is megtaláltam, legnagyobb csodálkozásomra. Szüzséje ugyancsak különös.

„Angyal András, a kis könyvelő, névrokonának, Angyal Bandinak, a híres betyárnak nagy tisztelője. A betyárromantikát kedvelő nyugati turisták a Búsuló Juhász vendéglőben betyárnak nézik, és a csoport csinos asszonya, Edda, beleszeret a kackiás fiatalemberbe. A magyar vendéglátók, hogy a hangulat eredeti legyen, elrabolják a szép Eddát és némi pénzt. Angyal András, aki életében először ül lovon, az asszony megmentésére indul."

A készítők listája sem érdektelen. Rendező: Szinetár Miklós. Forgatókönyv: Szabó István, Kardos Ferenc. Zene: Vujicsics Tihamér. Főszereplők: Agárdy Gábor, Bessenyei Ferenc, Váradi Hédi, Sennyei Vera…

Gondolom, mostani (2016) olvasóim között törpe kisebbséget alkotnak azok, akik látták ezt a harcos operettparódiát, akár egyszer is. „Húsleves, húsleves, rozmaringos tálban!" – énekelte a ház asszonya, mi már tudjuk, hogy Vujicsics zenéjére. Anyám szakértőn megállapította, azért olyan élénksárga a vásznon a húsleves – ismétlem, fekete-fehér film! –, mert sáfránnyal készíthették. A díszes porcelánedény tartalma ínycsiklandón gőzölgött. Szinte füstölt. Tudnivaló, hogy azokban az években a sáfrány hiánycikknek számított, anyám ezzel magyarázta, hogy az ő húslevese sosem lett élénksárga. Ebből mi nem csináltunk gondot, megettük. Ahogyan a magyar filmeket is.

A *Délibáb minden mennyiségben* közbotrányt okozott, hangosan röhögtek rajta az emberek, de nem azért, mert viccesnek találták, hanem mert olyan rossznak. Ennek hatására óriási tömegek rohantak megnézni. Legyen mit szidni másnap a munkahelyen.

Nekem az is számított, hogy mi történetesen a Délibáb utcában laktunk. Kisgyerekként azt hittem, egy bizonyos délről származó báb a névadó – nem ez volt az egyetlen tévedésem.

Második szál

Az idő tájt csöndes kis utca volt a Délibáb, párhuzamos a Népköztársaság útjával (ma Andrássy, régebben is, korábban Sugárút). Másfél saroknyira a Hősök terén lévő Sztálin-szobortól, melyet ugye 1956-ban ledöntött a népharag, az önök akkor hatéves krónikásának szeme láttára. Gyerekkoromban autó szinte sosem jött a Délibábba. A srácok az úttesten fociztak. Így komoly feltűnést keltett a sötét állami Csajka, mely odagördült a házunk kapuja elé.

Fiatalabbak kedvéért: a Csajka (jelentése: sirály, illetve vitorlával és evezővel fölszerelt csónak, továbbá a katonaságnál használt kétrészes ronda edény) egy szovjet autómárka volt. A Gorkij gyárban készítették, csúcsvezetők – főelvtársak – számára. A korabeli hagyományoknak megfelelően a dizájnt egy amerikai modellről (Chevrolet) lopták. A hátsó üléssor messze állt az elsőtől, a kettő közti tágas teret padlószőnyeg borította, két fotelt hajthatott föl onnan a sofőr szükség esetén, az ezekben ülők az utasokkal szemben foglaltak helyet, így intéződhettek a fontos állam-és pártügyek menet közben is.

Igen. De mit keresett ez a pompás jármű a Délibáb utcában?

Vagy inkább kit.

Leírt autóköltemény azért gördült a kapunk elé, mert dr. Szénási Géza, a Magyar Népköztársaság Legfőbb Ügyésze látogatást tett az én apámnál, dr. Vámos Tibornál. Aki ekkor a Magyar Népköztársaság egyik névtelen dolgozója volt. Építette a szocializmust, mint a többiek, marósként. Később sztahanovista marósként. Ugye, nem értik? Igazából én sem. De el tudom magyarázni. Másoknak jobban, mint magamnak.

Apám pécsi zsidó családból származott. Apja cipőboltos, nagybátyja pékség tulajdonosa. Pécsett végezte el a jogi kart. Állást már nem kaphatott, a zsidótörvények miatt. Aki olyan fiatal, hogy ezt sem érti, folyamodjon a Google-hoz. A második világháború előtt és kezdetén be-behívták különféle lerohanások alkalmával

(Felvidék, Erdély), úgynevezett karpaszományosként (az egyetemet végzett katonáknak megkülönböztető jelzést adtak). Aztán munkaszolgálat, majd szovjet hadifogság. Ezt a részt magyarázni sem tudom. Miért zárták lágerba a munkaszolgálatosokat a ruszkik, a horthysta tisztekkel együtt?

Megszökött. Hazagyalogolt Pécsre. Egész családját elpusztította a holokauszt. Beállt a rendőrség kötelékébe, nehogy az újonnan szerveződő hatalom besorozza frissen alakítandó hadseregébe – a Dunántúlon még folytak a harcok. Később egy Rajk nevű miniszter fölvezényelte Budapestre, gondolom, kevés diplomás akadt a rendőrök között, még kevesebb jogvégzett. Idővel Rajk egyik titkára lett a négyből. A másik: Szénási Géza.

Ez nem tartott sokáig. A Rajk-per első tárgyalási napján apám jelen lehetett. Hazatért, s kijelentette anyámnak: Betanult szöveget mond, agyongyógyszerezték, talán meg is verték. Anyám nem akarta elhinni: Ugyan, édes Tiborkám, már megint te akarsz lenni a legokosabb, ilyen a szociálizmusban nincs! (Velem ugyanilyen elnéző megvetéssel beszélt.) De van!

Apám ritkán mondott ellen, ezúttal nem tágított. Ő többé be sem teszi a lábát a minisztériumba, már holnap reggel állást keres. Ugyan, milyen állást? – anyám ezzel azt próbálta kifejezni, hogy kevés esélyt ad a férjének. Olyat, amihez nem kell önéletrajz. De Tiborkám, akkor kevesebbet fogsz keresni! Sokkal! – zárta le az apám, és ezt az ígéretét betartotta.

Rövid kanyarok után marós lett, átképzősként. Az átképzősök többnyire a hatóságok által feketeseggűnek tekintett értelmiségiek köréből kerültek ki, akiknek gyorstalpaló tanfolyamon oktatták a szakmát, mindjárt a munkahelyen. Gondolom, azon az elméleten alapult e megoldás, hogy a diplomás gyorsabban tanul, mint az átlagos proletár. Kimondani ezt nem lehetett.

Rajk többi három titkára is megúszta, egyiküket sem börtönözték be. Valamelyikük – ha nem csalódom, éppen Szénási – a MÉH (hulladékgyűjtő) vállalatnál húzta meg magát. Ők hárman azonban ötvenhat után újra pozíciókba kerültek. Egyetemi professzor,

rendőrtábornok, Legfőbb Ügyész. Csak apám maradt a munkásosztály tagja.

Én a marósról azt hittem, savakkal dolgozik. Míg egy este anyám be nem vitt az üzembe. Akkor derült ki, hogy olyasmi, mint az esztergályos, az egyiknél a gép kése forog, a másiknál a munkadarab. Apám örökké éjszakai műszakban volt. Milyen lehetett a szüleim szexuális élete? Nem szeretném magyarázni. Bele sem akarok gondolni.

Apám ötvenkilencig maradt a gépnél, addigra az egészsége fölmondta a szolgálatot (háborúban szerzett szívbaj, súlyos visszérproblémák). Az üzemorvos eltiltotta az állástól. Az Újpesti Bőrgyárnál lett jogász, szakvizsgát ekkor, idősen tett. Mire minden nagyjából elrendeződött, már kórházba be s ki, majd korai halál.

Szénásival félévente találkoztak a marósság időszakában. A Legfőbb Ügyész erőltette, fölteszem, lelkifurdalásból. Néha ellátogatott hozzánk, anyánk ilyenkor kitett magáért a vacsorával. Titkon remélte, Szénási ad valamilyen állást apámnak. Nem tévedett, a Legfőbb Ügyész fölajánlotta, legyen a jobbkeze, a titkára. Apám határozottan visszautasította.

Egy tavaszi vasárnapon kirándulni akart vinni minket, Szentendre az úti cél, ott is ebédelünk, a kedvenc éttermében. Megérkezett a Csajka. Mi apámmal beültünk, anyámra és nővéremre várni kellett. Szénási arról mesélt, hogy szombaton vadászott a Pilisben, őzet lőtt, a neki járó húsból pörköltöt főz majd a felesége. Az asszony szótlanul ült a hatalmas autóban. Nekem Szénási megígérte, hogy a legközelebbi vadászatra engem is elvisz. Lelkesedtem. Mikor családom nőtagjai beültek végre, a Csajka nekilendült. Hajóztunk a kihalt Népköztársaság útján. Királynak éreztem magam. (Vagy főelvtársnak? Nem tudom már.)

Amikor átértünk az Árpád hídon, a nővérem rákezdte, hogy hányingere van, álljunk meg. A szüleim lehurrogták, ne hisztizzen, de hiába, erősködött, mindjárt baj lesz. A sofőr fékezett. Nővérem kiállt a járdára. Vártuk, hogy okádjon, aztán gyerünk. Nem történt

semmi. Ugyanez a jelenet kilencszer ismétlődött, és még Pomázig sem értünk.

A Csajkában elviselhetetlenné fokozódott a feszültség. Apám elunta, kérte Szénásit, vigyen minket haza. Én nagyon-nagyon csalódott voltam. Abban maradtunk, hogy majd megismételjük, de soha többé nem vitt minket sehová.

Amikor apám meghalt, a temetésre nem jött ki. Koszorút küldött, a sofőrje hozta oda. Azt nem tudom, hogy a Csajkával, vagy egy kisebb kocsival.

A két szál összefonódása

Egyszer – még a félbeszakadt kirándulás előtt – Szénási kávéra ugrott föl. Hoztam egy kis csekélységet! – kábé négykilónyi teasüteményt nyújtott át anyámnak. Hetekig ettük. Ekkor került szóba a *Délibáb minden mennyiségben* című film. Szénási valamiféle belső vetítésen látta, főelvtársak számára szerveztek ilyeneket. Összecsapta a tenyerét: Jaj, az borzasztó, egyszerűen borzasztó!!!

Apámék buzgón helyeseltek. Én hallgattam. Nekem szinte tetszett, szeretem a paródia műfaját. A Magyar Népköztársaság Legfőbb Ügyésze röhögve mesélte, hogy szívesen adna soron kívüli útlevelet a rendezőnek, hadd utazzon nyugatra, hátha kinn marad! Szeretném tudni, Szinetár Miklós értesülte a páratlan lehetőségről annak idején.

Ráadás

Sorkatona koromban rendőrhatósági figyelmeztetésben részesültem. Emiatt sokáig nem kaptam útlevelet. Kérvényeimre egyenválasz érkezett: AZ ÖN KIUTAZÁSA KÖZÉRDEKET SÉRT. Akkori barátnőm (későbbi I. feleségem) aláírásokat akart gyűjteni az utcán egy ívre: AZ ÉN ÉRDEKEMET NEM SÉRTI VÁMOS MIKLÓS KIUTAZÁSA. Erről a nagyszerű poénról lebeszéltem. Inkább felhívtam Szénási Géza titkárát, kihallgatást kértem. Reméltem, emlékszik rám.

Hamar fogadott, öleléssel. Azt mondta, hasonlítok apámra. Addigra már a jogra jártam, ezt tudta valahonnan, ajándékba adta a fia néhány tankönyvét, aki éppen akkor végzett. Kérdezte, mi a probléma. Végighallgatott, majd behívta a Katonai Főügyészt. Az is végighallgatott. Intézkedik, mondta. Az ajtóig kísértek.

Hamarosan telefont kaptam. Juhász alezredes a vonal végén, udvariasan megkért, látogassak be hozzá péntek délelőtt. Sajnos nem lehet, mert ezúttal is fellebbeztem útlevélügyben (sosem hagytam abba a kérelmezést, félévente újat adtam be), és éppen akkor kell megjelennem a BM-panaszirodán a Rudas László (ma: Podmaniczky) utcában. Az már fölösleges, állította ő, hozzám jöjjön. Biztos? Mérget vehet rá.

A Zrínyi utcába hívott, a BM épületének élénksárgára mázolt fenekéhez. Egy vasajtón kellett kopogtatnom, hogy bejussak a fogadószobába. Juhász alezredes ott ült az íróasztal mögött, katonai egyenruhában. Zsebéből kivette az útlevelem, átnyújtotta. Statisztikai lapot is mellékelt (akkoriban le kellett adni a határátlépés előtt), gondosan elmagyarázta, hogyan kell kitöltenem. Utána így szólt: Aztán máskor, ha gondja-búja van, nem kell ám rögtön a Legfőbb Ügyész elvtárshoz rohangálni, hívjon föl engem! – adott egy névjegyet.

Ez az egész olyan régen történt, hogy kissé kopott a vetített kópia agyam mozijában, remegnek a körvonalak. Mint a múlt füstje? Vagy

mint a délibáb? (Nem kívánt törlendő.) Mégis biztosan tudom, az igazat, csakis a tiszta igazat meséltem. Kár, hogy így volt, de – tény, tény, tény. Tollam engem úgy segéljen.

Pszt

Nagyon szépen kérem: amit alább előadok, maradjon köztünk. De tényleg.

Az ember hajlamos azt hinni, sokkal lassabban változik, mint mások. Amíg a barátai három-négy esztendőnyit öregednek évente, ő csak felet. Miért? Mert ő nem iszik, nem dohányzik, nem kártyázik, nem izgatja magát, ellenben sportol, lehetőség szerint elég időt tölt szabad levegőn, s egyébként is jobbak az adottságai. Máskülönben miként volna lehetséges, hogy a rég nem látott haverok-ismerősök vénemberré-vénasszonnyá váltak, míg ő… te…

Igen. Te jól tartod magad. Egészen jól. Főleg ha nem nézel túl sokszor a tükörbe. Ideje volna megtanulnod sötétben borotválkozni. Lehetséges az, gondolj a világtalanokra. Átszokhatnál a villanyborotvára, az általad használt hárompengés eszközzel könnyen levághatsz valamit magadról, ami hiányozni fog ebben a hosszúra tervezett életedben.

Ha már elkerülhetetlen, hogy tükör elé állj, legalább ne tedd erős fényben. Magas wattszám esetén élesen kirajzolódik minden, amiről nem akarsz tudni. Kellemes hangulatvilágítást a mellékhelyiségekbe, barátom. Szemléljed magadat irgalommal. Na. Hát… azért még… ugye. Nem vagy hülye, tudod, hány éves vagy, túl a csúcson, nem vitás. De… még azért elég jó. Főleg ha beszívod a hasad, és a fejed olyan szögben tartod, hogy a tokád ne nyilvánuljon meg… nagyon. Hát… ööö… nem *olyan* rossz. Egyelőre.

Főhősünk és beszélőnk tehát húsz körömmel küzd, hogy ne zuhanjon össze, ahogyan oly sokan az ismeretségi körében. Minthogy az elmúlt tizen… – úristen! – huszonegy-két évben élete társai nála jóval fiatalabb nők voltak, lépést kell tartania. Amíg lehet. Pedig vannak árulkodó jelek. Például, nem alszik túl jól. Inkább közepesen. Föl-fölébred. Pisilnie kell. Vagy csak megteszi, ha már úgyis cserben hagyta az álomtündér.

Az egyik fiatalabb nő mondogatta: küldi az álomtündért. A telefonba búgta bele, azon az édes, kacagós hangján. Hiszik-e vagy sem, olyankor jobban sikerült az éjszakai nyugalom, ettől a három

szótól. Különös állat az ember. Ugye, fentiekből kiderül, hogy ilyenkor nem egy ágyban (lakásban) töltötték az éjszakát. Amikor igen, akkor az az édes nő nem aludt jól.

Te ugyanis, mióta öregszel, horkolsz. Micsoda vénemberes dolog! Gondolod ezt annak ellenére, hogy állítólag a fiatalabb pasik jelentős része szintúgy segítségért kiabál álmában. Sajnos, magadat is fölriasztod saját hörrentéseiddel. Pontosan tudod, horkoltál kegyetlenül, jelzi a kihűlt fogsor és ajak, meg a szokásosnál szárazabb torok. A melletted aludni próbáló mesélhetne erről. Néha finoman föl is ébreszt.

Heti kétszer két órát teniszezel, hajnaloknak hajnalán. Páros parti. A szinglihez nincs elég erőd, kedved. Valaha csak azt szeretted. Hol van már a valaha! Past perfect.

Öt negyvenre állítod a vekkert, neked sok idő kell, hogy összeszedd magad. Mielőtt fölegyenesednél, nyújtod kicsit elgémberedett tested, bal láb és kar, majd a jobbak. Közben nyögdécselsz, ámbár az nem segít. Kitámolyogsz a fürdőszobába, mindenekelőtt beveszed vérnyomáscsökkentő gyógyszereidet. Állandó fönnakadásod, hogy amikor a fogmosást elkezded, már nem vagy biztos abban, bevetted-e a pirulákat, vagy csak gondoltál rá. Néha duplán nyeled le azt a kettőt, néha egyszer sem.

Ha duplán, akkor folyton pisilned kell, a vérnyomáscsökkentők többsége vízhajtó is. Csakúgy, mint a kávé, mely magas vérnyomás esetén ellenjavallt, agyad kitisztulásához viszont elengedhetetlen. Még a kávé előtt behozod a napilapot, s megpirítasz két vékony szelet kenyeret. Fogyókúrázol, nagyjából húsz éve, ez is jelzi, milyen gyér eredménnyel. Evés előtt a májvédő tea vár rád, éhgyomorra kell, de sehogyan sem akar kihűlni, megégeted a szádat.

Mindezek után házad legkisebb helyiségében leülsz a trónusra, hogy a tegnap délután és este magadhoz vett étkek földolgozott maradványaitól megszabadulj. Vécéajtódon fölirat: GENIUS AT WORK! – hogy ne zavarjanak. Ilyen korán a kutya se zavarna, a normálisak, ha itt vannak, még alszanak.

Vigyázni kell a vezetéssel, az sem egészen biztos, hogy ébren vagy. Rádiót hallgatsz. Már a napilappal fölbosszantottad magad, ezt a beolvasott hírek tudják fokozni, az álom utolsó szemcséit is kipörgetik a szemedből.

A pályán az öltözőszekrényeknél csak percekig időzöl, míg sportcipőre cseréled az utcait. Ha szükségét érzed, pisilsz még egy utolsót a szalmiákszesz szagú piszoárnál, állítólag azért ennyire büdös, mert víztakarékos.

Hősünket azonban ma reggel zárt ajtóval és teljes sötétséggel fogadja a fából épült klubház. Mi a franc, szünnap? Vagy verseny lesz, amiatt zárva? Csikorgatja a fogait, senki nem szólt. Talán kiírták a faliújságra? Ahhoz, hogy megnézze, be kéne jutnia. Szidja egy darabig a kurva anyját a gondnoknak, a vezetőnek, az igazgatónak, ha van itt olyan. A sportköri elnöknek. A felelősnek.

Szerencsére a ház mellett is leereszkedhetsz a meredek szabadtéri lépcsősoron, amelynek minden foka csorba. Tél lévén, fölfújt sátrak fedik a pályákat. Koromsötét mind a hét. Meglepő, szoktak játszani néhányan előttetek is. Héttől kilencig teniszeztek, kedden és pénteken. Kik azok a zombik, akik képesek ideveszkelődni hatra? Néha találkozol velük. Idős urak, gondoltad régebben. Mostanában inkább veled egykorúak. Nem látszanak ütődöttnek.

Eszedbe jut, hogy egyszer már elvétetted a napot, szerdán jelentél meg itt, akkor persze nem játszhattál. De ha ez volna a helyzet, a klubházat nyitva találnád. Morgolódva zötyögsz lefelé a lépcsősoron, vaktában lépkedve. Tudod az irányt, a drótkerítést szegélyező freelandi ciprusok érintése elvezet a sátor bejáratához. Két műanyagbetétes vasajtó – zsilipelni kell, a légnyomáskülönbség miatt. Aggódsz, hogy ezeket is kulcsra zárva találod. De nem. Rugó rántja vissza az ajtókat, ha áthalad rajtuk az ember, döndülve csukódnak.

Odabenn puha, enyhén izzadságszagú sötétség. Átlósan keresztezed az egyes pályát, az a tiétek. Lepakolsz a vasasztalra. Mész azután a túlsó sarokba, hogy bekapcsold a sátortetőre erősített neonsorokat. Plitty, plitty! – lőn világosság.

Van még tíz perced. Átveszed a teniszcipőt, aztán összeszorított combbal sietsz a bejárathoz. Nem volt módod pisilni az öltözőben, nincs jobb ötleted, kilépsz a szabadba, s a ciprusok sorában található legnagyobb résbe nyomulsz, ott könnyítesz magadon. Imádkozol, hogy senki ne jöjjön erre – kérésed meghallgatásra talál. Szerencsésen visszajutsz a fényben úszó salakra. Na. Mindjárt befutnak a partnerek, kezdődhet a játék.

Ez jár hősünk fejében, miközben kiveszi a hálót támasztó két szinglilécet, s ledobja a földre. Párosban nincs rájuk szükség. Ütőjét a két talpához csapdossa, hogy leverje a résekbe szorult salakszemcséket. Készen áll.

Nézi a bejárat fölötti kerek órát, a hosszabbik mutató már négy perccel továbbugrott a tizenkettesről. Hol lehetnek ezek? Gábor mindig késik, de Gomolya pontos szokott lenni. Laci, a mai negyedik, kiszámíthatatlan.

Zajokat hall odakintről. De a kutya sem nyit be. Mi lesz már? Fázik. Latolgatja, visszavegye-e a kabátot, sálat, sapkát, vagy próbáljon ugrálni. Esetleg fussa körbe a pályát néhányszor? Erősen füstölög. A fene egye meg, ő lakik a legmesszebb, mégis mindig ideér, amikor kell! A többiek mért késnek? Tisztelhetnék más idejét! Arról nem beszélve, hogy a bérleti díj télen komoly summa, kifizettek heti négy órát az egész szezonra, kár elkótyavetyélni a megvett idő egy részét.

Már haragszik sporttársaira. Őszintén szólva, hetek óta haragszik, ugyanis Jancsi, aki szervezi, hogy hatuk közül, akik lefoglalták a pályát, négyen megjelenjenek, újabban sok hibát ejt. Megesett, hogy ígérete ellenére nem mondta le a partit, s hárman jöttek ide, pároshoz kevés. Lehet persze franciázni – ez a teniszben nem erotikus, azt jelenti, hogy egy veszi föl a harcot kettővel, gémenként vagy szettenként csere. Csekély élvezet, többnyire a páros győz. Olyan is volt, hogy hősünk egyes-egyedül autózott ide, ünnepnap vagy verseny miatt nem lehetett játszani, ám őt erről nem értesítette senki.

Talán ez a mai a második eset?

Kacskaringósan káromkodsz, félhangosan. Az isten verje meg, már tizenhárom perce késnek, ha pontos a kerek óra. Megnézed a sajátodon, melyet már levettél s a táskádba dobtál: azon is annyi. Dacosan felállsz, készíted össze a cuccod. Nem vársz tovább ezekre a pontatlan alakokra.

De… DE… DE… – ekkor veszed észre, hogy nem hét múlt tizennégy perccel. Hanem *hat*. Biztos? Igen. Hát… ez hogy lehet?

Nem érted. Elektromos vekkered emberemlékezet óta 5:40-re állítottad. Ilyen nincs… nem a partnereid késnek, te jöttél hamarább. Egy teljes órával. Káromlod Istent, az eget, és a saját, régen elhalt édesanyádat. Lassanként esik le a tantusz, hogy ma a vekker pittyegését megelőzve, fél tájt ébredtél, magadtól. Az órán megnyomtad a gombot, hogy ne is csiripeljen, belekezdtél hajnali rutinodba. Nem vetted észre, hogy a kelleténél mintegy hetven perccel korábban tart a világmindenség annál, ahogyan képzelted.

Hősünk gondolatban bocsánatot kér a játékot szervező sporttársától, meg a többiektől, továbbá Istentől és az égtől, végül régen elhalt édesanyjától. Érti már, miért találta zárva a klubházat. Bár hattól is játszanak a hét pálya némelyikén, azoknak nem kell öltöző? Mindegy. A kérdés inkább az, mit kezdjen az ölébe hullott órával. Mely már csak negyvennégy perc. Kétezer-hatszáznegyven másodperc. Csüggesztően hosszú idő. Ólomlábakon fog vánszorogni, arra mérget vehet.

Hazamenni nem érdemes. Akkor? Fújtat, lazítani próbál. Elővesz egy doboz labdát, odaballag az alapvonal közepéhez. Adogatni egyedül is lehet. Kurva unalmas, de lehet. Bumm! Hosszú. Bumm! Ez is. Az igazat megvallva, nem is bumm. Csak egy kis tompa puff. Mind a négy. Na, ezt a szervát érdemes gyakorolni. Elsétál a túlsó oldalra, összeszedi, kezdi elölről. Közben úgy érzi magát, mint akit becsaptak. De ő volt az áldozat és az átverő egy személyben. Egyiket sajnálja, másikra haragszik.

Az adogatások javulnak valamicskét, az idő azonban állni látszék. Megőszül és megkopaszodik, mire hét óra lesz. Hiába, nincs mit

tenni. Edd meg, amit főztél magadnak, morogja. És eszi. Nyeldekli hősiesen.

Újra pisilnie kell. Két dolog okozza ezt. A hideg. És az idegesség. Hát jó. Gyerünk. Ütőjét a hálóhoz támasztja, kimért léptekkel indul a vasajtókhoz. Szokatlanul hangosan nyikorog mind a kettő – túl mély a csönd körös-körül. Aztán damm, damm. A klubház még mindig sötét.

Visszatérsz a ciprussor réséhez. De elvéted, eggyel hamarább fordulsz be, itt pofán csapnak az ágak. Sebaj. Letolod HUNGARY feliratú tréningalsód, a gatyád ferde sliccén át kibányászod a szerszámod. Nnna. Tűnődsz, miért alkotta Isten az ő képére az embert úgy, hogy a nemzőszerve azonos legyen a pisilővel? Vagy inkább fordítva?

Közelgő léptek zaja, és nevetős férfibeszélgetés. Ajjaj… a partnerek.

Hősünk sietősre fogja, kínos volna, ha látnák a többiek. Ám a helyzet rosszabb. Három, számára idegen férfi halad el mögötte. Nyilvánvalóan jól megnézik, mert a dumát abbahagyták. Lépteik neszét fölerősíti a pánik. Vagy a remény, hogy talán nem ismerik föl a homállyá enyhülő sötétségben, pláne háttal. Elég gyakran jár ide, talán már megjegyezték HUNGARY feliratú melegítőjét. A magyar versenyzők viselték ezt valamelyik világversenyen, egy ezzel foglalkozó boltból rendelhetőek a replikák a neten, borsos áron. Ajándékba kapta a nőtől, akivel élt.

Vége ennek a rémes jelenetnek, végre-valahára. Rendezi ruházatát. Indul vissza a sátortetős pályára. Bejut a két döndülős vasajtón, odaiszkol a padhoz, lerogy rá, mély levegőket vesz a nagy ijedségre. Ekkor látja a két sötét foltot a nadrágján – a kinti homályban és kapkodásban baleset érte. Még ez is…

Gondolkodik, miként száríthatná fel őket. Odaáll a sátortetőt a levegőben tartó óriási ventilátor rácsához, a langyos szélfúvásba. Érzi, a haja lobog.

Hét óra három perc. Most már késnek a partnerek. Ahogyan szoktak.

Mielőtt újra dühbe gurulhatna, hallja a vasajtók döndülését. Megjöttek. Háttal marad nekik, egészen addig, amíg a padhoz nem érnek. Melegítője fölsőjét olyan mélyre húzza a csípőjén, amennyire a gumírozott anyag engedi. Reménykedik, hogy a foltokat eltakarta. És hogy a jellegzetes szagot nem ismerik föl azonnal.

Ezt nem mondod el sem a szeretteidnek, sem a barátaidnak. Kéred Istent és olvasóidat, őrizzék meg a titkod – erről egy szót se, soha, senkinek.

Dollár

Aki nem élt felnőtt fejjel a rendszerváltozás előtt, nehezen tudhatja elképzelni, mekkora becsületük volt a konvertibilis valutáknak. Elsősorban a DOLLÁR-nak és a DAJCSMÁRK-nak. Természetesen a VESZTDAJCS márkáról van szó, az azonos nevű osztdajcs fizetőeszköz senkit nem érdekelt.

Aki devizaszámlával rendelkezhetett, s rajta elegendő mennyiségű kemény valutával, az a háromévi egynél sűrűbben kaphatott útlevelet. Van itt egy kis zavar a „valuta" és a „deviza" közgazdasági értelmével, de ne kukacoskodjunk, így használtuk.

Nekem például volt devizaszámlám, a Deák Ferenc utcai OTP-fiókban, a pestieknek ott vezették. (A budaiaknak az Alagút utcaiban.) Az áhított nyugati pénz két forrásból érkezett rá.

Az egyik: képzeljétek, akkoriban a magyarul írt novellák gyakran megjelentek világszerte, különféle erre szakosodott irodalmi lapokban. És fizettek értük. Keveset, de sok kicsi sokra megy. Bonyolultan érkezett az ilyen honorárium, valahogyan a jogvédőn át, izmos papírmunka elvégzése után került az OTP számadásaiba. A nyolcvanas évek elején néhány könyvem is megjelent a konvertibilis valuták övezetében, érkeztek obulusok ugyanilyen módon.

A másik: ha az ember filmet írt, s azt vetítették nyugaton, levelet kapott Hungarofilm (vállalat) elvtárstól. Kedves Forgatókönyvíró elvtárs, örömmel tájékoztatjuk, filmjét megvásárolta – példának okáért – a nyugatnémet ZDF televízió. Amennyiben kapitalizmus volna, kapna húszezer dajcsmárkot. Azonban nincs kapitalizmus, egy fitying se jut önnek. Ellenben ha van elég magyar pénze, befáradhat a bankba (csak az OTP létezett), félnapos sorállás, több blanketta kitöltése és más formaságok elintézése után *megvásárolhatja* az említett márkahonoráriuma egy bizonyos százalékát.

És ha volt rá pénzünk, megvettük. Hogy kapjunk útlevelet, s mehessünk ki NYUGATra. Láthassuk a hozzánk be nem kerülő filmeket és színdarabokat, beszerezhessük a le nem fordított könyveket, és persze, egyúttal megvásárolhassuk a magnót, farmert,

orkánkabátot, jó minőségű javítófestéket és gépszalagot stb. Valamint hogy érezhessük: azért mi is emberek volnánk.

Kivettél háromszáz dollárt, mentél Bécsbe, Párizsba, Londonba. Értelemszerűen elköltötted. Hazatérted után az aluljáróban megvettél pontosan ennyit az ott cirkáló illegális arab árusoktól (érdekes, az ő jelenlétüket tűrte a rendszer), hogy visszatehesd a devizaszámládra. Soha senki nem kérdezte: figyelj csak, miből éltél odakinn, ha az összes pénzed megmaradt?

Egy néhai barátom (dalszövegíró) nem kapott jogdíjakat nyugatról, ő utazásai érdekében minden szembejövő külfölditől vásárolt dollárokat, s egy cipzáras fekete táskában tartotta. Történt, hogy bűnügybe keveredett (adócsalás). Házkutatástól tartván, megkért, rejtegessem a konvertibilis vagyonkáját én. Ráálltam. Évekig a beépített szekrényben őriztük. Ha utazni készült, évente kétszer-háromszor, előtte átjött, s kivette a szükséges összeget.

Így ment ez, míg egy könyvem cenzurális bonyodalmai miatt én is arra számítottam, hogy esetleg kiszáll hozzám a rendőrség. Ma már röhejesen indokolatlannak érzem e gondolatot, de elhihetitek, akkor komolyan aggódtam. Megkértem a dalszövegírót, vigye el a fekete táskát. Vonakodott, nem tudja kire bízni. Végül mégis a hóna alá kapta, s kissé sértetten távozott. Mesélte később, hogy a zongorájában rejtette el. Lesz, ami lesz! – mondta a rá jellemző fanyar mosollyal.

Az lett, hogy kevéssel ezután meghalt. Lakását és ingóságait a külföldön élő testvére örökölte, aki a hírek szerint az egészről lemondott, Pesten élő két fia javára. Velük a dalszövegíró nem volt jóban. A temetésén azon tűnődtem, odamenjek-e hozzájuk – nem ismertem őket –, s szóljak-e örökségük eme titkos részéről. Esetleg csak egy rejtélyesen hangzó javaslattal: kutassák át a zongorát.

Töredelmesen bevallom: hallgattam. Talán, hogy bölcs maradjak? Nem. Hogy gyáva. Bánom, hogy inamba szállt a bátorságom, amikor visszaadtam azt a műbőr táskát. Tűnődöm, mit tettem volna, ha még a temetés idején is a beépített szekrényben kushad. Senki nem tudott róla. Ellopom? Ezt azért nehéz elhinnem magamról, sehogyan sem

férne az énképembe. De minthogy az említett fiúk sosem törődtek a már koros barátommal (= le se szarták), ők sem érdemelték volna meg. Adakozásra fordíthattam volna? És hogyan, elvégre dollárt tartani otthon akkoriban bűncselekménynek számított.

Jó, hogy ez csupán elméleti bökkenő. De… vajon mi történt? Megtalálták az örökösök? Vagy a zongora új tulajdonosa? Valaki biztosan rábukkant, s örvendezhetett.

Hagyjuk. Több mint harminc éve történt. Akinek van egy csöpp esze, máma már nem mereng tovább.

Dad og ok

Színe

1956 tavaszán mutatott nekem apám egy képet a kisalakú rejtvényújságban: vajon kitalálom-e a megfejtést? Pucér nő fekete körvonala, fordított hídban. Tehát a hasa fölfelé, két keze és lába a talajon, feje lóg, a test görbületben. Ötletem sem volt. Erre kellett volna rájönnöm: AKTÍV. Azonban én hatévesen az „akt” szót még nem ismertem, talán az „ív”-et sem. Apám komoly maradt, amikor megmondta.

Talán hatvanat írhattunk, amikor ugyanannak a rejtvényújságnak az aktuális példányában hosszú és göcsörtös ujjával odabökött egy másik fejtörőre. Három szó: KAS SAISON KA. Nem esett le. Kassai sonka. Azt tudtam valahonnét, hogy a SAISON: évszak, franciául. Sosem értettem, mit várt, amikor ilyen feladatok elé állított. Mi történt volna, ha sikerül megoldanom?

Vannak ennél fájóbb bökkenők is vele kapcsolatban. Például az alábbi.

1956 őszén, amikor rövid intermezzo után visszajöttek a szovjetek – mi gyerekek az utcánkban úgy mondtuk: ruszkik –, tulajdonképpen ugye anélkül, hogy távoztak volna, éppen kijárási tilalom volt. Az én apám ezzel nem törődve kézen fogott, hogy menjünk el kenyérért.

Drága olvasó hölgyek és urak, emelje föl a kezét az, aki az általános első osztályába beíratott gyerekét utcára vinné, kijárási tilalom idején? A magam részéről soha nem tennék ilyet. Az igazság kedvéért leszögezem, hogy akkoriban, az ötvenes évek félhomályában és ázott viharkabátszagában a gyerekeket még nem óvták annyira széltől, naptól, ahogyan ezekben az évtizedekben, olyasféleképpen növekedtek, mint vadalma a fán. Ha egyik-másik történetesen lehullik, a szülők csinálnak újat és kész, sok egyéb szórakozásuk amúgy sem volt. Talán cinikusan hangzik, de ilyesféle közszellemben éltünk. A srácokat az atyák különösebb lelkifurdalás

nélkül verték tenyérrel vagy nadrágszíjjal, az anyák pedig pofoztak, ha rossz fát tettek a tűzre. Még az osztályban is csapkodták a nebuló összeszorított ujjait vonalzóval. Hatévesek egyedül baktattak az iskolába, senki nem aggódott, kevés volt az autó, a cukrosbácsi még kevesebb.

Ott tartunk, hogy elindultunk apámmal lefelé a lépcsőn a Délibáb utcai házban. Szeretem Tünemény utcának nevezni szépirodalmi munkáimban, de Délibáb volt a becsületes neve, ma is az. Mint tudjuk, vagy a Google Mapsen láthatjuk, ez a kertvárosi hangulatú utcácska a Bajzától a Dózsa György útig tart. Mi harmincméternyire laktunk a Rippl-Rónaitól, ha arra befordultunk jobbra, nekivezetett minket a Benczúr utcában lévő KÖZÉRTnek. Mellette a zöldséges, eggyel odébb a hentes, melyet húsközértnek neveztek a szüleim, lehet, hogy mások is. Köz talán volt benne, de valamirevaló hús csak elvétve.

Már a Rippl-Rónai sarkán le kellett fékeznünk, odáig tartott a kenyérre várakozók tömött négyes sora. Elejtett szavaiból megtudhattam, hogy mindenkinek csak egyetlen ovális kétkilósat adnak. Ahá, szóval ezért hozott ide az apám, hogy ketten legyünk, gondoltam. Nem kérdeztem, mert tőle ritkán kapott az ember választ, csüggedt hallgatásba burkolódzva töltötte életét.

Fogalmam se volt a zsidótörvényekről, a munkaszolgálatról, és arról sem, hogy a háború után a pécsi rendőrségen vállalt állást, attól tartva, hogy behívják a frissen alakuló magyar hadseregbe – igazán kevés volt az épkézláb férfi. Ő épkézláb volt, de negyvenegynéhány kiló, versenysúlyának a fele. Úgy érezte, már épp elég idejét vette el a második világháború. A régi rezsim csendőrei addigra elmenekültek Jugoszlávián át nyugatra. Mint azt egy másik vallomásban már leírtam, jogvégzett még kevesebb volt, mint épkézláb, a rendőrség állományában szinte senki, nem csoda, ha apámat idővel fölvezényelték Pestre, ahol remek ritmusérzékkel a Rajk László nevű ember titkára lett. Ilyen múlttal érthető, ha többé nem óhajtott érintkezni sem a világgal, sem a családtagjaival.

Lassan haladt a sor, a felnőttek beszélgettek, néhány hírt és rémhírt hallhattam az elmúlt napok csatáiról, a tettekről és az áldozatokról. Érdekelt. Agytollam már akkor is működött, noha manuálisan írni még csak kis megszorításokkal tudtam. Langy szél fújdogált, a nap tavaszi fényekbe burkolta a házakat és az embereket, bizonyára átmeneti tévedésből.

Hirtelen meglódult és szétspriccelt a tömeg. Futottak szerte az emberek, a többség előre, a közért felé, melynek azonban sebesen lehúzódott a pici domborokból álló fémredőnye, karcos zsittyenéssel. Így a sorok oldalra kanyarodtak, a bolt melletti kovácsoltvas kapun át egy valaha jobb napokat élt, neobarokk bérház barlangszerű bejárati öblébe. Nyomtak magukkal. Apámat elvesztettem. Mindenki más befelé tülekedett, csak én igyekeztem vissza, magamat a földre vetve, a lábak között kúszva. Filmeken szoktak így haladni emberárral szemben a gyerekek.

Mikor a kapuhoz értem, már bezárták, remegett a mozgó szárnyban a fémvirágok mögött az üvegtábla. Apám kint állt az úttesten, immár egyedül, arccal a Hősök terének. Kiáltani akartam, de ismeretlen felnőtt tenyere tapadt a számra. Rám sziszegtek, kussoljak, mer a végén még idedurrant egyet! Ki? Mi? – de akkor már láttam. Kerekeken guruló acélmonstrum közelgett apámhoz, erősen dübörögve. Akár egy fordított katonasisak, tetején ponyva alól ágaskodtak ki a fedélzeti fegyverek. Jaj, lelövik! Jaj-jaj! – szabadulni akartam, de többen fogtak, szorítottak.

Az az izé egy FUG volt. Katonaviseltek tudják, Felderítő Úszó Gépjármű, mely átmegy a vízen, ha kell. Kétéltű. Apám viszont csak egyéltű, istenem, segítség!!! – ordítottam, ám hang nem jött át az izzatag férfitenyéren, mely az arcomra feszült. A jelenet a Tienanmen térire emlékeztetett, amikor egy magányos diák állta útját a tanknak, de persze az én élményem történt hamarább. A kínai fiatalember jobbra-balra lépve igyekezett megakadályozni a harckocsi továbbhaladását. Apám nem moccant. Ma már biztosra veszem, készen állott a halálra.

A következő másodpercek alatt én lényegében megöregedtem. Minden idegszálam fölkészült a sorozatlövések durrogására – volt szerencsém háborús filmeket látni a Munkácsy utcai kis moziban, melyet az arrafelé lakók köpködőnek hívtak. A megelőző napokban élőben is hallhattam a fegyverkelepelést, sokat lőttek arrafelé.

Váratlanul föllebbent a ponyva széle, egy tatár katona dugta ki a fejét a bőrhurkákból álló harckocsizó sapkában. Mosolygott, hófehér fogai között lilának tűnt a nyelve. Barátságosan odaszólt az apámnak, ő pedig válaszolt neki. A hadifogságban megtanult oroszul. A tatár kikászálódott a FUG-ból, sapkáját a hóna alá vágva. Addigra odagyűlt néhány bátrabb magyar, nógatták apámat, még azt mondja meg neki az elvtárs… azt is tessék megkérdezni, hogy… A katona hosszú szopókás ruszki cigarettát kínált körül, későbbről tudom, Kazbek a neve. Üres filterét többször benyomogatták, mielőtt rágyújtottak volna.

A kapualj kiürült, csak én maradtam ott. És attól fogva dadogtam. De nagyon ám.

Visszája

Tételezzük föl, hogy a fent körvonalazott történet valamelyest másképp alakul. Mondjuk, én változatlanul szemtanúja lettem volna. De apámat a szemem láttára lelövik. Mert a tatár katona nem ilyen barátságos lelki alkatú. Vagy ilyen, de annyira be van szarva ebben a távoli országban, hogy meghúz egy ravaszt valamelyik fegyveren, és ra-ta-ta-ta-ta!

Fekszik apám a véres betonon, engem valakik elvonszolnak onnan, anyám zokog. Addigi életünk harsány döndülésekkel összeomlik.

Kérdés: ugyanennyire dadogtam volna-e? Van a sokknak egy olyan felsőbb foka, állítja a megkérdezett lélektani szakember, amelytől már erősebbé válunk, összekapjuk magunkat. Ki tudja, talán ha apám véres halálát kell végignéznem, dadogás helyett felnövök ahhoz a helyzethez, hogy nincs több hím rajtam kívül a családban.

Ha apámat lelövik az oroszok 1956-ban, és a jelenetről pontos beszámolót kapnak az események után a hatóságok, az vajon rosszpont lett volna-e anyámnak, nővéremnek és nekem? Elvégre a mi megmentőink ölték meg! Az akkori politikai frázisok szerint a szovjetek 1945-ben megmentették a hazát a náciktól, 1956-ban pedig a gaz ellenforradalmároktól. Ebből esetleg az következhetnék, hogy apám is gaz ellenforradalmár lehetett, mert az orosz (tatár) katona tévedhetetlen és igazságos. Amennyiben eme gondolatfűzés szerint alakulnak ügyeink, anyám semmiféle özvegyi nyugdíjban nem részesül, s nevetséges adminisztrátori fizetéskéjéből aligha élhettünk volna meg. Én, hétévesen, nem vállalhattam volna munkát, nővérem csak hárommal idősebb… Nehéz elképzelni, hogyan vészeljük át. Anyámat további hét esztendő múltán terelte ki a normalitásból a mániás depresszió. Vajon ugyanez történik, ha apámat ötvenhattól gyászolni kénytelen?

Akad egy kedvezőbb forgatókönyv is. Tegyük föl, hogy apám vétlen áldozatként kerül a történelmi lajstromba. Akkor esetleg jut a családnak némi javadalom, s meglehet, anyám gyorsan összeszedi magát. Ez esetben viszont joggal képzelhetem úgy, hogy idő múltán akad férfi, akivel összeköti az életét, így szükségképpen a gyerekeiét is. Pótapa költözik a lakásunkba. Akinek talán saját gyereke nincs, így a nővéremnek és nekem igyekszik eljátszani az atyai szerepet. Mondjuk, nem érdeklődik a rejtvényújságok iránt, ellenben hajlandó beszélni hozzám. Nevel. Oktat. Tanít focizni és önvédelmi fogásokra. Amikor esedékes, átadja mindazt, amit a lányokkal kapcsolatban tudnom kell.

Olyan fájdalmat érzek, mintha tonnás kőtömb zuhant volna a mellkasomra, mert el kell ismernem: sokkal könnyebben boldogultam volna kamaszként és ifjú felnőttként, ha az én vér szerinti apám nem élő halott, hanem igazi, 1956-tól fogva. Dermesztő az is, hogy mennyivel őszintébb gyászt érezhetnék abban az esetben! Továbbá: mindkettőnket megkímélte volna a sors attól, hogy végigéljük egészségének évekig tartó, fokozatos hanyatlását, majd nehéz haláltusáját. A háborúban szerzett szívbaj végzett vele 1969-ben, tehát negyed századon át kínlódott. Nem kapott elég levegőt. Gyakorlatilag egyre kegyetlenebbül fuldoklott. Éjszakánkét kiült az ágy szélére, egyenes derékkal, s tátogott, mint a partra vetett hal. Ezt megspórolhatta volna neki a vakító fogsorú tatár katona.

Aki Á-t mond, mondjon B-t is. Mi van, ha a pótapa nem humán értelmiségi, hanem – mondjuk – teniszedző? Talán akkor nem úsztam-vívtam-öttusáztam volna, hanem az ő sportjában próbálok szerencsét. Harmincegy voltam, mire először megjelentem a salakos pályán. Elképzelem, mekkora élvezetem lelném a fehér sportban, ha gyerekként sajátítom el az alapütéseket. És ha netán tehetségesnek, vagy legalább képességesnek bizonyulok? Ha esetleg egy Taróczy Balázs II.-vé növöm ki magam, s megnyerem a wimbledoni bajnokságot, például vegyes párosban? Oldalamon egy korombeli Szeles Mónikával vagy Temesvári Andreával? Ah, és feleségül

veszem, két kicsi teniszezőt nemzek neki, egy fiúcskát, egy leánykát? Na… ebből ennyi elég.

Az még kikívánkozik, hogy lehetett volna a pótpapa muzsikus vagy zeneszerző. Fagottos az Operaház zenekarában? Ez esetben valószínűleg már 1956-ban zeneiskolába járat, otthoni gyakorlásaimat szigorúan ellenőrzi, s ha elégedetlen, megfenyít. Intim kapcsolatba kerülhettem volna az összhangzattannal és azokkal a művekkel, amelyeknek csupán áhítatos hallgatója lehettem, főleg idősebb koromban.

Gondolni se merek arra, hogy esetleg az általam személyesen is megismert magyar írók egyike lehetett volna a mostohám. Erre adódott némi esély. A hetvenes évek közepén rájöttem, hogy anyám a háború előtt vagy után (túl az első házasságán, s innen az apámmal kötötten) flörtölt Karinthy Ferenccel, azaz Cinivel. Hát… Karinthy Frigyesnek jobban örülnék, de ő ugye meghalt 1938-ban. Cinin kívül anyám futólag ismerte Mándy Ivánt is, már az én anyámként, mert a FŐMAV (Fővárosi Mezőgazdasági Anyagellátó Vállalat) nevű munkahelyén ő volt a közönségszervező, színház-és mozijegyeket árult. E minőségében hívták meg arra a fejtágítóra, ahol Mándy volt az egyik előadó. Fölhívnám a figyelmet *Előadók, társszerzők* című kötetére. Én Ivánnak hívom, mert vagy két évtizeden át barátkoztunk, hetenként többször találkoztunk a Népközt és az Izabella sarkán lévő cukrászdában, illetve a Szabadság szálló éttermében, néha az újságírószövetség pincevendéglőjében. Szuperdiszkrét ember volt, csak annyit árult el, hogy emlékszik anyámra. Arról, hogy történte valami köztük, egyetlen szót sem ejtett.

Na jó. Ott tartunk, hogy néhai apám hősi (?) halált halt a FUG-gal szemközt. Eggyel szaporítva 1956 áldozatainak számát. Kérdés, mi a jelenet folytatása. Hazaszaladok szólni, hogy lelőtték? És a tetemét elvonszoljuk? Vagy ott hagyjuk? Aligha jöttek volna érte a hullaszállítók a kijárási tilalomban, különben is, volt dolguk elég. Egyáltalán, eltemethettük volna?

Ha e praktikus részetekkel nem foglalkozunk, jön a súlyos kérdés: változtat-e valamit a világ – az ország – történelmének alakulásán egy ember halála? (Vagy akár az élete.) Az ősi mondás szerint: aki egy embert megment, az megmenti az egész emberiséget. De vajon a fordítottjából igaz-e valami: egy ember elvesztése miatt elvész-e az egész emberiség? Tudjuk, hogy nem. Apámat tehát hiába járta át a pusztulás szelleme, az önként vállalt halálé, ha a tatár beleereszt egy sorozatot, azzal egyikük sem segít senkin. Áldozata teljességgel hiábavalónak bizonyul.

Sajnos, a vakszerencsétől ajándékba kapott élete is. Nem telt benne öröme se neki, sem a hozzátartozóinak. Az orvostudomány akkori fejlettsége korszerű ultrahangkészülék híján nem tette lehetővé, hogy rájöjjenek, nem tüdőembóliák sorozata kínozza, hanem a fokozatosan növekedő szívét nyomták a környező szervek, elsősorban a tüdeje. Azért fogyott el a levegője, mert az azt beszívó szerve egyre kevésbé tudott kitágulni és összehúzódni. Voltaképp tehát a helyhiány pusztította el, bármilyen profánul hangzik.

Nem vehetem biztosra, hogy ha őt lelövik, akkor megúszom a dadogást, mely egész gyerekkoromat pokollá tette. Keveset segített a logopédus, akit én logopóznának hívtam. Másodikos voltam az elemiben, amikor kialakítottam a stratégiám: minthogy k-ra dadogtam, egyszerűen kerültem az így induló szavakat. Ettől a beszédem nagyon szaggatottá vált. Amikor a kilencvenes években tévéműsorokat készítettem, sok kritikus dicsérte lassú tempómat. Egyikük sem gyanította, hogy mindmáig igyekszem kerülni a k-val kezdődő szavakat. Valahányszor színpadra lépek, szorongok, nehogy nyilvánosan dadogni kezdjek. Pedig a rutinom ezen már átsegít, ha egy „k”-tól elindul a számban az a bizonyos görcsféle, nyomban otthagyom a levegőben torzóként, és gyorsan egy szinonimát mondok, így általában észre sem veszik.

Három gyerekem van, pontosabban kettő meg egy felnőttem (a lányom már harmincnyolc). Csak az egyik kisfiam dadog, ha szorong az iskolai nehézségek miatt, vagy más okból. Én egyik gyerekemnek se mutattam soha képrejtvényt. Pedig az, hogy DA

DOG OK, talán ugyanolyan félrevezető, mint a KAS SAISON KA. Ők angolosok, nekik valószínűleg a DOG szögellne ki, ahogyan nekem a szezon, nehezítve a rájövetelt. Bár a számítógépen és a neten edzett fiatal agyak talán ügyesebbek az ilyesmiben. Ki kéne próbálni.

Ami pedig apám lelövetését illeti, örülök, hogy csak elképzelhetem. Fáj. Fájt. Fájni fog. Persze, ha nem fájna kegyetlenül, kár volna írni róla.

Mikor fönti bekezdést félhangosan elmormolom, ahogyan készülő írásaimat szoktam, a jó hangzást ellenőrizve – mind a két k-nál elakadok. Szerencse, hogy az olvasók nem hallják. Így szinonimát sem kell keres… találnom.

Szort ír

Az ember lassan megelégeli, hogy annyi kacatot, papírt és bigyót gyűjtögetett össze hosszú élete során, s ünnepélyes elhatározásokat tesz. Rendet rak. Kiselejtez. Magyarán: szortíroz. Csakhogy ez nem egyszerű. Hogyan döntsük el, mit kellene kidobni, s mit megőrizni? Ha az ember valamelyes ismertségre tett szert művészetben, tudományban, foglalkozásban, bizonyos tárgyi emlékek esetleg bekerülhetnek az illető képzelt vagy valós emlékmúzeumába. Mert ugye csak lesz emlékmúzeumom? – horgad föl benne a professzionális hiúság.

Az ember hagyja a mosott ruhát és a saját panteonját másra, szól rá a normálisabb énje. Igen, de ha mindent kegyetlenül kihajítasz, lesz-e anyaga annak, aki azt a bizonyos emlékmúzeumot akarná majd létrehozni? Így vitatkozgatnak belső énjeid – van még több is belőlük –, miközben te szépen heversz a hanyodon (= hanyatt), és eszed ágában sincs szortírozni. Várod, hogy eldőljön a harc, szülessen döntés. Szép, ha legalább beletúrsz az iratszekrényekbe és a garázsban fölpolcolt tárolódobozokba. Akkor kezedbe akad ez, az, s merengésed eltereli a figyelmet a szortírozásról.

Az ember példának okáért rábukkan egy légipostai levélre. Talán még emlékeznek ilyenekre, a leheletvékony papírt háromrét kellett hajtani s megnyalni a szélét, hogy borítékká ragadjon össze. A szív néhány ütemet kihagy, amikor a dátum ráébreszt, hogy ezt bizony hatvan – azaz: 60! – éve írták tele s adták postára. Íme, az első bekezdés. Központozási hibák békén hagyva.

Drága Klárikám, mindkét karácsonyi ajándékodat, a töltőtollat és a francia daloskönyvet rendben megkaptuk. Nagyon édes tőled Klárikám hogy gondoltál ránk és egyenesen megható ez a kedves figyelmesség. Nagyon örülök a szép könyvnek és a kisfiamat már tanítottam is belőle. Ennek ellenére meg kell dorgáljalak, hogy még egy töltőtollat is küldtél és ezáltal felesleges költségbe verted magadat. A könyvre semmit

a tollra 18 Ft vámot fizettem. Nagyon szeretném Klárikám, hogy ha alkalmam lenne ezt a kedvességet viszonozni és ha valamire esetleg szükséged lenne innen, akkor feltétlenül írd meg.

Az ember tudja, régen elhalt édesapja mereven jobbra dőlő betűi ezek. Arról viszont fogalma sincs, ki lehetett drága Klárika. Világos a címzésből, hogy Svájcban élt. Onnan küldte a daloskönyvet, melyre homályosan emlékszel. *Au clair de la lune.* És: *Sur le pônt d'Avignon.* Meg: *Frêre Jacques.* Ilyesmik. Nagyalakú, vékony album. Vajon hová lett? Apád tanítgatott volna? Képtelenség. Sosem fordult elő. Ezek a dalok a gimnáziumi franciaórákon szöktek a füledbe, később.

Az ember hüledezik, tizennyolc forint vámot szabtak ki egy tollért, s ha már így esett, miért kellett az ajándékozóval tudatni? Továbbá: mi a lófüttyöt küldhettetek volna ti innen (ahol semmit nem lehetett kapni) Svájcba, éppen Svájcba? A levél keltezése: Bp. 1956. I. 20. Tehát létezésed hatodik évfordulója előtt kilenc nappal. Nehéz, bonyolult év kezdődött, ma már köztudott.

Az embernek fájni kezd egész zűrzavaros élete, amikor azt olvassa a folytatásban, hogy a levélíró meglátogat valamilyen Rizsa nénit (ki lehetett az?) vele együtt, és az öregasszony az akkor hatéves gyereken meglepődve azt kérdezi az apától: Tiborkám, neked már unokád is van?

Az ember hangtalanul jajong. Ó, az apja 1956-ban negyvenöt éves volt, tehát ilyen kicsi gyerekhez öreg. Ám az ember maga az ötvenharmadikban járt, mire fia született (mellesleg mindjárt kettő, ez az adat témánk szempontjából csupán színező elem). „Jól nézek ki civilben!” – írja erre dr. Vámos Tibor, a te néhai édesapád. Eszerint őt is folyton nagypapának nézték miattad, ahogyan téged szoktak. Erre még sosem gondoltál. Te beletörődtél, annyira, amennyire. Pedig nem lehet igazán elfogadni. Az idő jóvátehetetlen kárt tesz a testben és a lélekben. Apád sejthette, aligha képes téged fölnevelni, súlyos szívbaja miatt. Te még egészséges vagy, de szinte naponta számolgatod, meddig kísérheted el a fiaidat, legjobb esetben. Az

érettségiig? A diplomáig? A házasságkötésig? Talán. Ha eleget sportolsz, egészségesen élsz, és szerencsecsillagod nem pártol el tőled.

Az ember ezért imádkozik. Ha pedig anyagelvű, a sors kegyéért eseng, akit bizalmasan Zsorzsnak hív. A levél befejezésében Tibor arra kéri drága Klárikát: „Írj néha nekünk magadról, hiszen olyan kevesen vagyunk.” Ó, istenem. Te kit kérhetnél, hogy írjon neked? Majd ha átválogatod emlékeidet, talán eszedbe jut valaki.

Az ember semmiképp sem szeretne annyira meghatódni az apja és a saját sorsától, hogy a sajnálat elhomályosítsa tisztánlátását. Mert akkor esetleg szart ír. Akkor már inkább a szort ír.

Családfő

Az írás (nem csak a szépirodalmi) voltaképpen intim és egyszemélyes családállítás. Hatása még elementárisabb is lehet, mert az ember nem egy vele érző közösség vállaira, hanem a papírra rakja a terhét. Márpedig a papír engedelmesebb sorstársainknál, viszi tovább a ráengedett súlyt, szótlanul, megbízhatóan.

Fáj átadnom az alábbiakat a papírt helyettesítő képernyőnek. De az írás csupán akkor gyógyíthat, ha fájdalommal jár. Ahogyan a sérült rész kivágása.

Tehát. Tizenöt voltam, amikor a szívbeteg apám leültetett a nagyszobánkban, a kerek asztal mellé, a kopott kék fotelba. A túloldalon a kanapén gubbasztott mindkét szülőm. Tudtam, már megint rossz fát tettem a tűzre, csak azt nem, hogy melyik miatt tolnak le. Ehelyett:

Édes fiam, kezdte az apám lassan, eltűnődve, az a helyzet, hogy sajnos édesanyád is kidőlt. Kidőlt? – ismételtem bávatagon, öreg és korhadt (rossz) fára gondolva. Igen… azt ugye tudod, hogy én súlyos szívbeteg vagyok, gyakorlatilag a háború óta, kórházba be-ki… de arra nem számítottunk, hogy anyukád mániás depressziós lesz, pedig ez a helyzet. Mániás depresszió… az mi?

Apám tőmondatokban elmagyarázta. Azután kiejtette a száján ezt a lehető legképtelenebb mondatot: Ezért nincsen más lehetőség, édes fiam, mától te vagy a családfő! Tesssék? – azt hittem, rosszul hallok. De nem. Apám kifejtette, hogy ők képtelenek a mindennapi ügyekkel megküzdeni, tessék, itt vannak az esedékes számlák, itt a pénz, amennyi van, és összeírták a más jellegű tennivalókat is, próbáljak a végükre járni.

Olyan érzés volt, mintha hátba vágtak volna szívlapáttal. Azt a szerszámot jól ismertem. Minthogy családunk folyamatos pénzzavarban élt, többször csatlakoztam sportoló haverjaimhoz, s éjnek évadján kiraktunk egy vagon szenet a pályaudvaron, az érte járó szerény, de nem sértő fizetségért. Ültem a kék fotelban főbe kólintva.

Ki kell jelentenem némi büszkeséggel, hogy a rám bízott feladatot nagyjából sikerült elvégeznem. Ám ha nem kezdődik éppen akkor a rock zenekari életem, s főleg a Gerilla együttesbeli pályafutásom, családunk csődbe ment volna.

Máig lúdbőrös leszek, ha ez az egész az eszembe jut. Valamilyen okból újabban egyre többször álmodom róla. Álmomban bele szoktam bukni, s az adósok börtönében végzem, mely ott úgy néz ki, mint a kalocsai laktanya, néphadseregbeli raboskodásom színhelye. Aki azt állítja, hogy a katonai szolgálat jót tesz a fiataloknak, ifjúhodjék meg, és vonuljon be. Vagy kaszárnyába. Vagy ideg-és elmeosztályra.

Utóbbi agyamba hívja a másik lehető legképtelenebb mondatot. Édesanyám kezelőorvosa történetesen a Lipótmezőn dolgozott, emiatt anyámat oda fektette be a letargikus időszakaiban. Tudnék mesélni, de hagyjuk. Egy ízben (ekkor már tizenhét lehettem) behívatott csöppnyi irodájába, s azt kérdezte: Szeretné, ha az anyja meggyógyulna? Hülye kérdés, gondoltam, mindenesetre bólogattam. Akkor szüljön neki egy unokát, az rendbe hozza! Tesssék? – így én, ugyanazzal a hangsúllyal, mint a fentebb leírt jelenetben. Ezúttal az igehasználat is zavarba hozott, mióta képesek a férfiak – sőt a kamasz fiúk – gyermeket szülni? Ezt nem tettem szóvá, kukacoskodásnak véltem.

A doktornő latin szavakkal teletűzdelt érvekkel bizonygatta, hogy egy kisfiúcska, avagy egy kisleányka milyen áldásos hatással volna az anyámra, életcélt adna neki. Igen… azért ha meg tetszik engedni, előbb leérettségiznék! – mondtam én. Úgy nézett rám a szemüvege mögül, hüllőtekintettel, mint aki nem érti, mi itt a probléma. Sajátságos, hogy a hárommal idősebb nővéremet nem agitálta ugyanerre.

Sietek leszögezni, hogy később három unokát gyártottunk, én egyet, a nővérem kettőt. (Ikerfiaim már jóval anyám földi pályafutása lezárulása után születtek.) A gyerekek azonban mániás depresszió elleni gyógyszerként nem segítettek anyámon. Aki meg is

halt, mielőtt bármelyik unoka elérte volna a nyolcadik életévét. Apám még előbb hagyott itt, említett érettségim esztendejében.

Felnőtt életemben azután két családnak lehettem a feje. És most tisztelettel kijelentem, igen nehéz mesterség az. Sok nő szájából hallottam: szívesen lennének férfiak. Azt hiszem, nem gondolták át kellőképpen, hogy mit is jelent az. De sem panaszkodni, sem kiábrándítani nem szeretnék. Megelégszem ezzel a szintén elég képtelen mondattal: én inkább *családal* óhajtanék lenni. Beosztott tag a szeretet és munkamegosztás kicsiny közösségében. Olyasvalaki, akitől nem várnak döntéseket, szüntelen felelősségvállalást, pénzkeresést, továbbá folyamatos őrző-védő szolgáltatásokat. Cserében szívesen főzök, mosok, vasalok, teregetek némán.

A rossz hír, hogy ezeket most is csinálom. Igaz, mindkét család szétesett, s már csak önmagam fője és alja lehetek. Ez nem képtelen mondat, csak realista és tipikus. Azért az összes gyerekemről tiszta erőből gondoskodom. Így élünk mi, idegünk rángó háló.

Tessék, papír, tartsad, vigyed – görnyedezzél alatta énhelyettem.

Névnap

Április 14-én sms-üzenetet kaptam. „A legjobbakat kívánom ehhez a neked fontos naphoz! Gabi”

Hm. Milyen Gabi? Hamarjában egyetlen Gabi nevű ismerősöm sem jutott eszembe. És miért volna fontos nekem ez a nap? Egyáltalán, hányadika van? Megnéztem a naptárban: április 14. Akkor leesett.

Tulajdonképpen névnapom ez. Mert eredetileg Vámos Tibor volnék… voltam. Vámos Tiborként nőttem fel. Igaz, otthon Öcsiztek, amit utáltam. Az utcabeli srácok Tibiztek, azt sem szerettem. Az óvodában Tibuskáztak, az még az Öcsinél is jobban idegesített. Az iskolákban és később a házasságokban becenevek következtek, némelyiket szerettem.

Tizennyolc éves koromban (még negyedikes gimnazista voltam) elfogadta egy novellafüzérem az *Új Írás.* A főszerkesztő leültetett az irodájában, gratulált, s azt mondta, hogy nem publikálhatok Vámos Tiborként, mert ez foglalt, az ismert kutató gyakran ír a lapba. Vegyek föl megkülönböztető betűt, legyek mondjuk Vámos X. Tibor. Nem jó, nyögtem. Vámos Y.? Az se. Akkor válasszak más keresztnevet. Miklós? – kérdeztem viccből, mert ő az volt, vártam, hogy elnevesse magát. Biccentett, áthúzta a Tibort a kéziraton, odafirkantotta a Miklóst. Így történt.

Akkoriban tizennyolc évesen adták a személyi igazolványt. Az osztályfőnök osztotta szét, kevéssel a fentebb leírt jelenet után. A NÉV rovatban ez állt: Vámos Miklós <u>Tibor</u>. Azt hittem, a főszerkesztő (fontos pártkáder, természetesen) már el is intézte. De nem. Tudakozódásomra anyám fölvilágosított, ő akarta, hogy elsőszülött fia az apja keresztnevét viselje, amint az a rendes katolikus családokban szokás. Máig sem értem, miből gondolta, hogy katolikusok vagy rendesek lehetnénk (az ő anyja neve: Weisz Gizella). Apám viszont azt kérte, hogy Auschwitzban elpusztult apja nevét viseljem, mementóképpen. Mint minden vitában, ebben is anyám győzött. Tibor. De megengedte, hogy Miklós legyen a második nevem. Szabály szerint ábécésorrendben kerültek az

igazolványba, de az igazit – a Tibort – húzták alá. Tehát csak azt kaptam meg a főszerkesztőtől, ami már amúgy is az enyém volt.

Ennek folytán én a Tiborra régóta nem hallgatok, a Miklós pedig sosem ízesült, valamennyire idegen maradt. Nem panaszként említem, csak hogy elmagyarázzam, miért nem esett le a húszfilléres a köszöntő sms olvastán.

Legnagyobb meglepetésemre, most jólesett kimondanom: Tibor vagyok. Annyit lehettem Miklós az elmúlt évtizedekben, nemcsak a magánéletben, hanem tévéműsorokban, rengeteg publikációban, föllépéseken, és persze sok könyv címlapján, hogy mintha Vámos Miklós nem is én volnék. De akkor ki vagyok én? Nem tudom, mi ütött belém, elöntött a nosztalgia Vámos Tibor iránt. Őneki tényleg ma van a nevenapja. Nem mellesleg egybeesik Esterházy Péter születésnapjával, valamint az 1848–49-es dicső események során kibocsátott Függetlenségi Nyilatkozat dátumával. Emezektől még kedvesebb április tizennegyedik napja.

Tibor. Tibi. Tibuska… Hm, Déry Tibort becézték imigyen a barátai (Örkény Istvántól tudható). Hirtelen megszeretem az eredeti keresztnevem? Ki érti ezt? És miért éppen az idézett sms-üzenetet követően?

Talán közelebb vihet a magyarázathoz, ha addig erőltetem az emlékezőkémet, míg rájövök, ki küldte. Gabi… Gábor? Gabriella? Újra elolvasom. Ha nő volna, akivel hosszú életem során összekeveredtem volna bármilyen erotikus színezettel, emlékeznék rá. A mondat stílusa mégis asszonyszemélyt sejtet. Pergetem agyam wurlitzerében az arcokat, hangokat, jeleneteket. Semmiféle Gabi nem mutatkozik.

Nem kínzom az olvasót a memóriám átszitálására alkalmazott módszereim ismertetésével. Közlöm a végeredményt: Hölgyeim és Uraim, sajtóhiba történt. A névnapi üzenetet egy kedves vidéki törzsolvasóm írta, akivel a *Márkez meg én* című regény megjelenése óta vagyok laza, honlapi és könyvheti dedikálós kapcsolatban. Tanárnő. García Márquez miatt néha úgy írja alá velős sorait: Gabo. (A nagy kolumbiai szerzőt hívják így családi és baráti körben.)

Nekem is kéne egy ilyen bece, amelyet publikusan vállalnék. Tibó? (Hm, valaha híres regény volt *A Thibault család,* írta Roger Martin du Gard. Tibónak ejtendő.) Vagy szimplán Tiborodjam vissza?

Legyek netán avantgárd (avant-garde, jelentése: előőrs), és: Tybor?

Ezen még gondolkodnom kell.

Ötleteket szeretettel fogadok sms-ben, e-mailben, a Facebookon, esetleg hagyományos postai úton.

Pontok

akkor már beláttad, tehetsz bármit, ennek a kapcsolatnak vége van, mint a botnak, és megmondtad az érintettnek, hogy vége, szép szavakkal, de nem lett vége, aztán közölted vele nyersen, de nem lett vége, pedig akkor már ő is tudatta veled, hogy vége, utána durván próbáltad, fölkérted, hogy legyen olyan szíves takarodni a pébe az életedből, de ettől sem lett vége, megírtad neki e-mailben, persze hiába, kezdődött a véget nem érő levelek korszaka, ő mindent félreértett, te is mindent félreértettél, közben a hamu alatt parázslott tovább az a valami, amin naponta jártál meztelen talppal, szenesre égetett, ám ettől sem lett vége, erre beírtad a naplódba szakításaitok általad hitelesnek vélt történetét, lekurváztad, lerohadtdögözted, hiába, nem lett vége, pedig aztán odaróttad százszor, hogy VÉGE VÉGE VÉGE VÉGE

nincsen olyan ember, ki ne érezné egyszer, hogy válni kell, énekelted a fogaid kerítését összepréselve, kezdődött a dudorászós korszakod, képtelen voltál csöndben maradni, a helyzethez passzoló slágerek szakadtak föl agyad iszapjából, folyamatosan zümmögtél, mint a megbolondult wurlitzer, egyébként nem wurlitzer a verkli, ezt szívvel kell tekerni, és haragudtál, vádaskodtál, gyűlölködtél, leselkedtél, keseregtél, főleg pedig sírtál, ahol senki se lát, a tárgyakat, amelyek őrá emlékeztettek, kihajítottad, megsemmisítetted, bedobtad a Dunába a Margit híd közepéről az éjszaka sűrűjében, de nem enyhült a fájdalom, és nem lett vége, NEM, NEM, NEM

válóperes ügyvédet kerestél, találtál a szélesebb értelemben vett baráti körben, fölkerested, háromnegyed óráig zúdítottad a fejére az intim részleteket, bizonyítékul, hogy nem élhetsz tovább a feleségeddel, a beesett arcú, szemüveges férfi együttérzésében bíztál, s megütközve pislogtál, amikor tétován azt kérdezte: tulajdonképpen melyikőtök akar válni? – fölsikoltottál: az isten szerelmére, egy órája magyarázom, hogyhogy te nem érted? – de ő csak ingatta azt a keskeny fejét, bifokális lencséin megcsillant a

lámpafény: öregem, a válóokot mondjad, a keresetbe be kell írni a válóokot, a válóokokat, nem én találtam ki, ez a szabály

válóokok? az anyád ne sirasson, tessék, válóok, 1. megcsalt, állandóan flörtöl a szemem láttára, olyan egy ribanc, 2. azt mondja, elbizonytalanodott velem kapcsolatban, és most nem képes letenni mellettem a garast, de a jó istenit neki, az ember szeret vagy nem szeret, miért olyan bonyolult ez, vetődjön el végre vagy erre, vagy arra, 3. teljességgel kiszámíthatatlan, 4. szünet nélkül okoskodik, lelkizik, mindent agyonmagyaráz, 5. makacs mint az öszvér, már beszélni se lehet vele, ennyi válóok elég a keresetbe? a kurva anyját, csak azért mert régebben szerettem, sőt most is szeretem, ne higgye, hogy örökké szeretni fogom, akármit tesz, nem vagyok én Whitney Houston, eridjen melegebb égtájakra, míg szépen mondom, ennyi válóok bőven elég

az ügyvéd ingatta a fejét, szóval, tehát, haladjunk végre, mikor szakadt meg az együttélés? mikor lett vége a szexuális kapcsolatnak? melyikőtök költözött ki a családi otthonból? hol vannak a gyerekek? – záporoztak ezek a kérdések, amelyeknek a lényeghez, úgy érezted, semmi közük, gépiesen válaszolgattál, növekedett a torkodban és a gyomrodban a fullasztó nyomás, a meg nem értettség golyóbisa, hm, okos ötlet volt-e ehhez a vékonyfejűhöz fordulnod, akit többen ajánlottak, megbízható, nem is túl drága, neked baráti árat számít, kifújtad a levegőt, megpróbáltál lehiggadni

most már csak azt szeretné tudni, így az ügyvéd, biztos vagy-e abban, hogy ennek a házasságnak vége? – elnémultál, hiszen amióta leültél erre a műbőrözött kanapéra, csak azt sorolod, mennyire kibírhatatlan szörnyeteggé vált a feleséged, elsárkányosodott, azt hiszi, bármit megengedhet magának, ural téged és uralkodik feletted, jelenlegi állapotában az élő fába is beleköt, minden beszélgetésből marakodás lesz, ebből ELÉG, ELÉG, ELÉG

a csönd rosszabb, mint az értetlenség, a vékonyfejű férfi a füzetébe írta, amit hallott, nem érted, minek ennyit firkálni, de ő a szakember, hát vársz, majd csak befejezi, és kegyeskedik megszólalni, kíváncsi volnál, mennyibe fog fájni neked ez a

jegyzetelgetés, mindegy, egyszer élünk, egyszer válunk, bár erre azért erős mérget nem vennél

az ügyvéd becsukja füzetét, a keresztneveden szólít, hangja, akár a tárogató, figyelj ide, kezdi, és ne mérgelődjél, én történetesen emlékszem a legénybúcsúdra, Varga Zoli garzonjába mentünk föl, akkoriban csak ő élt már egyedül, és ott leírattuk veled, hogy miért habarodtál bele Évába, tudni akartuk, tényleg biztos vagy-e abban, hogy másnap ki akarod mondani az igent, a holdodiglan-holtimiglant, itt van, tessék, ezeket mondtad! – egy másik füzetből húzta elő a gyűrött papírdarabot, és felolvasta: azért szeretem Évát, mert 1. olyan szexi, hogy bármelyik pasit magába habaríthatná, 2. mindig őszinte, ami a szívén, az a száján, 3. állati izgalmas, sose tudod, mit tesz a következő pillanatban, 4. penge agya van, egészen különleges, ahogyan ő látja a dolgokat, 5. amit elhatároz, azt véghez viszi, megáll a saját lábán, teljesen önálló, anyagilag is, 6. remek az ágyban, 7. szerintem nagyszerű anya lesz

ezeket mondtad, drága barátom, és ne haragudjál, ha kijelentem, hogy most az első öt pont miatt akarsz elválni, mert azt nem állítod, hogy ne volna nagyszerű anya, azt se, hogy már ne volna jó az ágyban, az ilyesmi ritkán változik, ugye

elnémultál, nehezen szedted a levegőt, mert igen, Éva, ha egyáltalán hajlandó veled lefeküdni, ugyanolyan jó, mint régen, sőt, és annyira példás anya, hogy az szóbeszéd tárgya a baráti körben, ah, már elfelejtetted, hogy ez a vékonyfejű pasas is a haveri társaságotokba tartozik, ezer éve ismer benneteket, csak az utóbbi időben meglazult vele a kapcsolatod, ahogyan szinte mindenki mással, nem érsz rá, sok a munkád, mostanában a magánéleti krízised miatt sem bandázol annyit, mint régen

lehet, hogy nagyjából azon okokból szerettél bele s kérted meg a kezét, amelyek miatt már elengednéd? színe, visszája? ezen még gondolkodnod kell

az ügyvéd hirtelen úgy néz rád, mint egy jóságos nagybácsi, s ezt gordonkázza: nem az a jó házasság, ha a felek az adott-kapott sebeket elfelejteni próbálják, hanem ha kölcsönösen kezelik őket, a

kiváló házasság pedig olyan, hogy a felek be is tudják gyógyítani egymásnak, erre spec még tehetnél egy kísérletet, drága barátom

beharapod a nyelved, mert ez olyan ismerős gondolat, mintha te találtad volna ki

azzal állsz föl, hogy nem vagy semmi rossznak elrontója, megpróbálod, s majd jelentkezel, fizetned egyelőre nem kell, kilépsz a folyosóra, aztán az utcára, a szabad levegőre, tökéletesen összezavarodva, indulsz vissza abba az életedbe, amelyet föl akartál számolni, miért ne követhetnéd az ügyvéd tanácsát? adhatsz még egy esélyt Évának, magadnak, nektek, hiszen ha öt pont kábé azonos, akkor talán, esetleg, igen? nem? szívből? igazán?

Szláv

A zene mindenkié! – állította Kodály Zoltán, aki mellesleg a szomszédságunkban lakott. Mi a Délibáb utcában (ez remekül hangzik egy készülődő írónak), ő a később róla elnevezett Köröndön (nem tudom, ez egy világhírű komponistának jó-e).

A Karikás Frigyes (már átkeresztelték) Általános Iskola énekóráin és gyöngécske kórusának nyögvenyelős próbáin százszor hallhattuk Pohl Gyula (ének–biológia) szájából, hogy a zene mindenkié! Már akkor sem tudtam ezzel egyetérteni. A zene azé, aki megműveli, gondolom én, és nemcsak hangszerrel a kézben vagy dalolva lehet művelni, az aktív (értő, érző) befogadás is kvalifikál.

Mindkét értelemben művelőnek tekinthetem magam. Jó koncerten eggyé válok a dallamokkal, a ritmussal, a hangszínnel, s magasra repülök, mint a költöző madarak. Ha vége, alig tudok leszállni a földre.

Ennek fényében meglepő, amit most bevallok. Történt, hogy egy napilap szívélyesen invitált tiszteletjeggyel a MÜPÁ-ba, történetesen a költészet másnapján (április 12.). A Nemzeti Filharmonikusok játszott, élén a varázslatos Kocsis Zoltánnal. Műsoron Beethoven és Rachmaninov.

A *Harmadik (c-moll) zongoraverseny* szólt az első részben. Ludwig van zsenialitása ott lebegett a zenekar feje fölött, a jó akusztika kedvéért formatervezett faszerkezetnél. Újra megállapíthattam, hogy Kocsist hiába szeretik szidni azok a karmesterek, akik diplomát szereztek vezénylésből, és szükségképpen brancson kívülinek tekintik őt. Kocsis Zoltán mindig észrevesz valamit a zeneműben, amiről eladdig nem tudtuk – én biztosan nem –, hogy benne van.

Felvillanyozottan tódultunk a büfébe. Ha az első rész betalál, az ember elvárásai nőnek a másodikra. Az *Aleko* című daljáték következett, oratóriumszerű előadásban. Rachmaninovnak ez az operája Vlagyimir Nyemirovics-Dancsenko (híres orosz író és rendező, legalább akkora név, mint Sztanyiszlavszkij) librettójára készült, amely pedig Puskin *Cigányok* című művét dolgozta föl. Gondolom, annyit még ma is tanítanak a középiskolákban, hogy

Aleko, a nomád cigányokhoz csatlakozó főszereplő a puskini „felesleges ember” (licsníj cselovék) első ábrázolása, voltaképp Anyegin előképe.

A remek zenekarhoz csatlakozó vokalisták egy kivétellel szláv nevűek voltak. Kocsis Zoltán nyilván arra a következtetésre jutott, hogy Rachmaninovhoz, Dancsenkóhoz és Puskinhoz ők jobban értenek, mint a magyar énekesek. Mert a szöveget az eredeti nyelven szokás előadni.

Valóban, a zenekar fenséges megszólalásához méltónak bizonyult a két női és három férfihang. Átélhettük, milyen a pusztító erejű a szerelem, a féltékenység, a gyilkos indulat. De… – és ez egy súlyos de: maradtam a székemen. Úgy éreztem, a fizető nézők többsége hozzám hasonlóan üldögélt, ahelyett, hogy röpködtünk volna. Miért? Minden rendben megy, nincsenek bántó hibák, a zene sokszorosan kipróbált, hatékony, 1982 óta az állandóan játszott darabok közé tartozik. Állítólag tizennyolc nap alatt komponálta és hangszerelte a fiatal, még akadémista szerző.

Mindent elkövettem, hogy megértsem, miért nem ujjong a lelkem, miért nem hajlongok az ütemekre, miért marad nyitva a szemem (a műélvezés csúcspontjain ösztönösen becsukódik). Amikor vége lett, tapsoltunk rendesen, de tudtam – tudtuk –, ennél azért több van bennünk, amikor szívestül-lelkestül elragad a muzsika. Amikor a zene a miénké válik.

Otthon elemeztem a történteket. Végül találtam magyarázatot. Oroszul énekeltek nekünk. Az pedig pavlovi reflex módjára hívja elő a kínkeserves oroszórák – a szocializmus – emlékét. Fiatalabbakat ez meglephet: a mi nemzedékeink csak oroszul tanulhattak az általánosban és a gimnáziumban, ám azt kötelezően. Sajnos, odáig nem jutottunk, hogy Puskint, Csehovot, Tolsztojt olvashatnánk eredetiben, vagy boldogulnánk egy moszkvai étteremben. De bármelyikünk elmondja a *Lényin v Rázlive* (Lenin Razlivben) vagy a *Pázsárnájá szábáká* (Tűzoltó kutya) című olvasmányt. Úgy tetszik, az orosz – szovjet? – szavak atavisztikus ellenérzést keltenek bennünk, máig is, annak ellenére, hogy ez ronda előítélet. Rachmaninov hiába

menekült az USÁ-ba, az átoktól ő sem kaphatott föloldozást aznap este.

Az *Aleko* énekelt részei sajnos azt az érzetet keltették, mintha egy szovjet rajzfilm eredeti hangsávja szólna. Kérdés: hány évtizednek kell eltelnie még, amíg az orosz név megint szép lesz, méltó régi nagy híréhez? Gőzöm sincs. Mindenesetre igyekszem soká élni, hogy kivárhassam. I ♥ szláv (zene s irodalom).

Balkezes

A legfájdalmasabb emlékek mindig ahhoz kapcsolódnak, amikor nincs kit hibáztatni, egyértelmű, hogy mi voltunk hülyék. Inkább egyes számban: ÉN VOLTAM HÜLYE. Erre bőven akad példa regényes életemben.

Katonai szolgálatomat töltöttem Kalocsa városában, a Jurinovics Miklós laktanyában (most hallottam, hogy megszűnt, ha így van, jól van). Egyetemi előfelvettként. 1969–70. Akinek volt része benne, tudja, a börtön enyhébb formájáról beszélünk. Én kaptam extra kedvezményt: a Gerilla együttest meghívták (sokadszorra) a berlini nemzetközi protest song fesztiválra, s engem kikért a KISZ. Kelet-Berlinről van szó, természetesen. Már vagy fél éve raboskodtam odalenn. Néhány nappal az indulás előtt kezdődött az átmeneti szabadulás, hogy próbálhassunk.

Hazaérkeztem anyám lakásába, megszabadultam a gyűlöletes egyenruhától, s alapos forró fürdővel igyekeztem visszanyerni emberi mivoltomat. Kalocsán heti egyszer lehetett zuhanyozni, tömegnyomorban taszigálódva, három percig.

Este átjött a lány, akit szerettem, s kitartott mellettem e nehéz hónapokban. Anyám, a mániás depressziós asszony hamar lefeküdt. Én a hallban laktam.

A lány bort hozott, hogy megünnepeljük a találkozást. Ő dohányzott, én a sereg előtt nem, de Kalocsán rászoktam. Mert a hajkurászás szüneteiben az őrmester: Maguk ketten úgyse *cigerettáznak* (ezt mindig két e-vel), vigyék be azt a ládát a raktárba! Igen. Tehát a lány, akit szerettem, rá akart gyújtani. Én is a számba vettem egy cigit, s az ő öngyújtójával adtam volna tüzet. De csak szikrázott, nem lobbant föl.

Aha, kifogyott. Tudtam, van sebbenzin anyám gyógyszeresdobozában. Előhoztam. Betöltöttem. A nagy sietségben az alkaromra is jutott bőven. Önkéntelen mozdulattal megnyomtam a fémgombot. Lett tűz. De félméteres. Lángot vetett az egész bal karom, elsősorban a kezem és a csuklóm. Sikoltottam.

Minden helyzetet lehet tovább rontani. Megráztam, hogy elaludjon. A lány észnél volt, rádobta a takarót a tűzre. Ekkor ütött meg a fájdalom. Eladdig elképzelni se tudtam ekkorát. Pedig ez még csak a kezdet volt. Kirohantam a spájzba, ahol anyám vajszínű kerámiabödönben tartotta a főzőzsírt, könyékig beledugtam a karom. Ekkoriban még nem mondták, hogy inkább hideg víz alá kéne. Ingem ujja kormos foszlányokká változott.

Reszkettem a fájdalomtól. Elájulok, motyogtam. A lány, aki szeretett, hátulról átölelt. Aztán rám parancsolt, gyerünk az ügyeletre. Reméltem, anyám nem ébred föl. Soká tartott, míg odaértünk. Idősebb hölgy fogadott, s olyan rosszallóan csóválta a fejét, ahogyan szülőanyám szokta, ha rólam volt szó. Csipesszel lehúzogatta mindazt, ami a bőrömből maradt. Azután a nyers húst (sertéskarajra emlékeztetett) bekente sűrű, sárga krémmel. Végül rengeteg gézt tekert rám könyökön túlig, az eredmény úgy nézett ki, mintha begipszelte volna. Egyetlen vigasztaló mondata volt: Még szerencse, hogy csak a bal!

Ekkor omlottam össze. Hogyan fogok gitározni a holnapi próbán, s azután Berlinben, a fesztiválon? Sírtam. Addigra már az utcán álltunk, a Csengery utcai SZTK zord épülete előtt. Eszembe jutott Mucius Scaevola. De ő legalább szándékosan csinálta, keménységét mutatva az ellenségnek. Én egy darab haldokló szivacsnak éreztem magam. Reszkettem a fájdalomtól. Lenyeltem kettőt a doktornő adta pirulákból, noha azt mondta, csak egyet szabad.

A lány, aki szeretett, kitámogatott a körútra. Volt a közelben egy kis mozi. Ő tudta, én nem, hogy egy nagysikerű svéd filmet adnak, melyre nappal szinte lehetetlen jegyet kapni. De késő volt, már folyt az utolsó mozielőadás, beengedtek. Ez volt a szocializmus általános prüdériájában az első szexfilmféle, csak azért csusszant át a cenzúra hálóján, mert egészségügyi oktatófilmnek álcázták. Mindenesetre az ismeretterjesztő dumák közben meztelen emberek csinálták, vagy imitálták. Én semmit nem láttam szűnni nem akaró könnyzuhatagomtól.

Másnap Berki Tamáson (állandó partnerem a zenekarban) volt a sor, hogy elájuljon, amikor meglátott. Pedig addigra kisollóval négy lyukat vágtam a pólya végén, hogy az ujjbegyeimmel – azok épen maradtak – lefoghassam az akkordokat.

Önnön ostobaságomra nem találtam semmiféle magyarázatot. Sajgó rím, hogy a Scaevola jelentése: balkezes. A fesztivál lezajlott, a fájdalom soká velem maradt. Kínjaimat tetézte, hogy mire visszautaztam Kalocsára, a nagy pólyát már levették, a kis ragtapaszozás pedig nem adott felmentést semmi alól. Ráadásként megkaptam sorstársaim utálatát, amiért tíz napig távol lehettem. Erősen Muciusra gondoltam, s levélben ígértem a lánynak, akit szerettem, hogy amint leszerelnek, leszokom a dohányzásról. Sajnos, ezt az ígéretemet sem tartottam be.

Levágott

Volt egyszer egy ember, szakálla nőtt, de minden reggel leborotválta. Sajnálta az időt (erre is), kutyafuttában húzogatta az állán a régimódi zsilettes eszközök utódját, melybe a keskeny pengét beleépítették, mindjárt hármat. Biztonságosnak hirdették, ez az ember mégis szinte naponta megvágta magát, mert nem figyelt oda (erre sem). Gyakran használta az úgynevezett vérzéscsillapító rudat, mely alig érdemelte meg a nevét, feladata elvégzése helyett leginkább a csípésben-marásban jeleskedett.

A szemügyre vett ember sűrű lelki életet élt, foglalkozását is az agya, az idegrendszere és a szíve heves működtetésével űzte, épp ezért adott magának felmentést a hétköznapi ügyek elintézésében tanúsított hanyagsága miatt. NEM FONTOS, gondolta, körülbelül tizenkétszer huszonnégy óra leforgása alatt.

Legkevésbé az élet lebonyolításához szükséges bevásárlásokat utálta. Nadrágra például úgy tett szert, hogy az eredetileg angol vállalat egyik budapesti üzletébe rohant be. Vagy tíz éve kifigyelte, hogy ez a cég a derékbőség mellett a láb külső és belső hosszát is feltünteti a ruhadarab derékrészébe bevarrt kis műselyem szalagon. Ha az ember ezt kivágja a már hordott nadrágból, így támíthat az eladó elé: Kérem szépen, mutassa az ennek megfelelő méretűeket! Erre az a nő (lány, hölgy, asszony) előhoz kábé kilencet, azok közül kettő-három ruhapróba nélkül is megvehető, gyerünk gyorsan a kasszához.

Emberünk értelemszerűen mindig ugyanabba az élelmiszerboltba járt, az eredetileg olasz vállalat hodályába, mert a legközelebb esett az ilyenek közül az otthonához. Itt már fejből tudta, mit hol talál, s futólépésben iszkolhatott körbe az újabban trolinak nevezett tolókocsival, csak a többi vásárló lassítja kissé a tempóját, folyton az útjába állnak. A TÖBBI EMBER RÁÉR, állapítja meg, immár sokadszor.

Megesik, hogy az eredetileg szintén brit multi áruházlánc expressz üzletében szedi össze az egyik gyerekének a pulykapárizsit, a másiknak a cserkészkolbászt, barátnőjének a spanyol szárított

sonkát, magának pedig a szögletes német téliszalámit, valamint kétféle sajtot.

Néha viszont az éjjel-nappal nyitva tartó kis üzletnél fékez le, s ott veszi nagyjából ugyanezt. Abban a szűk helyiségben ritkán állt sor a pénztárnál. A nem túl nagy vevőkör jelentős részét a környéken melózó kétkezi munkások adták. Ők kocsmaként használják a boltot, s a beszerzett italokat mindjárt el is fogyasztják a bejárat előtt a járdán. Itt emberünknek nincs bizalma az üveg mögött izzadtnak látszó fölvágottakhoz, inkább a jégszekrényből választ gyárilag fóliázottakat. (Azokhoz sincs bizalma, de…)

Egy madárfüttyös hajnalon, mielőtt fölébresztette volna a fiait, hogy elfuvarozza őket az iskolához, előkészítette a konyhában az asztalt a *korai falathoz – Frühstück,* ugye, a gyerekek németes osztályba jártak, s ez az ő visszatérő élcük. Az ember a jobb oldali zöldségtartóban tárolta a sajtokat és a fölvágottakat, szokása szerint kivette az egészet, úgy kereste, melyiket válassza. Az asztalra tette a megfelelőnek ítélteket, egymásra.

Főzött magának kávét, csinált pirítóst mindenkinek. Behozta a napilapot, átlapozta, elolvasni nincs idő ilyenkor. Negyedtájt begaloppozott a gyerekszobába ébreszteni, fénnyel, jó szóval, simogatással.

Az egyik fia mindig éhes volt ébredés után, a másik soha. Aki reggelit akart, hamarább jelent meg a konyhában. – Ez micsoda? – magasba emelt valamit. A szóban forgó tárgy méretre és színre is emlékeztetett a négyzet alakú, egyenfóliázott fölvágottakra. Csakhogy a fölirata – piros alapon fehér betűk – szerint: *Coca-Cola.*

Mi a franc, gondolja emberünk, a Coca-Cola már sonkát is gyárt?

Lehet, hogy a korai időpont az oka, de csak lassan állítja össze az agyközpont hardware-je a szakvéleményét. Barátaim, ez egy afféle, homorúra öntött műanyag lap, amelyre a pénztárakban helyezi a bankókat és az aprót az a korszerűtlen alak (példának okáért emberünk), aki még nem hitelkártyával fizet mindenütt.

De hogyan került ide a jégszekrénybe, a sonkák, párizsik, sajtok közé?

A magyarázat voltaképp kézenfekvő. Valamelyik üzletben fölragadhatta a megvásárolt felvágottakkal együtt, s a rá jellemző figyelmetlenséggel pakolta azután a hűtőgépbe. Így történhetett.

Most pedig szégyenkezik. Elképzeli, mit gondolt – mondott – a pénztárosnő (asszony, hölgy) az ő távozása után: Lopnak, lopnak, de azért ez… mindennek a teteje!

Ha az ember tudná, melyik boltból hozta el, visszavinné. Akinek van híre vagy ötlete, jelentkezzék.

Pucér

Ez egy kis nyári értekezés a meztelen igazságról.

Az emberek sokféle szempont alapján oszthatók két nagy csoportba. Például aszerint, hogy milyen érzésekkel mennek strandra, uszodába, tengerpartra. Sportpálya közös öltözőjébe. Bárhová, ahol le kell vetkőzniük idegenek szeme láttára.

Jogos volna, ha közülünk azokat nem zavarná önnön pucérságuk, akiket arányos, szép testtel áldott meg az Isten (a sors, a természet, a génkészlet). De nem ilyen egyszerű. Ismerek hibátlannak tetsző alakú nőket, akiknek komoly gond, ha bikiniben kell mutatkozniuk, s minden tavaszukat elrontja a gondolat: közeleg a strandidény. Olyankor kampányszerűen fogyókúrába kezdenek, edzőterembe járnak. Akadnak sportoló alkatú férfiak is, akik pedig azért kerülik a kollektív meztelenséget, mert – mondjuk – túl szőrösek, és még nem esett le nekik, hogy a nők egy részének az tetszik.

Érdekes, hogy a pozitív visszaigazolás – a siker – mintha keveset változtatna az alapérzésen. Láttam olyan hím nemzedéktársamat megöregedni, aki fantasztikus vállakkal, karizmokkal és kockahassal indította ifjú felnőtt életét, s az ötödik ikszre hiába növesztett komoly pocakot, változatlanul gátlások nélkül üldögél kihízott fecskéjében a Balaton partján. Lelkében jó alakú maradt, érthetetlen módon. És viszont: végignéztem kövér kiskacsának tetsző gimnazista lány átalakulását harmincas évei derekára bombanővé, ő meg továbbra is dagi lelkülettel kerüli a pucérságot.

Hölgyeim és uraim, én akkor sem örültem, ha le kellett vetkeznem, amikor kamaszkoromban különböző sportoknak köszönhetően kidolgozott izomzattal rendelkeztem. Cingár kisfiúból lettem dundi, amikor hatéves koromban kivették a mandulámat. Gömbölydedségemet azután kinőttem és kisportoltam, de a félszegség nem múlt el, többek között a korai szőrösödés miatt.

Úgy látszik, nemcsak a külvilág véleménye, de még a tények sem sokat számítanak. Vannak a normálisak (I. csoport), akik akkor sem szégyellik a testüket, ha éppenséggel volna rá okuk, és vagyunk mi, ütődöttek (II. csoport), jóval többen, akik mániákusan kerüljük

mások tekintetének rivaldafényét, ha nem takarja testrészeinket elegendő ruha. Mi zavartan fürdőköpenybe menekülünk, vagy törülközőbe csavarjuk magunkat, vagy egyszerűen ki sem megyünk a strandra, a tó vagy a tenger partjára.

Korábbi (jobb?) időkben elvárták az íróktól, hogy az élet útvesztőiben valamiféle irányító táblákat helyezzenek el a nagyközönség számára. Erre hosszabb ideje nem vállalkoznak. Én azonban régi vágású realista volnék, s rendre teszek egy kísérletet. Íme.

Tudjuk, hogy a világ sok táján a meztelenség a mai napig természetes. Afrika és Ázsia meleg éghajlatú vidékein sem a férfiak, sem a nők nem sokat foglalkoznak azzal, hogy takargassák magukat. Még a nemi szervek is csak az utolsó századokban kaptak némi fügefalevelet vagy rafiaszoknyát. Az európai ember gátlásossága – hogy ne mondjam, prűdsége – tehát társadalmi beidegződés. Az pedig elsősorban az errefelé bevett vallások tiltó parancsain alapul. Rendben. De házilagos felmérésem szerint a bátran vetkezők között hasonló a hitéleti arány, mint az egész lakosságban. Más ok keresendő.

Akik eljutnak arra a – szerintem magas – lépcsőfokra, hogy képesek szeretni a saját testüket, azoké lehet akár csúnya is, kevéssé érdekli őket, hogy mit szólnak mások. Ehhez talán az a közepes grádics is elég, ha tudomásul vesszük a korpuszunkat. Vagyok, aki vagyok, slussz, passz, ennyi.

Nem hangzik túl bonyolultnak, igaz? Már csak az a kérdés, hogyan juthatunk föl a közepes vagy a magas lépcsőfokra. Drága olvasók, ha ezt tudnám, végre – életemben először – bebocsáttatást nyerhetnék az I. csoportba, a normálisak táborába. Akkor nem is kéne olyan irigyen bámulnom a sportolókat, elsősorban az úszókat, akik több ezer jelenlévő és sok millió tévénéző szeme láttára végzik a dolgukat, fürdődresszben, és kisebb gondjuk is nagyobb ennél. Olimpia közelg, tehetünk témánkba vágó megfigyeléseket (kitüntetett figyelmükbe ajánlom a szinkronúszást és a vízilabdát), s

ha az eredményen elgondolkodunk, talán a magunk bajára is kerül valamelyes gyógyír.

Azt hiszem, ott kezdődik az emberi szépség, ahol a pucér testét vállalja az ember. Ez a meztelen igazság. Bizony mondom néktek, a szépek nem mindennapi előnyökhöz jutnak ezen a földön. Arról pedig, hogy milyen szépek azok az ország-és világtársaink, akik a pucér lelküket is közszemlére merik tenni, talán majd máskor.

Hőség

Szeretem figyelni nyaraláskor, hogy az emberek milyen könyveket olvasnak. Lehetne fölmérést készíteni, vajon másféle nyomtatott opuszok-e a nyerők árnyékban, illetve a tűző napon. Különbözik-e a választás attól függően, hogy szabad strand, wellness hotel vagy egyetemi vendégház a helyszín. Engem érdekelne az eredmény, de nem nyaralok annyit, hogy ilyesféle kutatásba bonyolódjam.

Egyre több vendégfogadásra kialakított épületben található olyan könyvespolc, melyen a korábban megszállt emberek által hátrahagyott olvasnivalót tárolják, vidd-ha-akarod jeligére. Tapasztalataim szerint a kínálatnak általában több mint a fele nem könnyen-gyorsan emészthető bohóság, amilyeneket a kiadók az ilyen fölhasználásra számítva dobnak piacra, sokszor tavasz legvégén. Szabadság-olvasmánynak nevezik bizonyos nyelveken. Az angolok azt is mondják: könyv, amelyet ott lehet hagyni a vonaton. Értelemszerűen repülőn, hajón, tengerparton is.

Emezek mellett bőségesen akad a fent leírt polcokon meghökkentő műdarab. Egyszer egy távoli szigeten jártam, tengernek kellős közepén, ahol abban az időszakban egyetlen magyar sem időzött az elég drága szállodában. A *pool bar* melletti nyitott szekrényben (eső arrafelé gyakorlatilag nincsen) a kezembe akadt a *Kádár élt…* című munka első kötete. Mint később megtudtam: a négyből. Erről persze belső indíttatásból írtam egy novellafélét, így nem folytatom. Inkább oda ugrom, hogy ezen a nyáron mit találtam.

A fülleszto kánikulában a sok német ponyva mellett a *Milliók könyve* sorozatból nyolcat-tízet. Ezekből gyerekkoromban volt nekünk otthon néhány, a jellegzetes, eredetileg is fakó, de különböző színű vászonkötésben. Most a világoskéket húztam ki. Mert a szerző Tolsztoj. A cím *Golgota.* Érdekes, ezt nem ismerem Lev Nyikolajevicstől. Ráadásul trilógia, két vastag kötetbe zsúfolva, a középső regényt elfelezték. Sose hallottam erről. Szégyenkeztem. (Műveltebbek már sejthetnek valamit.)

Megjelent az Európánál, 1961-ben. Mélázhatnék azon, hogy tizenegy éves voltam akkoron, de van jobb dolgom. Fordította Lányi Sarolta. Róla is írhatnék ezt-azt, minek, holtakról… *etc.* Örvendeztem, hogy ilyen kincsre leltem, köszönetet mondtam az ismeretlennek, aki nem akarta hazacipelni. Az is lehet, hogy a szobájában felejtette. Mindegy, ez a regényfolyam még az én olvasási tempóban is kitart a nyaralás végéig.

Úgy vetettem magam a bekezdésekbe, mint más a tenger kékítős vizébe. Aztán mindjárt az elején (19. oldal): „Ilyen volt Pétervár 1914-ben." Tessék? Lev Nyikolajevics 1910-ben meghalt. Ennyire modern lett volna, hogy előreugrik az időben? *Forward into the future?* Eszembe ötlött, mennyire megbántam, hogy a *Szitakötő* című regény utolsó fejezetét 2026-ba helyeztem, tizenöt évvel előre a jövőbe a megírás időpontjához képest. Tartalmi poénnak szántam, de egy-két barátom szerint ezzel kissé elkomolytalanítottam a baljós véget. Hát, nem tudom.

Mindenesetre ekkor fogtam gyanút. Ah… a *Golgota* nem a zseniális Lev Nyikolajevics műve, hanem Alekszej Nyikolajevics Tolsztojé, aki az előbbinek távoli rokona. Csupán családilag. Közepes szerző. Az utószó (Radványi Ervin) tizenegy éves koromban dicsőíti: „Alekszej Nyikolajevics Tolsztoj, a szovjet irodalomnak Solohov mellett mindmáig kiemelkedő alakja." Aha. Született 1882-ben. Meghalt 1945. február 23-án, sikerben és rangokban fürödve. Én csak *Nyikita gyermekkora* című könyvét olvastam. Meg most a mondottat – egy darabig. Tűrte Miklós, ameddig tűrhette. A golgota (átvitt értelmű) jelentése a Google szerint: nagy lelki szenvedés. Igen.

Hamar jött ez a mondat is: „Csernobilin, a híres író, a kályha melletti asztalnál halat evett áfonyával, és részeges szeme dühödt pillantásával döfködte az arra menőket." Nem kritizálnám a stílust, csupán azon merengenék, adná-e bárki ezt a nevet a hősének manapság, a hírhedt atomkatasztrófát követően. Biztosan nem. Így (is) beavatkozik a történelem az irodalom dolgaiba. Sajnos, az irodalom egyre kevésbé avatkozik (-kozhat) a történelem dolgaiba,

Ekként zárul a trilógia:

„ – Hol van Lenin? – kérdezte Kátya… – Ott ül, fekete kabátban, látod, gyorsan ír valamit, most felemeli a fejét, és a cédulát átdobja az asztal végébe… Ő az. A másik oldalon pedig az a sovány, fekete bajuszos, az Sztálin, tudod, aki Gyenyikint megverte…”

Kijelentem, hogy egy rossz regényt szinte nehezebb létrehozni, mint egy jót. De én ezt a két kötetet mégse lopom el, itt hagyom. Talán fölüti még rajtam kívül valaki. Ha nagy a hőség.

Jesz

Hálás vagyok a sorsnak, hogy életem őszére lehetővé tette a házat, amelyben élek. Elegendő tér, világos szobák, szép kert körben, és másfél percnyire a drága Duna folyó, amelyhez olyan sok emlék és érzelem fűz. Kamaszkoromtól fogva, amikor idősebb barátaim megtanítottak *kilbótozni* (evezni a kétpárevezős, gurulóüléses, nyitott túracsónakban, a *kiel boat*ban). Mostanában inkább a kajakot kedvelem, előnye, hogy abban az ember nem háttal ül a tájnak.

Kertemnek gazdag a faunája és a flórája. Nem dicsekedném, de most már késő: mókusok, sünök, vakondok (hiszik-e vagy sem, már őket sem bánom), és rengeteg madár. Kétharmados többség: rigók, szarkák, cinkék, harkályok. De akad egy javíthatatlan derűlátó is, ő, miután kicsipogta magát, ezt mondja: jesz-jesz-jesz-jesz-jesz! Egészen érthetően. Mindig ötször. Neki van igaza. Milyen madár lehet? Tudja valaki? Azon túl, hogy szellemiségében nyilván észak-amerikai. Nevezzük jeszmadárnak.

Az „igen” angol változata kedves zene füleimnek. A magyart is szeretem. Az *Ulysses* című Joyce-mű, a világ talán leghíresebb regényének legutolsó szava ez, így hát mondhatjuk, hogy annak a könyvnek jó a vége. Az én életem regényének pillanatnyi legfontosabb fejleménye, hogy majdnem tizenhárom éves ikerfiaim Angliába tették át a székhelyüket egy tanévre. Iskolába fognak járni, s úgy megtanulják a világnyelvet, hogy az önmagában egy foglalkozásnak bizonyulhat későbbi életükben: jesz-jesz-jesz-jesz-jesz!

Na igen. Csakhogy van persze árnyoldal. Ritkábban fogom látni őket. Hiába határoztam el, hogy minden hónapban kiutazom egy hétre, ezzel nem pótolható, hogy idáig állandó résztvevői voltak életemnek. Ismerem én, miféle torzulatot okoz az emberi kapcsolatokban a távolság.

Van történetesen egy lányom is, ő a harmadik gyerekem – mostanára inkább felnőttem, hiszen harmincas éveinek végén jár. Londonban él, kábé egy évtizede már. Igazán szoros és szeretetteljes a viszonyunk. Heti rendszerességgel beszélünk telefonon, újabban

szkájpolunk, tehát láthatom is. Nagyjából havonta vagy ő repül haza, vagy én ki. És mégis. Amikor ott ülünk számítógépeink előtt, mindig épp nem jut eszembe az, amit okvetlenül meg akartam kérdezni tőle, vagy el akartam mesélni neki. Amikor kilocsogtuk magunkat, sokszor csak úgy bámuljuk egymást, sejtelmes (= esetleg bárgyú, ami engem illet) arccal.

Amíg ebben a házában élt, olyan ügyesen tudtam neki ajándékokat kitalálni a piros betűs alkalmakra. Hiszen beleláttam mindennapjaiba, tudtam vagy ráéreztem, minek örülne. Ez már nincs. Nehezíti a helyzetet, hogy csak kisebb tárgyak jöhetnek szóba, amelyeket könnyű kivinni (neki vagy nekem). Itteni problémáinktól egyre távolabbra kerül, én meg az ottaniakat nem érzem húsba vágónak. Így élünk. Erre a változásra számítok a fiaimnál is. Amire egy másik angolszász madár talán így szólna: nó-nó-nó-nó-nó! Csakhogy nómadár nem lakik a kertemben. Eddig nem lakott. Bánnám, ha ideköltözne.

Vigasztalgatom magamat. Két fiam abban a korban van, amikor az elszakadás akkor is megkezdődnék, ha éppenséggel ebben az országban maradnának. Emlékszem, én majdnem tizenhárom évesen úgy éreztem, a szüleim cikik. Ez a jelző akkoriban még nem volt használatos, úgy mondtuk: az ősök jelenléte tök gáz. Lehet, hogy titkon az én kisfiaim is így gondolják, függetlenül attól, hogy nem fejezik ki. Ennek a tanévnek a végén még hagyták, hogy puszit adjak nekik, amikor elvittem őket az iskolába, s inkább a rám jellemző, túlzásba vitt szemérem miatt cuppantottam az arcukra az utca másik oldalán, az autó takarásában. Szóval, ők még nem jelezték, hogy ciki volnék, ám megeshet, hogy ennek a tőlem örökölt szemérem az oka. Ki tudja.

Azzal is szembe kell néznem, milyen kongóan üres lesz a ház nélkülük. Ha nem voltak itt, eddig is túl nagynak éreztem. Jelenlétükkel viszont betöltötték. Nem panaszkodnék, de most már késő: nehéz az olyan, úgynevezett meleg-engedő apák sorsa, amilyen én voltam s vagyok. Fájdalmas beletörődniük, hogy bizonyos szempontból már nincs szükség rájuk úgy, ahogyan

régebbben volt, s a lélektani távolodás az idő múlásával fokozódik. Ó, jaj. Másként: nó-nó-nó-nó-nó!

Drága jeszmadár, merre vagy? Bújj elő, ha a közelben. Szállj ide, ha messzebb. Sosem volt még ilyen nagy szükségem rád. Igen. Sőt: igen-igen-igen-igen-igen!

Többi madarak, aki hallja, adja át.

Kairosz

Sokszor eltűnődöm: vajon a régi rómaiak miért éppen a napot vágyták megragadni? (Carpe diem.) Miért nem az órát? A percet? Avagy a másodpercet, amelyet mi, magyarok, szép szóval pillanatnak is hívunk.

Ez nem költői kérdés, van rá válasz, ha nem is egészen tudományos. Föltehetően az antik időkben a másodperc szóba sem jöhetett, mivel az akkori életben semmiféle szerepet nem játszhatott. Kezdjük ott, hogy sem homok-, sem napórával nem mérhető. Talán a fogalom sem alakult ki. Arra még igen sokáig kellett várni.

Számomra meglepetés volt, amikor néhány pillanattal (hm, úgy harminc) évvel ezelőtt rájöttem, hogy a „perc” szavunk csak az ezerhétszázas esztendők közepén keletkezhetett (etimológiai szótár), a „percen” és a „perceg” igékből metszve. Egy *Apák könyve* című munkadarab volt a satumban, a regényidőt háromszáz évre terveztem, s azt a formai ötletet követtem, hogy az egyes fejezetek az adott kor magyar nyelvén íródjanak, nagyjából. Minthogy a történet a tizennyolcadik század kezdetén indult, nyelvújítási szavaink eleinte nem lehettek a szövegben. Hiába írtam így: percz, ki kellett húznom. Arra javítottam: minuta. Az már biztosan létezett, igen. De mondott szótár szerint az is csupán 1559-től.

A kérdés, hogy előtte mit használtak, fentiek fényében fölösleges, mert semmit. A legrövidebb időszak, amelyet megneveztek, a fertályóra volt. Az akkori toronyórák hibahatára amúgy körülbelül ennyi lehetett. Boldog idők!

Nekünk itt és most, a huszonegyedik században minden másodperc számít és kell. Legfőbb küzdelmeinket a látszat ellenére nem a hülye főnökkel, a korlátolt pedagógussal, az ellenséges szomszéddal vagy a pénz előteremtéséért vívjuk. A mi állandó ellenfelünk az idő, melyet minél tökéletesebben tudunk mérni, annál könnyedebben szökken ki a markunkból. Egyre több kéne nekünk, futunk utána, megeshet, hogy éppen emiatt nem jut belőle elég szinte semmire.

Így aztán nehéz megragadnunk a pillanatokat. A fontosakat. Pedig azokból a kelleténél kevesebb adódik egy emberélet során. Vegyük mindjárt az öt legnagyobb sokkot, amelyen mindenki átmegy, aki lebonyolít egy elég hosszú menetet a Föld nevű bolygón. E sokkok idején volna mit megragadnunk, ha észnél volnánk.

Az első mindjárt a születés traumája. Képzeljük el, milyen lehet, ha az idő múltával egy akkora odúban kell szoronganunk, ahol csak fölhúzott térdekkel és magunkhoz nyomódó karokkal férünk el. Utána pedig olyan kis résen kéne kinyomakodnunk, mely a fejméretünknél jóval szűkebb, s ekkor még nem tudjuk a jó hírt: nyugi, tágulni fog. Kész csoda, hogy a mutatvány mégis sikerülni szokott. Többnyire.

Ami engem illet, a természet és az orvostudomány által előírtnál majdnem két hónappal hamarább ugrottam neki annak a bizonyos résnek. Gondolom, azért, mert ezt a bő ötven napot is meg akartam ragadni, hogy ennyivel előbb kezdhessem az írói pályát. E lehetőséget megadá az ég, más kérdés, hogy a nyugdíjaskorból visszatekintve már azt hiszem, jobban járok, ha a *début* elhalasztódik, s csak nemzedéktársaimmal együtt lépek színre. Mindegy ez ma már.

A második nagy sokk a felnőtté válás kínja s nyűgei. Ilyenkor a megfelelő munkahely, saját otthon, életpartner kapcsán adódnak fontos, de könnyen elszalasztható lehetőségek. Velem ez sem úgy és akkor történt, amikor eljött volna az ideje, vagyis a megfelelő pillanat. Már gimnazistaként én lettem a családfő. Olyan problémákkal szembesültem, amelyekkel kortársaimnak inkább csak az egyetem elvégzését követően kellett megbirkózniuk.

Extrém esetemtől függetlenül is, komoly megrázkódtatás, amikor az ember magára marad a számlákkal, s azzal a feladattal, hogy be kell illeszkednie a munkahelyek rendjébe, melyek végső soron a katonaság tekintélyelvű diktatúrájára hasonlítanak. A szar munkahelyek többé, a jobbak kevésbé, de azért valamennyire.

A vázolt nehézségek gyakran egybeesnek a családalapítás súlyos dilemmájával és buktatóival. (III. nagy sokk.) Huszonévesen

szeretünk valakit. Tegyük föl, hogy tudjuk (sejtjük), az ilyesmi nem tart örökké. Pusztán ezen elméleti megfontolásból lépjünk le partnerünktől? Mi van, ha ő életünk nője (pasija), és elszalasztjuk? Sajnos, ez az angolszászok által *no-win*nek titulált helyzet: akár így döntesz, akár úgy, idővel megbánod. A párválasztás végtelen aknamezeje voltaképp regény terjedelmében taglalható csak, úgy, ahogy. Ezért inkább továbblépek.

Jön a gyerek, általában nem is egy. Az anyát – már elnézést – szoptatós tehénné alakítja, s egyúttal háztartási robotgéppé. Az apát pedig igavonó barommá. A vele kapcsolatos legfőbb elvárás szempontjából: két lábon járó pénztárcává. Nehéz elviselni mind a két félnek a magáét. A közhiedelemmel ellentétben a gyerek(ek) érkezése ritkábban erősíti meg a párkapcsolatot, mint ahányszor tönkreteszi. Bármit is hamukálnak erről a fennkölt szellemű, nőknek gyártott sajtótermékek. Az az anya, aki sohasem gondolt arra, hogy a gyerekét lemészárolja, a férjét szíven szúrja, s ő maga kiugrik egy toronyházból, alighanem elfojtja mindezt. Ugyanez áll arra az apára, aki sohasem érzett kétségbeesett menekülhetnéket abból a vircsaftból, amit családi életnek szokás hívni.

Említsük meg, milyen sokat retteghet az érző lélek, hogy sikerül-e majd a szülés. Hihetnők, hogy ez a szorongás inkább érinti a nőket, mint a férfiakat. Tapasztalataim szerint ez sem igaz. A nő a nyugodtabb, tudja, hogy őneki kell kivágnia magát a slamasztikából, amelybe a férfi kis harcosainak győzelmes támadása miatt került, nincs más hátra, mint előre. A férfi azonban csak *cheerleader*ként működhet közre, ha egyáltalán beengedik a szülőszobába. Ingerültségét fokozza, hogy az áldott állapot s a kismamaság időszaka változó hosszban, de mindenképp megfosztja őt az otthoni szextől. Tudom, erről sem illendő beszélni.

Fölteszem, emiatt keresi a terhes nők zöme mániákus elszánással az alternatív módszereket. Vajúdás vízzel telt medencében. Szülés állva. Guggolva. Dúla segítségével, odahaza. Jógalégzéssel. Akik ezek bármelyikét választották, utólag rendszerint olyan

vehemenciával reklámozzák preferált megoldásukat, mint a hittérítők a szent igéket.

Ehelyütt jelzem, hogy én leginkább az égi segedelmek varázserejében hiszek. Nem tudom, mennyire közismert, hogy a pillanat megragadásának is van ám a görög-római mitológiában istene (félistene, de mindegy): Kairosz. Könnyű megjegyezni Egyiptom fővárosáról. Egyetlen ábrázolása létezik, egy töredékes dombormű, Trogir városának kolostorában őrzik. Fiatal pucér férfi oldalnézetben, kezdetleges aratószerszámmal. Koponyája fejtetőtől hátrafelé borotvált, elöl a haja kis varkocsban lobog fölfelé. Azt kell megragadnunk, amikor jő a fontos pillanat, és csak a másodperc tört részéig lehet. Ha Kairosz túlszállt rajtunk, már nincs mit elkapnunk, ezért hiányzik a haja hátul.

Az is világossá teszi, hogy a szülés közeli kapcsolatban áll a pillanat megragadásával, hogy Kairosz amúgy a terhes nők félistene. A legenda szerint problémamentes lesz a szülése annak, aki Kairoszt megérintheti. Nosza, midőn ikerfiaimmal terhes volt az édesanyjuk, elvittem abba a kolostorba. Csakhogy a horvátok a sok tapogatást elunták, s a műkincset vastag üvegkalickával takarták be. Nem maradt más lehetőség, vettem a múzeumi boltban egy kis replikát, mondott nő azt fogta kézbe – s hónapok múltán rendben zajlott a páros világrahozatal. Ennek lassan tizenhárom éve. Azóta ha terhes nő jön szembe, fölvilágosítom Kairoszról, kérésre e-mailben el is küldöm a pillanatmegragadás félistenének fotóját, nyomtassák ki, érintsék meg. Húsz és harminc között járnak azok a hölgyek, akik Kairosznak (is) köszönhetően különösebb gond nélkül hozták világra gyermeküket. Társadalmi hasznosságom egyik fő irányának tekintem ezt a jószolgálatot.

A negyedik nagy sokk a betegség és a gyász. E kettő az én nézetem szerint egy és ugyanaz. Minden betegséggel valamiféle gyászt fejez ki a szervezet. Olyan hiányt, amelyet nem orvoslunk megfelelően vagy időben. Másfelől minden komoly betegség gyászt okoz, ha kivárjuk. Ehhez nehéz tanácsot adni. Annyi bizonyos, hogy a jól időzített halál legalább olyan becses, mint a jól időzített

születés. Nem szabad – érdemes – a kelleténél sem korábban, sem későbben ellendülni aktuális porhüvelyünkből. Jó, jó, de mikor van a kellete? Akkor, amikor még több az öröm és az élvezet az életünkben, mint a kín és a szenvedés. Eme pillanatot igazán üdvös volna megragadni, de talán ez a legnehezebb.

Daganatbetegségben szenvedő idős festőművész foglalta össze, amikor már ágyából sem tudott kikelni: – Öregem, jól elbasztam!

Arra célzott, hogy addig kellett volna végeznie magával, míg még volt rá módja, alkalma, ereje. Elbizonytalanodom. A vallások zöme tiltja az élet önkezű kioltását. Honnan venném a bátorságot, hogy ezt reklámozzam? Így e gondolatmenetet függőben hagyom, maradjon ebben a bekezdésben torzóként, egészítse ki az olvasó, ízlése és világnézete szerint.

El is jutottunk az ötödik nagy sokkhoz, a halálhoz. Azt ugyan miképpen lehetne túlélni, hm? A Woody Allen nevű konyhafilozófussal értek egyet: Nem félek a haláltól, csak nem szeretnék ott lenni, amikor jön.

De nem telhet el úgy napom (órám, percem, másodpercem), hogy idegrendszeremben és agyamban ne volna ott a halál realitása. Elértem a kort, amikor csak egy idióta tudná feledni a tényt: immár többet éltem, mint a szüleim. Senki sem ígért nekem hosszú életet, a génkészletem a legkevésbé. Márpedig én túl szeretném élni a nemzedékem, bármi áron.

Pillanatnyilag itt tartok. Négy súlyos sokkon túl, kíváncsian várva, hogyan boldogulok az ötödikkel. Az említett dombormű-másolat hálószobám falán lóg. Ha arra járok, megérintem. Három gyerekem van, szülésben már aligha szorulok a támogatására. De ha eljő az utolsó pillanat… Kairosz, kérlek, légy a segítségemre. Akkor. Érted.

Tudod… majd-majd-majd… nagyon-nagyon sokára.

Iga

Nagyravágyó nekibuzdulás ez. Drága olvasó, most a diktatúra rövid, de velős természetrajza következik. Életemből ellesett példán.

Nehéz megérteni, miért hagyják a népek – nemzetek, országok –, hogy leigázzák őket. Miért tűrték a kisebbségek a hátrányos helyzetet, az elkülönítést, a gettót, a marhavagonokba terelést, a lágereket, a megsemmisítést. Elvégre mindig létszámfölényben voltak az áldozatok tömegei az őrökkel, smasszerokkal, kísérő osztagokkal szemben. Jó, jó, emezeknél volt néhány puska. De amikor tucatnyi nyilas kísért – például – a Duna-partra háromszáz zsidót, hogy belőjék őket a vízbe, ha tucatnyi férfi lerohanja őket és tegyük föl, olyan pechesek, hogy mindannyiukat eltalálják, ők meghaltak volna, de a következő tizenegy már lefegyverezheti azokat a (többnyire botcsinálta) katonákat, akiknek idejük se lett volna újratölteni a flintákat. Vagyis a számtani eredmény így alakul: 300 – 12 = megúszta volna 288.

Most pedig elmesélem, miért esélyesebbek a diktatúrák a fönti példát előállító józan észnél.

Történt, hogy távoli szigetről készültünk hazafelé. Kiértünk a reptérre időben. Végigálltuk a hosszú sort, az ide-oda kanyargó kordonok között. Föladtuk a bőröndöt, majd a tranzitzónában várakoztunk tovább. Feleannyi ülőhely volt, mint ahány utas. Visszagondolva érdekesnek találom, hogy emiatt sem zúgolódott senki. Hagytuk, hogy az idősebbek letelepedjenek. Az egészen fiatalok a nagyalakú padlócsempéken térdeltek vagy törökültek, a többiek tipródtak, üvegfalat támasztva, vagy csak úgy. Időnk vánszorgott, ólomlábakon, ahogyan mondani szokás. Az elektromos órára pillantva sejtettük, késés lesz, de erről semmiféle információt nem kaptunk, akkor sem, ha a pult mögötti légikísérőt kérdezgettük. A fejét rázta, nem tudja.

Amikor az indulás tervezett idejét hatvan perccel túlhaladta a kövérebbik mutató, enyhe lázadás hangulata vett rajtunk erőt. Többen zajosan adtak hangot nemtetszésüknek, mások őz módjára

támadták verbálisan a stewardesst, ő azonban közönyösen állta a rohamokat.

Kilencven perccel a menetrendi adatot követően végre engedni kezdték a tömeget át a kapun, az úti okmányok alapos ellenőrzésével. Lépcsőházba jutottunk, mely a reptér betonplaccára vezetett. Itt összetorlódtunk. Se előre, se hátra. A hangulat kezdett lincselősre váltani. A sorstársak jobb híján egymással veszekedtek. A gyerekek hisztiztek, a kisebbek sírtak. Hiába, nem tudtuk, miért kell várnunk, és senkitől sem kérhettünk felvilágosítást vagy segítséget. Majdnem egy óra hosszáig rostokoltunk. Sokan panaszkodtak szomjúságról. Én a magam részéről közel álltam ahhoz, hogy bepisiljek. Kétségbeestem, fogam csikorgattam. A reménytelenség szúrós érzése uralma alá hajtott bennünket.

Már kezdtünk beletörődni, hogy itt fogunk megöregedni, amikor lassan továbbengedtek. Benyomakodhattunk két autóbuszba. Záródtak az ajtók. Azután vártunk, még szorosabb testi közelségben. Patakzott az izzadság, sziszegtek a káromkodások. Változatlanul senki nem mutatkozott, aki elmondhatta volna, miért nem indulnak a régimódi társas járművek.

Nem akartam hinni az órámnak: újabb negyvenöt perc múlott el. Annak a végén a kövér sofőr, anélkül, hogy hátrapillantott volna, kinyitotta az ajtókat. Visszaseregléttünk a lépcsőházba, s föl a tranzitba. Itt ugyanaz a légikísérő a legagresszívabb utasoknak azt mondta, kis technikai probléma. Semmi egyebet nem lehetett kihúzni belőle.

Sietős léptekkel kerestem föl a vécét. E szempontból megnyugodva tértem vissza sorstársaim közé, ahol arról értesültem, hogy állítólag a repülő egyik motorjának hibája miatt nem indulhatunk. A rossz tudása is jobb a bizonytalanságnál. A lincshangulat lanyhult. A csüggeteg tömeg már alig állt a lábán, idősebbek is a kövezetre hanyatlottak.

A történet folytatása kevésbé érdekes (idővel vissza a buszokba, majd a gép fedélzetén újabb egyórás érthetetlen várakozás, aztán meglepetésszerű leszállás az útba alig eső Marseille városában), mint

a tapasztalat: a bizonytalanságban – aggodalomban, félelemben – tartás fokozatosan elbátortalanít, s a lázongás átadja helyét a letargiának. Abban az állapotban jogainkról megfeledkezünk, ember voltunk háttérbe szorul, és annyira kiszolgáltatottnak érezzük magunkat, hogy szinte bármit megtehetnek velünk.

Ha kis történetünk tanulságát jó erősen agyunkba vésnénk, talán könnyebb volna emelt fővel élnünk. Jogilag és erkölcsileg megfelelő módon ellenállnunk. Tiltakoznunk. Magunkat kimentenünk a tehetetlenség hamis illúziójából. Mert valamit mindig tehetünk személyiségünk és sorstársaink érdekében. Legfőbb fegyverünk mégiscsak az összefogás, illetve a szolidaritás.

Mit tehettek volna másképpen a tanmese szenvedő alanyai? Egyet biztosan. Odafigyelhettek volna egymásra. Megkérdezhették volna állásszomszédjuktól, tehetnek-e érte valamit. Testvériesen osztozhattak volna élelmiszeren, innivalón, papír zsebkendőn, s legfőképpen az együttérzésen. Amely a közös erő alapforrása.

Akiknek szemeik vagynak, látják. Akiknek füleik vagynak, hallják. Akik értelmesnek látják, terjesztik, ha másképp nem lehet, szájról szájra.

Tangó

Végy egy főhőst! – a szépirodalom (legalábbis a hagyományos, realistaféle) művelése általában így kezdődik. Olyan főhős kell, aki alkalmas a gondolat – mondanivaló, üzenet (nem kívánt törlendő) kifejezésére. A második lépés: Végy egy történetet! Mely alkalmas a gondolat… stb.

A nem realistaféle (hanem posztmodern) irodalom művelése pedig így: Végy egy mondatot! Amellyel elszórakozhatsz és elszórakoztathatsz. Abból majd ered, fakad, folyik (nem kívánt törlendő) egy másik mondat, és így tovább. E módszer ugyanolyan kiváló eredményeket adhat, mint az általam követett.

Vettem egy főhőst, legyen a neve Ocsó Béla. A mi Bélánk megevé már kenyere javát, boldog(talan) nyugger, akit a serény munkával töltött élet végjátékában gyógyíthatatlannak tűnő unalom gyötör. Unja a családját, legfőbbképp a feleségét, a lakását, a városát, a barátait, a tévéműsorokat, a mindennapi rutincselekvéseit. Szeretője legalább egy évtizede nincs.

Egy régebbi – s nálánál tizenöt évvel ifjabb – kollégája unszolására elmegy a néhai balettintézet fenekénél lévő tánciskolába, az ingyenes tangóbemutató órára. Ha elvarázsolná az ölelés művészete, egy mézzel ízesített filmvígjáték következnék, a végén – happy ending – búgnának a vonósok. *But this is* NOT *Hollywood, folks.*

Maradjunk azon a bizonyos ingyenes bemutató órán. Ocsó Béla zavartan pislog. Nemcsak a kora miatt, hanem azért is, mert úgy tudja, két bal lába van. Az ifjabb kolléga szerint az nem baj, elmarhulunk kicsit, aztán majd bedobunk néhány fröccsöt egy alkalmas vendéglátóipari helyiségben. De a mi Bélánk szívét főleg az nyomja, hogy ő a legidősebb a téglalap formájú teremben. A résztvevők zöme húsz és harminc körüli.

A tánctanár érti a dolgát. Először egyenként kell sétálni zenére. Aztán a nők feladata, hogy a férfiak elé lépve hátráljanak. Tangónként párcsere. Ocsó Béla fokozatosan ellazul. Különösen, amikor kiderül, hogy az ocsó (ocho = 8) egy bizonyos figura e

táncban. Ettől fogva minden alkalmi partnerének bemutatkozik, s élvezi a vicces megjegyzéseket.

Hamarosan azt az instrukciót kapják, hogy séta közben érjenek össze a felsőtestek. Láss csodát, az egészen fiatal lányok is habozás nélkül dugják oda mellecskéjüket Béla immár megereszkedett törzséhez. Jólesik. Látja, az ifjabb kolléga lehunyt szemmel lépked, negyvenöt fokos szögben nyomakodva partneréhez. A mi Bélánk követi a példát.

Elragadja a képzelet ritmikus lüktetése, boldogult ifjúkorába, amikor a rock and roll (akkori szóval: *bít*) hazai térhódításakor fáradhatatlanul ropta a *Bosch*ban, ahol az Illés játszott. Szálfatermetű KISZ-gárdisták vigyázták a rendet és a szocialista erkölcs betartását. Felirat a falon: KIDOBNI TILOS! A kidobás abban a táncban volt mutatós figura. Béla és a parkett többi ördöge azért csak kidobta a lányokat, szerencsés esetben el is kapták őket.

Ő a feleségét éppen egy ötórai teán – így hívták az össztáncot akkoriban – ismerte meg. A Kapás utcában. Ott más napokon tánciskola működött, bít helyett rumba, szamba, csacsacsa, foxtrott, valcer. Béla tanfolyamra nem járt, csak vasárnaponként csörögni, amikor rock zenekarok játszottak.

Képzeletutazása éles kanyart vesz. Mit szólna a felesége (legyen Ildikó), ha látná, szoros testi közelségbe kerül fiatal nőkkel. Féltékenykedne. Jelenetet rendezne. Ordítana. Legvégső esetben kitenné a szűrét.

Ekkor – ekkor! – a mi Bélánk azt vizionálja, hogy Ildikó is itt sétál a *Por una Cabeza* lassan hömpölygő dallamára. Intim ölelésben egy sráccal, aki a fia lehetne. És aki mégis szívesen lefektetné! Elönti a féltékenység izzó nyirka. Legszívesebben hazarohanna Ildikóhoz, hogy oly sok év után megsimogassa. Megölelje. Megcsókolja. Ehelyett: sétál tovább a zenére egy egyetemistának látszó, nyúlánk, szemüveges lánnyal, szoros testi kapcsolatban.

Ezt később megvallja az alkalmas vendéglátóipari helyiségben az ifjabb kollégának (névadás :), Jenőnek. Az biccent: Ja… szerintem

minden házaspárnak jót tenne, ha az asszony látná, hogy a férjet ölelgeti egy kiscsaj, a feleséget pedig egy harmincas krapek.

A mi Bélánk helyesel. És dönt: beiratkozik a tangótanfolyamra.

Blanc

A Fehér-hegységről, Európa legmagasabb bércéről (4809 méter) a magyar ajkú és valamennyire iskolázott népességnek rendszerint ez villan föl az agyában: „Mint a Montblanc csucsán a jég…” A többieknek ott a Google.

Én ahhoz a törpe kisebbséghez tartozom, akiknek a Mont Blanc-ról először az azonos nevű méregdrága töltőtoll jut eszükbe. Kábé a havi magyar átlagfizetés az ára. Különös ismertetőjele – gyönyörűsége és aranyhegye mellett – a kupak tetején a pici hótakaró. Gondolom, minden (kézzel is) író vágyik ilyen munkaeszközre, mely tollak között a Rolls Royce. Sose csöpög, folyik, eresztése meghökkentően egyenletes.

Bármily hihetetlen, az önök szerény vallomástevője úgy negyedszázaddal ezelőtt kapott egyet ajándékba. Boldogságát ábrázolni kevés a szavak adta lehetőség, inkább csak elénekelni volna képes. Kitüntetetten megbecsülte. Dédelgette. Zöld tintával töltögette, Kosztolányi Dezsőt majmolva. Az egyetlen könnyelműség: mindenüvé magával vitte, a táskája megfelelő rekeszében. Hiszen ezzel jegyezgetett, írt, dedikált.

A dramaturgiára érzékenyek arra tippelhetnek, hogy egy csúnya napon elvesztette. De más történt. Bizonyos értelemben megrázóbb.

Az önök vallomástevője élete egy nem is olyan hosszú korszakában televíziós műsorokat készített. Szándéka szerint a szokásosnál tartalmasabb, ráérős beszélgetéseket. Az egyikben híres operaénekes volt a vendége, akivel annak előtte már kialakult némi kapcsolata az úgynevezett magánéletben. Nevezzük Gregor Józsefnek, mert így hívták.

A kérdező általában nyitott töltőtollal a kezében figyelt, hátha érdemes följegyeznie valamit a hallottakból, amire még rákérdezne. Az operaénekes egyszer csak olyasmit mondott: Nem csoda, hogy író vagy… ha ilyen szép tollam volna, én is folyton írnék! A kérdező erre a pillanat mámorában habozás nélkül nekiadta, ott, a kamerák kereszttüzében.

Tudta pedig, hogy fájni fog. A jó ajándék mindig fáj (szívesen megtartanánk, amit más kap tőlünk), de rendszerint csak kicsit. Vagy közepesen. Nem ennyire nagyon. Hiába, a dolog elvégeztetett. Nem kérhette vissza. Ráadásul Gregor Józsefnek a jelek szerint fogalma sem volt, miféle tárgy került a birtokába. Tessék-lássék megköszönte, zsebre vágta, a felvétel után nem tért rá vissza.

Soká tartott, mire az önök szerény vallomástevője megemésztette a veszteséget. Próbált olcsóbb töltőtollakkal írni, egyik se vált be, áttért a rostokra, a zöld színhez ragaszkodva. A seb lassan gyógyult. Ráadásul Gregor József meghalt, a reméltnél jóval hamarabb. Ekkor hősünk savanyúan tépelődött, ugyan mi lett – lesz – a sorsa az ő Mont Blanc-jának?

Újabb csodás fordulat következett, valóságos *deus ex machina,* isteni beavatkozás. A dramaturgiára érzékenyek hihetnék, hogy az operaénekes örökösei visszaszolgáltatták a tollat. Én, a vallomástevő, bizony, én is így kanyarítanám a történetet Isten helyében. Ám:

Egy átlagos hétköznapon abbahagytam a tévéműsorok készítését, meg az IBS színház igazgatását. Két komoly pénzforrásról mondva le, szeretteim aggódó tanácsainak fittyet hányva. Mert éppen gyermekem fogant, mindjárt kettő, szabaddá akartam tenni magam e projekthez. Az IBS tulajdonosa és dékánja, ottani főnököm (akkor már barátom is) búcsúajándékokkal lepett meg. Többek között egy Mont Blanc töltőtollal. Van ilyen szerencse? Ritkán. Olvassátok, irigyeljétek.

Talán fölösleges mondanom: erre aztán már, mint a szemem fényére, fülem hallására. És mégis. Amikor egy kedves hölgy kölcsönkérte a kávéházban, hogy befirkantson valamit a naptárába, szórakozottan odanyújtottam. Elejtette. Két helyen sérült meg a toll. Szívszakasztó pillanat. Azóta törötten használtam. Bús mementó a mulandóságra.

Happy ending nincs?

Nálam azért szokott akadni. A Mont Blanc szekta egyik tagja, Gábor, a brácsás, megadta Varga úr telefonszámát. Ő pedig

bravúrosan kicserélte a sebesült részeket. A kupak és a végcsavar bordó lett, a többi maradt fekete, így még mutatósabb.

Esküszöm, soha senkinek nem adom oda, egyetlen másodpercecskére sem. Szükségem van rá. Jelen sorokat is ővele írom. Zöld tintával.

Kérem, ha eljő az ideje, temessétek velem.

Túlélő

Előbb lőn a barna válltáska. Aztán lőn a kis fekete. Utóbbi egy nőknek szánt neszesszer (ezt érdekes módon így kell írni a mi nyelvünkön). Mérete 12 × 8 × 4. Egyik oldala átlátszó műanyag lap, a többi ugye fekete, a cipzár is.

A válltáska már az egyetemen szükségesnek bizonyult, hogy a háromszori átszállás során el ne vesszék valamelyik tankönyv vagy füzet. A kis fekete eredetileg egy tégla formájú mikrofon tárolására szolgált, ezt jelzi a rányomott márkanév: SHURE. Valaki elvesztette az Egyetemi Színpad előtt, hősünk a járdán találta. Némi habozás után megtartotta. Belerakta a körömvágó ollóját és a zsebkését. Nem árt, ha ezek nála vannak. Aztán egy kiskanalat is, szűkös anyagi lehetőségei miatt sokszor ebédelt közértárut, például kefirt kiflivel. Akik nem szeretik az alliterációt, azok kedvéért zsömlével.

Folyt az idő, és a kis fekete benépesült. Szemüveg-csavarhúzó. Fejfájás elleni pirula. Cellux ragasztó. Körömreszelő. Töltőtollba való patron. Pici tubus kézkrém. Ragtapasz. Ceruzahegyező. Pici flakon dezodor. Összehajtható fogkefe. Mini elemlámpa. Néhány amerikai iratkapocs. A zsebkést leváltotta egy kövér, minden igényt kielégítő svájci bicska. A SHURE feliratú neszesszer lassacskán pattanásig megtelt.

A baráti körben már mindenki tudta, hogy bármire volna szükség útközben, vendégségben vagy nyaraláson, hősünk azt nagy valószínűséggel elővarázsolja a cipzár alól. A kis fekete a gyors megoldás szimbólumává lett. Hősünk pedig örült, hogy segíthet. Addigra a válltáska is elérte terhelhetősége maximumát. Az életévek múlásával azonos ütemben nőtt a föltétlenül szükséges tárgyak száma. Kezdjük az autóval, melyhez nemcsak indítókulcs társult, hanem igazolványok is. Folytassuk a hitelkártyákkal, később a mobiltelefonnal, annak töltőjével. Majd az ingatlan(ok) miatt az egyre súlyosodó kulcscsomóval. És akkor még nem is beszéltünk a számlakönyvről, a pecsétről, meg a napi háromszor szedendő orvosságokról. Valamint a munkával kapcsolatos papírokról, és a különféle könyv alakú tárgyakról.

A kis feketének, a megbízható túlélőcsomagnak azért mindig jutott hely a középső rekeszben. Hősünket megnyugtatta a tudat, hogy ő fölkészült mindenre, nem hozhatja zavarba az élet, ha úgy alakul, a SHURE felirat alatt mindig talál valamit, ami – legalább átmenetileg – kisegíti. Ekkor a barátai már egy aktuális sláger dallamára énekelték neki, főleg kapatos állapotban: Ha baj-ban vagy, a kis fe-ke-te se-gít!

Komoly elismerésnek érezte. Hiszen nem a neszesszer segített, hanem voltaképpen ő, a gondossága, az előrelátása és a szolgálatkészsége. Úgy vélte, sorolt jó tulajdonságai miatt szeretik, és nagyon éhezett arra, hogy szeressék. Gyerekkora sanyarúságával magyarázta ezt. A szülei keveset foglalkoztak vele, mindkettőt lefoglalta a maga baja, búja, betegsége. Hősünk nem emlékszik rá, hogy valaha is simogatta, ölelgette, csókolgatta volna az anyja vagy az apja. Emiatt erősen sajnálta magát, még negyvenes-ötvenes éveiben is. Ő a saját gyerekeit ész nélkül nyalta-falta, hogy rövidek legyünk.

Vázolt szeretetéhség belengte (talán tönkre is tette) a magánéletét. Neki soha nem volt elég, amennyi érzelmet kapott, és mindig többre vágyott. Pedig a soknál ritkán van – jut – több. Szeretői kapcsolatokba emiatt bonyolódott. Jóllakatni azonban soha semmi és senki nem tudta. Nem csoda, ha három válást kellett túlélnie, nem sikerült jól, mert ő sem szerette magát eléggé ahhoz, hogy megbocsássa saját hibáit és vétkeit.

A nyugdíjkorhatáron túl már három gyereke élt külföldön, szerencsére azonos országban, de különböző városokban. Rendszeresen látogatta őket, havonta nyolc-tíz napot töltve odakinn, ingázva a helyszínek között. A kis fekete a repülőutak alkalmával átkerült a föladott bőröndbe, hiszen kés, olló, körömreszelő nem vihető a fedélzetre.

És – ó, borzalom! – az egyik utazáson szőrén-szálán eltűnt. Hiába tudakozódott kétségbeesetten, semelyik lakásban nem találták az ott élők. Úgy érezte, mindennek vége, kicsúszott a lába alól a talaj. Meggyászolta a kis feketét, mintha embert vesztett volna el.

A pszichológusának is elsírta bánatát. Az a rokonszenves nő így szólt: Mondja, nem lehetséges, hogy azért történt, mert most nőtt fel végre, már olyan rendezettek a viszonyai, hogy nincs szüksége többé túlélőcsomagra, anélkül is megoldja a helyzeteket?

E fölvetéstől elállt a szava. Órája épp letelt, fizetett, s ment. Lehet, gondolta, de most például fáj a fejem… hol az én kis feketém?

Ekkor vette észre az utca túloldalán a gyógyszertárat.

Tűzhely

Nemzedékünkre jellemző, hogy (túl) fiatalon kötöttünk házasságot. (Először.) Mire elértük a nyugdíjkorhatárt, a válások átlagszáma kettő és három között mozgott. Legyen két és fél.

Ennek folytán meglehetős gyakorlatot szereztünk, s általában észrevettük, amikor egy társaságunkbéli pár megérett arra, hogy nagy levegőt véve kettőbe ossza, amije van. A jogi procedúrát a baráti kör két ügyvéd tagja intézte, önköltségi áron, nagy szakmai és emberi rutinnal (ők váltak elsőként).

Teremtek új házastársak, befogadtuk ezeket, az ismert francia közmondás szellemében: A barátaim barátai a barátaim. Figyeltünk. Hamar föltűntek az árulkodó jelek, akkor sóhajtottunk: Hajjaj, ez se tart túl soká.

Arra kevésbé voltunk fogékonyak, ha egy házasság kivételképpen stabilnak látszott. A jó alig-alig mutatja meg magát, míg a rossz látványosan és hangosan jelentkezik. Egyetlen pozitív példára emlékezhetünk, mely máig szóbeszéd tárgya körünkben.

A hatvanas-hetvenes években a társasági élet még nem nyilvános szórakozóhelyeken zajlott, mint mostanában. Ez volt a házibulik időszaka, lakásokban gyűltünk össze. Otthonokban kevesebb az esélye a poloskáknak, és a besúgók is csak akkor lehettek jelen, ha meghívást kaptak. A házibulin akkor se ment könnyen a lehallgatás, ha történetesen a lakást bepoloskázták, mert mindig bömbölt a szalagos magnóról a zene.

Bulit persze csak azok rendezhettek, akik már szert tettek saját otthonra, bármilyen csöppnyire. E szerencsések közé tartoztak Eszterék, a lány apja adta kölcsön a szükséges összeg zömét. Angyalföld külsőn állott az a szerény társasház, amelynek másfél szobájában élt Eszter és Pali, mintha az volna a földi paradicsom. Bútoruk nem lévén, megkértek, hozzunk kispárnát, azon lehet ülni a meztelen parkettán. Érdekes, hogy a helyhiány ellenére náluk voltak a legemlékezetesebb bulik, pedig a táncnak rendre a fölső vagy az alsó szomszédjuk vetett véget. Utána már csak beszélgettünk, mécsesek pisla fényében.

Eszter majdnem mindig sütött nekünk valamit, alföldi nagymamájától tanulta, hogyan kell. Tűzhelyükben műszaki hiba miatt szünet nélkül égett egy izzó. A fölséges illat betöltötte az egész lakást. Csorgott a nyálunk. Sokszor megbeszéltük, hogy Eszternek kis bisztrót vagy boltot kéne nyitnia, ahelyett, hogy külkerbonyolító a Medimpexnél. Az ő süteményeit szétkapkodnák, dőlne a pénz. Csak Pali mondott ellen, a maga szelíd módján: De gyerekek, az annyi munka, hogy sose látnám! Mi a benyerhető pénzek nagyságrendjével érveltünk. Ő meg: A pénz nem boldogít.

Azt hittük, viccel. Pedig amikor gyerekük lett, Pali fölmondott a kutatóintézetben, s ő maradt otthon a kisfiúval. Állati boldognak tűntek hármasban is. Egy szobával nagyobb lakáshoz jutottak, amikor Eszter óbudai nagymamája meghalt, a házibulik folytatódtak, bár csöndesebb magnózással, hogy föl ne ébredjen a gyerek a személyzetiben. Itt a konyha a nappali része volt, amerikai stílusban. Eszter változatlanul sütött, egy bizonyos estén cseresznyés rácsost. Az elektromos tűzhelynek időmérője is volt, akkoriban luxusnak számított.

Folytak a kis locska dumák, még érkeztek a vendégek, immár kispárna nélkül, szólt a zene *(Abbey Road)* fekete lemezről. Pali hirtelen így szólt: Eszter, sütő. Ám Eszter nem hallotta. Nem is látta azt, amit közülünk többen, mert a megnevezett konyhai eszköz a pult alatt volt, ő pedig tányérokat vett ki fölülről.

A sütő lángra lobbant. Látványnak gyönyörű. Pali megismételte, ugyanolyan visszafogottan: Eszter, sütő! – ám mire a felesége válaszolhatott volna, odaugrott, elcsavarta a nagy, fekete tekerentyűt, mely a konyha minden berendezését áramtalanította, majd egy nedves mosogatóronggyal kirántotta a tepsit, s körbecsapkodva eloltotta az égő sütőpapírt. A cseresznyés rácsos csodálatosképp érintetlen maradt. Kösz, mondta Eszter. Pali csak intett, hogy rendben, visszaült a helyére. Kész. Ennyi.

Az összes jelen lévő hím rátámadt volna a maga asszonyára: Te szerencsétlen, hányszor mondtam már, hogy figyelj oda, egyszer

leégeted a lakást!!! És az összes nő hosszan mentegetőzött volna, bizonygatva, hogy miért nem ő a hibás.

Akkor erről hallgattunk mélyen.

Hölgyeim és uraim, az a családi tűzhely máig is melengeti négyüket (született még egy gyerekük), a házasság tart, és meg sem haltak. Köszönöm, csak ezt akartam elmesélni.

Köz

Olyan szép szavunk a „köz”, nem gondoljátok? Az év végi szeretetünnepek időszakában ez gyakran ötlik agyamba. KÖZ, KÖZös, KÖZösség. KÖZép, KÖZéppont, és persze KÖZért, ahogyan a korombeliek hívják a boltot. Betűszó volt, de már nem emlékszem, mit rövidítettek általa. A rendszerváltozás után kevéssel láttam a karikatúrát: sovány biciklis alak hajt az utcán, írószerével áthúzza a KÖZÉRT-et egy élelmiszerbolt bejárata fölött, s odafirkantja: MAGAMÉRT. Humoros, találó. Mégsem tudtam nevetni. Mert ez a mi fapados tőkés rendszerünk lényege itten.

Pedig (a szocializmust végleg sutba dobva) olyan jó, amikor a KÖZért tehet valamit az ember. Kézenfekvő megoldás az adakozás, ám arról nézetem szerint hallgatni illik, szebb korokban nem fordulhatott elő, hogy mondjuk a Dávid-szobor fenekére rávésették volna Michelangelóval, hogy ez a mű nem jöhetett volna létre az X alapítvány (a Medici család?) nagyvonalúsága nélkül.

Számomra talán az eddigieknél is fontosabb a KÖZös nyelv. Nem a lingua francára gondolok, amelyen két különböző kultúra szülötte szót érthet, katolikusoknak ilyen lehet (vagy lehetett régebben, amíg tanították a KÖZépiskolákban) a latin. Úgy hallottam, Izrael állam kezdeti éveiben az odaérkező sokajkú népesség ehhez hasonlatosan választotta a kommunikáció eszközéül a vallás nyelvét, a hébert.

Sokszor egy népbe tartozóknak is kialakul valamiféle KÖZös nyelvük. Például a szülő és a gyerek kreatívan alakuló szókészlete, melyet kívülállók nem mindig értenek. Ugyanígy keletkezik a testvérek – főleg az ikrek – saját szlengje. Vagy a barátok és a szerelmesek egységesedő kifejezéstára.

KÖZös szavak és bekezdések minden érzelmileg kellően mély kapcsolatban föltalálódnak, szinte észrevétlenül. Ezzel kapcsolatos játékra hívom az olvasót. Állítsuk össze azon személyek listáját, akikkel születésünk óta annyira szoros kapcsolatba kerültünk, hogy megalkotódtak KÖZös mondásaink. Akikkel ezen az alapon értjük egymást, mélyen, igazán. Remélem, hosszú a névsoruk. Most pedig vegyék sorra, kikkel szakadt meg a kapcsolatuk. Őket gyorsan

hívják föl, ha másért nem, év végi jókívánság ürügyén. A többit majd intézi az élet.

Ami engem illet, három testi-lelki pajtásomra emlékezhetem viharos ifjúságomból, akikkel nemcsak idiómáink kapcsolódtak KÖZösre, hanem bizonyos történeteink is. Sajnos, A-barát már régen meghalt. B-barát halálra sértődött. C-barát elhidegült. Amint befejezem a gépelést, B-nek és C-nek telefonálok, remélem, előkeríthetem a számukat.

C-barát pódiumokon keresi a kenyerét, több-kevesebb sikerrel. Nagy ritkán elmentem, hogy lássam, legalább a nézőtérről. Különös érzés nézni egy embert a rivaldafényben, akinek a mimikáját, gesztusait és hanghordozását majdnem olyan jól ismered, mint a sajátjaidat – föltéve, hogy önmagad jól ismered. Agyad merevlemeze pontosan őrzi a testbeszédét, jellegzetes tartásait, hunyorításait és mozdulatait. Neked százszor odaadta ezeket, négy-vagy kevés-szemKÖZT, a pódiumról viszont az ő édes kis KÖZönségének (vö.: Honthy Hanna) nyújtja át.

Váratlanul elhangzott valamelyik KÖZös mondatunk. Szóról szóra, úgy ejtve, ahogyan akkoriban mondogattuk. Megforrósodott a szívem. Hogyan is képzelhettem, hogy ne volnánk mi egymásnak? Ekkor kellett volna az előadás végén hátramennem az öltözőjébe, gratulálni. Megszorítani a kezét. Átölelni, úgy, ahogyan férfi szokott férfit, amikor nem találja a szavakat. Ami köztünk kizárt, hiszen készen állnak a fejünkben azok a régiek. Igen. Ám ezt az alkalmat elszalasztottam.

Külön írást igényelnének szerelmeim és utódaim, ha nagy levegőt véve átlépném a zárkózottságom emelte kerítéseket. Ikerfiaimmal például olyan mennyiségűre duzzadt a KÖZös nyelv, hogy egy egész regényt írtam arra alapozva *(A csillagok világa).* Szerelmi KÖZös nyelveimet talán soha nem leszek képes megosztani, túlságosan fájnak.

Még csak annyit: nagyon remélem, hogy azokkal az olvasóimmal, akik megszerették a könyveimet, szintúgy kialakult már a KÖZös nyelvünk. A számunkra sokat jelentő kifejezéseink, gondolataink,

fogalmaink. Örülnék, ha sajátjukként használnák ezeket, nekem többet jelentene, mint a szerzői hiúság. KÖZös öröm, dupla öröm, mondják az angolszászok. Ilyesfajtákat szívből kívánok kedves mindannyiunknak.

Németek

Üldögél egy rám megszólalásig – sőt azon túl is – hasonlító férfi, Letchworth Garden City (Small Britain) középpontjában, kávéházi szegleten, az üvegablaknál. Előtte a kerek üvegasztalon jegyzetfüzet, valamint a Flat White nevű, koffeintartalmú ital, kezében töltőtoll. Ám ahelyett, hogy írna, mélázik. Közben hallgatja a fejében áradó zenét, Beethoven első szimfóniáját.

Érthetetlen okból az jut eszébe, hogy fölmenőinek több generációját vette el tőle az úgynevezett holokauszt. Már megint ezen rugózol, éppen itt? – kérdi önmagától. Igen, valamiért már megint, ezen a remek helyszínen is. Pedig számára langyos pezsgőfürdő az angol nyelvi környezet. Ellenben egy életen át hajtogatta, hogy antifasizmusból nem hajlandó rendesen megtanulni a német grammatika szabályait. Szántszándékkal beszéli hibásan a hajdani nácik anyanyelvét, így áll bosszút a nagyszüleiért, a nagynénikért és -bácsikért, akiket meg sem ismerhetett, s az összes többi rokonért, hozzácsapva azokat, akik értelemszerűen világra se jöhettek. Sajnos, ezt csak félig tekinti viccnek, noha józanabb pillanataiban belátja, mekkora marhaság.

A lucidum intervallumokban persze agyába ötlik, hogy Goethe, Heine, Thomas Mann és Marlene Dietrich is azt a nyelvet használta (ráadásul gyönyörűen), amelyet ő rendszeresen kerékbe tör. A legvitathatóbb magyar közmondással csökkentette kognitív disszonanciáját: A kivétel erősíti a szabályt!

Enyhítő körülmény bőven akad. Például az, hogy a németek az utóbbi évtizedekben igazán rendesen szembenéztek háborús bűneikkel. Amúgy az SS és a Wehrmacht akkoriban aktív tagjai gyakorlatilag kihaltak már, ez ugye még inkább arra indít, hogy hagyjuk a francba.

A szemügyre vett férfiú CD-t cserél az agya lemezjátszóján, s most Beethoven második szimfóniáját hallgatja. Vezényel: Furtwängler. Hősünk nem olyan művelt a klasszikus zenében, mint hihetnénk, csak éppen egy írói terve miatt hallgatja mostanában

olyan sokat Beethoven műveit, s olvas az ellentétek komponistájáról vastag könyveket.

Wilhelm Furtwänglert a háború után nem igazolták. Korabeli híradó őrzi egy templomi koncertjét, mely alatt hallatszik az amerikai bombatámadás döreje. A végén a karnagy kezet fog egy magas rangú náci főtiszttel. Utóbb arra hivatkozott: mit tehetett volna?

Hasonlóan védekezett a *Mephisto* című regény és film kulcsfigurája az igazolóbizottság előtt. Ő fényképen látható Adolf Hitler társaságában, mindketten Heil Hitler! karlendítéssel. Kérdezték: Komolyan állítja, hogy nem volt náci? Mire ő, habozás nélkül: Ez volt az egyetlen lehetőség, hogy ne kényszerüljek kezet fogni Hitlerrel. Végül őt igazolták, mert kiderült, zsidó színészeket mentett, bújtatott.

Hősünkben a szimfónia zárótételének hömpölygésében megfogalmazódik a kérdés: Hogyan lehetnek a zene óriásai, a te kedvenceid szinte valamennyien NÉMETEK? Miképpen fér össze a túlzásba vitt fegyelem, avagy a *parancsra tettem* brutalitása a földöntúli békét és szeretetet árasztó melódiákkal? És vajon idáig ez miért nem vetődött föl benned soha?

Több válasz adódik. Ütemek = rend. Ritmusérzék = fegyelem. A jéghideg vonzza ellentétét, a tűzforrót. Bármelyik elegendő magyarázat, és dönthetünk úgy, hogy mindegyiket elfogadjuk. Mégis, elképesztő, hogy ugyanaz a nemzet vagy inkább népcsoport adta nekünk Bachot, Händelt, Beethovent, Schumannt, Mozartot, mint amelyik a haláltáborokat. A legfölemelőbb zeneművek, és az emberi faj legförtelmesebb gyilkoló gépezetei… állati.

Lehet persze, hogy e kettősség éppen arra akar megtanítani bennünket, hogy mondjunk búcsút valamennyi gondolati klisénknek. Vegyük észre, hogy bár a nácizmus német-olasz találmány, de lelkes hívei szinte valamennyi európai országban pártba, rohamosztagba, egyenruhás csapatba gyülekeztek, jórészt önként és dalolva, hm, témába vágó indulókat. Összpontosítsunk saját nyilasainkra, méghozzá nemcsak a vészkorszakbeliekre, hanem

a mostaniakra is. Azoknak, akik a vesztésre álló háború idején hülyültek meg, több lehet az érvényes mentségük, mint ezeknek, akik most, a holokauszt történeteivel és tanulságaival a hátuk mögött hirdetnek ordas eszméket, masírozva föl-alá Európa városaiban és falvaiban.

Nekik azt ajánlom, hallgassanak német zenét. Abból talán megértik, hogy önnön jelentéktelenségük sem uniformissal, sem ordítással, sem pedig tettlegességgel nem mulasztható el. Találjanak ki végre valami mást. De gyorsan.

Hűbér

Sokáig abban a hiszemben nézelődtem ebben a hazában, hogy a rendszerváltozás (1990) óta kapitalizmusban élünk. Kissé fapados ugyan, de mégiscsak a történelemkönyvekben leírt tőkés társadalom volna ez itt. Na jó, inkább tőkeszegény, ám azért a klasszikus szabályok (Marx–Engels) működnek, a gyárak és földbirtokok tulajdonosai az urak, s a munkavállalók a szegények.

Sajnos az utóbbi években rá kellett ébrednem, hogy nem tartunk ott. Még ott sem tartunk. Hölgyeim és uram, fájdalom, de feudális rendszer ez, annak sajátosságai szerint alakul a sorsunk. Hűbérurak és hűbéresek, két osztály van csak, vagy az egyikbe tartozunk, vagy a másikba. Néha helyzetenként és időszakonként változóan.

Feudális elvek alapján működik – olykor akadozik, máskor döglik be – az életünk minden fontos területe. Veszem őket sorra, vázlatosan. Gondolom, olvasóim végül igazat adnak majd nekem, s nem vetik ellenem, hogy túlzok. (Szerintem jobb ma egy veréb, mint holnap egy *túlzok.* Bocs.)

I. Egészségügy

Ennél húsba vágóbb nincs. Aligha akad olyan ember, akinek ne volna (rossz) kalandja az omladozó egészségügyi rendszerrel, a háziorvostól a mentőig. Jó, ha tudatosítjuk magunkban, mire számíthatunk. A hazai gyógyintézetek és kórházak úgy működnek, ahogyan egy közepes uradalom a huszadik század elején. A döntéseket az esetleg kelekótya gróf hozza, s mázli, ha az intézője véletlenül érti a dolgát. Az igazgató meg a főorvos dönt, a szava szent és sérthetetlen, bármit gondolnak arról a beosztottai. Olykor például mindenkit ezek az orvosbárók operálnak, néha úgy, hogy ott állnak a műtőben, amikor az utóbb hálás beteget elaltatják. Aztán a munkát esetleg elvégzi más, és a páciens talán jobban is jár így. Mindenesetre az uralkodónak dukáló ajándékot – vö.: paraszolvencia – az említett orgrófok (bocs) kapják, akik, ha van bennük némi nagyvonalúság, vetnek kis koncot a többieknek. A tehetséges fiatalok kénytelenek külföldre emigrálni, olyan országba, amelyik a kapitalizmus szabályai szerint működik. Vagy várniuk

kell, amíg az öreg hűbérurak kihalnak előlük. De mit tegyenek a betegek, akiknek nincs idejük, mert az operációjuk sürgős?

II. Oktatásügy

Szintúgy mindannyiunkat érint. Valamennyi, idetartozó intézmény kézivezérelt a minisztérium és a Klikk vagy Blikk (vagy mi a frász) által. Az iskolák éppen annyira kiszolgáltatottak ezeknek, mint hajdan a grófok által létesített falusi tanodák. A központból jön a pénz – ha jön –, meg az utasítás is, nem beszélve az oktatásra használható könyvekről, és persze a tantervről. Ha az oktatók a hűbéresek, milyen pozíció marad gyermekeinknek? Hm, tapasztalataim alapján őket a magyar iskolarendszer rabszolgának tekinti, s akként kezeli.

III. Igazságügy

Kapnak-e valamiféle utasítást – parancsot – a főnöküktől (netán politikusoktól) arra nézvést, hogy miként döntsenek? Ezt csupán találgathatom. De az biztos, hogy az ügyeket a legfőbb főnök szignálja ki, az általa megfelelőnek vélt bíróságokhoz, meg-megsértve az erre vonatkozó eljárásjogi alapelveket. Az ügyészség – csakúgy, mint a szocializmusban – változatlanul katonai elveken működő szervezet, a fölöttes valaminő engedélye szükséges bizonyos lépésekhez, például hogy ne legyen fellebbezés, vagy hogy legyen. A gyakorlott igazságügyi embereket már nyugdíjba zavarták, helyüket engedelmesebb, fiatalabb hűbéresekkel töltötték be, tisztelet a kivételnek.

IV. Állami vállalatok és multik

Többségük nyílt diktatúrában működik, a legfőbb fejes a kényúr. Tudja ezt mindenki, aki dolgozott egyikben vagy másikban.

A hűbéri hierarchia fojtó ölelését egyetlen módon játszhatjuk ki: protekcióval. Feudalista összeköttetéssel. Uram-bátyám… A degesz pénztárca és a jó kapcsolatok hozzásegítenek létezésünk elviselhetőbbé tételéhez.

Mit tehetnénk? Hogyan juthatnák előbbre, egy kezdetleges kapitalizmusba? Az emlegetett történelemkönyvek és a gazdaságfilozófusok válasza egybehangzó: forradalommal. (Vö.:

„Tetszettek volna forradalmat csinálni!”) Amire ugye egyikünk se vágyik. Na jó, azért egy kis ipari forradalomnak tudnék örülni. Ám ahhoz mindenekelőtt virágzó és fejlődő ipar kéne, jól működő mezőgazdasággal. Addig mi legyen? Dolgozzunk szorgosan? „Műveljük kertjeinket”, ajánlja egy ritkán idézett gondolkodó, Voltaire. Tudom, írni könnyebb, mint csinálni. Mentségem: énnekem az írás a hivatásom, akár szocialista, akár feudalista rendszerben élek.

Akinek van más ötlete, ne tartsa titokban.

Víz

A vér nem válik vízzé, mondogatják évszázadok óta. Vajon a víz válik-e vérré? Mellesleg, ha testünk túlnyomó része (férfiaknál 60%, nőknél – a nagyobb testzsírszázalék miatt – 50%, míg csecsemőknél 70%) víz, akkor ez a vérre is igaz, vagy nem?

Íme az én történetem a víz vérré válásáról. 1990-ben költöztem haza az Egyesült Államokból. Nem sokkal utánam tért haza egy fontos barátom – nevezzük Rudolfnak –, aki pedig Kanadában töltött közel azonos esztendőket. Torontóban. Félnapos vezetésnyire New Haventől (Connecticut), ahol én időztem. Nagyjából kéthavonta beültem itteni mércével hatalmas automobilomba – Mercury Zephyr –, és elhajtottam Rudolfhoz, gyakran családostul. Vacsora, ottalvás. Reggel tenisz, majd délután vagy harmadnap vissza New Havenbe. Érdekes, ő soha nem jött hozzánk, sem egyedül, sem családostul.

Új itthoni beosztása (magas rangú sportvezető) révén tudott szerezni ingyen téli pályát, ami nagy szó volt a kilencvenes évek elején. A fedett teniszcsarnok sajnos a BVSC telepén állt, ott, ahol az Üllői útról balra lekanyarodik a lisztferihegyi gyorsforgalmi út. Az én újlipótvárosi otthonomtól 35-40 percnyi vezetés. Még sajnosabb: hajnali időpontot kaptunk, kedden és pénteken 6-tól 8-ig. De jártunk lelkesen és szorgosan, egyikünk sem késett soha, pedig Rudolfnak még nálam is többet, 50 percet kellett autóznia.

Háromnegyed ötkor csörgött a vekkerem, gyors cicamosdás, falat reggeli a konyhában, és indulás. Történt egyszer, hogy a falat száraz kenyérdarab nem akart lenyelődni, küldtem mellé jókora korty hideg vizet (üvegpalackban hűtöm a jégszekrényben, azóta is). Éreztem, túllőttem a célon. Mintha tojásnyi kődarab került volna a torkomba, feszítette körben kíméletlenül. Semmi másra nem emlékszem.

A konyha kövén tértem magamhoz, hason. Minden tagom fájt. Amikor kínkeservvel föltápászkodtam, láttam a nyitott ajtón át az előszoba tükrében, hogy az arcom csupa vér. A palack eltörött, szilánkjai megsebeztek a hasamon s a vállamon. Csorgott továbbá az

orromból, mely kissé elferdült balra. A számat is sebesre ütöttem, kívül a padlócsempe, belül a fogsorom sértette föl. Ez utóbbi fent mintha néhány milliméterrel beljebb nyomódott volna az ínybe szokásos vonalához képest. Vérzett és fájt továbbá az állam, a bőr és a hús picit szétnyílt rajta középen.

Jól nézek ki, gondoltam, és igazam volt. A konyhai csapnál lemostam magamról a vért, az előszobában fölkaptam a teniszzsákom, lift, autó (LADA 1500), gyerünk, el ne késsem. Pedig Rudolf megértené – azt is, ha meg se jelennék, ez aztán tényleg vis maior. Víz maior, hm. De hagytam a szóviccet másra, s robogtam a teniszpálya felé. Mobil ugye még nem létezett, az ember – az igazi férfi – sosem hagyja pácban a partnerét.

Rudolf orcájára kiült a rémület, amikor észrevett, higgadtra erőltetett hangon azt mondta, elvisz a sportkórházba, most rögtön. Mire én: Ellenjavaslatom van, játsszuk le a partit, aztán majd meglátjuk. Én voltam az erőszakosabb.

Hogy ki nyert, arra már nem emlékszem. Rudolf a meccs után is nyomta, hogy menjünk a sportkórházba, de inkább hazakívánkoztam. Akkori feleségem a teniszpartneremnél ijedősebb, egyszersmind határozottabb volt, ráadásul kissé hipochonder. Azonnal áthívta a körzeti orvosunkat, akivel barátnői kapcsolatban állt. Szerencsére a doktornő csak két házzal odébb lakott. Ő azután kis bogárhátú Volkswagenjével elfuvarozott a szintén közeli rendelőjébe. Vérnyomás-és pulzusmérés, hallgatózás fonendoszkóppal, EKG. Semmit nem talált.

Évekkel később lettem figyelmes az orvos-irodalomtörténészek tanulmányaira. Ők olyasfajta problémák megoldásán rugóznak a tudomány teljes vértezetében, mint például: Hamlet dán királyfi vajon mániás depresszióban szenvedett-e, vagy skizofréniában. Egyikük Móricz Zsigmond *Tragédia* című novellájának főhősét vette górcső alá. Régebben ez az elbeszélés minden középiskolai irodalomkönyvben szerepelt. Mint sokan tudjuk, a Kis János (beszélő) nevű zsellér arról értesül, hogy földesura lánya férjhez megy. Tudja, ősi szokás szerint meghívják a földek napszámosait is a

lakodalomba. Úgy érzi, eljött a bosszú ideje, fogadkozik, hogy most kieszi a vén Sarudyt a vagyonából. Sajnos azonban a sorstársai számára fölállított asztalnál pillanatok alatt jóllakik. Dühbe gurul, erőnek erejével tömi magába az ételt, míg egy húsdarab a torkán akad, s megfullad.

„Megakadt az a torkán, s többet nem ment se le, se föl. Az ember két keze a levegőbe kapott; sovány hosszú teste megfordult s hanyatt vágódott. Irtózatos vonaglásban vergődött hangtalanul a földön, míg csak végleg el nem csöndesedett. Senki se vette észre hogy eltűnt, mint azt sem, hogy ott volt, sem azt, hogy élt."

Az orvos-elemző megállapítja, Móricznak igaza van, ha ugyanis bárki fölfigyelt volna Kis János haláltusájára és hátba vágja, életben marad. Ezek után a kutató leírja, hogy az ilyesféle torkonakadáskor a túl nagy falattól kitágult nyelőcső megnyomja a légcsövet, fulladást okoz, mert az agy nem kap levegőt. Ettől beindul a szervezet önvédelmi mechanizmusa, a néhány pillanatnyi eszméletvesztés tulajdonképpen az agykárosodást hárítja el, s ha időben elmúlik, kevesebb bajt okoz, mint a huzamosabb levegőtlen vergődés.

Na, velem is ez történhetett, gondoltam. Beértem az ismertetett magyarázattal. Egészen addig, míg további évek múltával barátkozni kezdtem bizonyos ezoterikus nézetekkel és tanokkal. Az első lépcsőfok Hamvas Béla volt. Azután a zen történetek. Az asztrológia. A Hellinger-féle családállítás. Dahlke: *A betegség mint szimbólum.* Stb. Emezeknek köszönhetően minden testi jelenség hátterében lelki okot kerestem.

A föntebb körvonalazott konyhai balesetet – fulladásos ájulatomat – immár az akkori magánéletem nehézségeire fogtam: fulladoztam egy kihűlt házasságban, ám még nem volt erőm arra, hogy ezt beismerjem, s arra se, hogy cselekedjem. Nem tudtam se lenyelni, se kiköpni.

Jó, gondoltam, ha negyvenévente eláj ulok, az belefér. Legközelebb akkor várható, ha majd betöltöm a nyolcvankettediket – elfogadható. Már az is szép, ha megérem. Vegyük erre az irányt.

Időugrás. Ama összeesést követő huszonnegyedik esztendő (2016) decemberében elnyertem a Prima Primissima-díjat, irodalom kategóriában. Nem számítottam rá. Engem az irodalmi szervezetek és körök korifeusai nem szoktak jelölni soha semmire. Utoljára József Attila-díjat kaptam, akkor húszas éveim legvégén, vagy a harmincasok legelején jártam. Nem tegnap volt. Már beletörődtem, de néha fáj. Annál üdítőbb meglepetésként ért, hogy nemcsak a Primát ítélték nekem, hanem a Primissimát is. Komoly médiafigyelemmel és jelentős összegű készpénzzel.

Ennek fényében magam sem értem, miért menekültem el olyan viharos sebességgel a MÜPÁ-ból a díjkiosztást követő állófogadásról. Itthon igazi, őszinte elégedettséggel raktam le az ebédlőasztal sarkára a szobrot és az oklevelet, meg a summa átutalásáról szóló értesítést. Na. Ez megvan, gondoltam.

Levetkőztem az öltönyből-ingből-nyakkendőből, e jelmezt utoljára temetésen viseltem. Fürdőköpenybe bújtam, s tűnődtem, mivel töltsem a kora éj további részét, még csak fél tizenegy felé járt. Az biztos, hogy elaludni nem tudok egyhamar. Talán megnézek egy jó filmet. Előtte kivettem a hűtőből a vizespalackomat, s kortyoltam egy jó nagyot.

Hm… túlzásba vittem! – állapítottam meg, amikor éreztem a torkomban a régről ismerős körkörös feszítést.

De most ügyesnek bizonyultam. A pultra tettem az üveget, így nem eshetett le, s nem tört darabokra. Óvatosan féltérdre ereszkedtem. Innen nem zuhanhatok akkorát – ez volt az utolsó gondolatom.

Arra riadtam, hogy fázik a pucér lábam. A padlófűtés ellenére. Bármilyen hihetetlen, ezúttal semmimet nem ütöttem meg, vagy nem nagyon. Óvatosan fölegyenesedtem. Ittam néhány – apró – kortyot a hideg vízből, lassan, megfontoltan. Hát… ezen is túlestem. Így pontos.

Az éjszaka hátralévő sűrejében elég időm jutott morfondírozásra. Vajon mi fojtogat ezúttal? Mely életproblémámat kellene kiköpnöm, vagy lenyelnem?

Éjfél után hirdetett eredményt a zsűri. Állásfoglalása az alábbi szavakkal kezdődött: Te barom!

Hiszen évtizedeken át a sajtó igen tisztelt képviselőinek unalomig ismételt kérdésére, hogy ugyan miért nem kaptál te Kossuth- (Füst Milán-, Déry-stb.) -díjat, makacsul azt felelted, nem számít, te beéred népes olvasótáboroddal. Különben sem adhat az Isten mindent egy helyre. Tehát: NEM FÁJ. RÁ SE RÁNTASZ.

Ez azonban csökönyös hazugság. Akit a saját céhe kiközösít, az lelki gyakorlattal vagy ideológiával nem semlegesítheti ezt a megaláztatást. Tudomásul veheti, ám nem tehet úgy – legalábbis büntetlenül –, mintha rendben volna. Sem a bánásmód nincs rendben, sem pedig ő. Ennek látványos jele, hogy egy kis víz szétfeszíti a torkod, neki a légcsövednek.

Tessék. Kimondtam. Kiköptem. Kiírtam. Ennél őszintébb nem lehetek. Nézzük, mi lesz most.

Van azért jó hír, legalább három.

1. Nem mindig válik a víz vérré.

2. Ha a legközelebbi ilyesfajta ájulat huszonöt év múlva várható, azt elfogadom. Bár talán rövidülnek az időszakok.

3. Talán nincs bennem több fojtogató fájdalomgóc. (Erre azért ne vegyünk erős mérget.)

Biztonság kedvéért igyunk víz helyett inkább bort. Hamvas Béla szerint az a harmadik legfontosabb folyadék ezen a földön.

Nyelv

Képzeljünk el egy embert. Történetünk szempontjából az alábbi négy tényt érdemes tudni róla: 1. magyar, 2. idős férfi, 3. családi viszonyai miatt gyakran kell Angliába utaznia, 4. fogékony az idegen nyelvekre.

A városka, ahová havi rendszerességgel utazik – szinte ingázik –, több szerencsés adottsággal rendelkezik, ezekből számára az a legfontosabb, hogy mindössze huszonöt perces taxizás a Luton reptértől. (34 font.) Valahányszor betelepedett a rendszerint fekete autókba, sajnálta, hogy már nem azok a bájos, túrabakancs alakú kocsik szolgálnak, mint amelyek a régi filmek londoni jeleneteiben láthatóak.

Amint hátradőlt a kényelmes ülésen, és elindultak, beszélgetést kezdeményezett a sofőrrel, annak tarkójához intézve szavait. Főként érkezéskor, gyerekes reménykedéssel, hogy az általa ajnározva imádott, de keveset használt angolja beindul, ha egy anyanyelvűvel fecserészik.

Az ódon nyelvkönyv *(Essential English)* valaha bemagolt mondatával indít: *What a nice day today, isn't it?* Ez ugye elég komikusan csöng, ha történetesen csöppet sem *nice* az időjárás, hanem esik, havazik, forgószél zúg, természetesen nem mind egyszerre. Ő azért elsüti e frázist, arra az álláspontra helyezkedve, hogy nem csupán az időjárástól lehet szép a nap.

A sofőr mormogott valami érthetetlent az orra alatt. A férfi tudta, időbe telik, mire a füle rááll az itteniek kiejtésére és tempójára. Ő az USÁ-ban fölszedett módon beszélt. Itt lakik ön a közelben? – kérdezte. Tessék? – a sofőr félig hátrafordította a fejét, most világossá vált, hogy enyhén színesbőrű, ám választ sem várva folytatta: Nem, én Sziangában.

Hősünk olyasfajta parkvárosnak képzelte Sziangát, mint amilyenbe ő tartott. Csak hogy továbblendítse a párbeszédet: És régóta? A kakaószínű taxisofőr nevetgélt, persze, de nem vagyok még olyan öreg! A férfi itt elvesztette a fonalat: Messze van Szianga?

– kérdezte bizonytalanul. Ó, nagyon-nagyon! Akkor hogyan jön ide dolgozni? Repülőn.

Ez volt a dramaturgiai fordulat pillanata. A sofőr akcentusát nem azért érti nehezen, mert nagyon angol, hanem mert egyáltalán nem. S az pedig alig fogja föl az ő szavainak pontos értelmét. Tereferéjük folytatása igazolta föltevését. A kakaószínű ember hazája – Szianga – voltaképp Srí Lanka, leánykori nevén Ceylon. Repülőn érkezett ide onnét, tíz évvel ezelőtt. Luton közelében él, családostul. Muszlim, de azért néha iszik egy-egy pohár bort a kollégákkal. Anyanyelve a szingaléz. Ettől az immár nyájassá vált embertől aligha tanulhat szép idiómákat.

Következő alkalommal alaposan szemügyre vette a taxisofőrjét, mielőtt társalgást kezdeményezett. Vele egykorú, ősz, határozottan fehérember (kaukázusi, ahogyan az angolszászok fejezik ki). Gyorsan túlestek az időjáráson. Ez az illető Baldockban élt, a hősünk célpontja előtti településen. Azt mesélte, hogy a községet a templomosok alapították, s Bagdad ófrancia nevét adták neki. Mert valamelyik francia uralkodó (egyben az angoloké is) sokat csatázott arrafelé a keresztes háborúkban. Sajnos, a fehérember angolságában is szakadások mutatkoztak – ő történetesen lengyel.

Minthogy a további utazásoknál kenyai, albán, algériai, pakisztáni, ukrán és indiai sofőrrel diskurálhatott, immár föladta, hogy angolórát vegyen a taxikban. Gyanította, hogy – bármily nagyképűen hangzik – inkább ő ad angolórát a sorolt nemzetek fiainak. Nem baj. Beérte azzal, hogy érdekes tudósításokat kapott a szülőhazákról, s arról, milyen az élet idegenként Nagy-Britanniában. Mely az ukrán sofőr szerint hamarosan Kis-Britannia lesz, ha a brexit miatt Skócia és Wales önállósítja magát.

Ekkor a férfi már csak azért drukkolt, hogy találkozzék végre egy honfitársával is, aki taxizással keresi a kenyerét. Lapzártáig azonban magyar ember mögé nem ülhetett be. Érzékelte, hogy a sofőrök egytől egyig férfiak. Ennek fényében kifejezett boldogság fogta el, amikor a reptéri standon az ügyeket intéző sötétbőrű hivatalnok egy Volkswagen kisbuszhoz terelte, amelynek kormánya mögül

nyugdíjasnak látszó, törékeny asszonyság szállt ki. Erőnek erejével elvette a bőröndöt – az az ő dolga –, s bedobta a csomagtartóba.

Zökkenőmentesen alakult a *small talk,* a fecsej. A hölgy magától kezdte mondani, hogy négy gyermek anyja, van unoka, sőt dédunoka is, az sajnos Ausztráliában. A taxi a néhai férje biznisze volt, ő csak folytatja. A lánya néha elviszi külföldi utazásokra, jártak a magyar fővárosban, a neve nem jut eszébe. Három napig időztek ott. A magyarok igen barátságosak voltak, de nem tudtak angolul, még a taxisofőrök sem.

Olvasó

Ha fölkeresne kies otthonomban egy csapat marslakó, s érdeklődnének, miféle planéta ez, hogyan élünk, melyek foglalkozásaink és szokásaink, bekapcsolnám nekik a televíziót. Kezdetnek a magyart. Valamelyik kereskedelmi adót, lehetőség szerint az egyik soha véget nem érő sorozat tetszőleges epizódját. Utána megmutatnám nekik a Facebook nevű jelenséget. Elsősorban a nagyközönség által közszemlére tett képeket. Végezetül elterelném őket valamelyik plázába, nézelődjenek kedvükre. Ennyiből megérthetik, kik vagyunk mi.

Régebbi korok bemutatására szűkebb eszközkészlettel rendelkezünk. Azokról legtöbbet a naplók árulnak el, a második fontos forrás a képzőművészet. Vegyék (és -gyük) szemügyre példának okáért Benczúr Gyula *Olvasó nő az erdőben* című festményét. 1875, olaj, vászon, látható a Nemzeti Galériában. Ott nem csak e mű miatt érdemes őgyelegniük a mars-és földlakóknak.

Most pedig rövid távú emlékezetünkben pörgessük végig a tévésorozatban, a Facebookon és a plázában látottakat. Vajon akadt-e olyan jelenet vagy kép, amelyen valaki – nő vagy férfi – olvas, méghozzá könyvet? Kicsi erre az esély. Benczúr festményén annyira édes az a nő, a fodros kalapjában, a csipkés nyakú és mandzsettájú ruhájában, mely izgalmas, puha redőkkel takarja az alakját. Tíz centi látszik hófehér alsószoknyájából a bokájánál, s ez mégis százszor izgalmasabb, mint a kortárs filmek anyaszült meztelen színésznői. Ezzel az édes nővel szívesen megismerkednék. Első kérdésem az volna, mit olvas, drága hölgy? A kor ízlése szerinti kemény borító és a vastagság regényt sejtet. Talán Jókai?

Kedvem volna odaheveredni, arra a dúdolásra ingerlő kockás takaróra – vélhetőleg ő plédnek nevezné, függetlenül minden erotikus gondolattól, csak úgy, oldalvást, s bámulni az arcát, meg az általam kora őszinek vélt játszi fényeket, nem beszélve a megbízható fákról. Még a mustárszínű, fanyelű esernyőről kéne szólnom, mely napernyőként is szolgálhat. Mire ezekre szépen sorban fölhívom a marslakók figyelmét, a képtájban ránk esteledik.

De azt is elmesélném nekik, hogy az én számomra a kor három nagy festője: Benczúr, Munkácsy, Rippl-Rónai utcanévként is fontos. Arrafelé nőttem föl. A Munkácsyban van a Kölcsey gimnázium, az én középiskolám. A Rippl-Rónaiba kellett bekanyarodnom, ha boltba küldtek. És ahol az eléri végét a Benczúrban, ott volt a közért, a zöldséges meg a hentes. 1956-ban, kijárási tilalomban az apámat kevés híján lelőtték a szemem láttára, én meg dadogni kezdtem. Hagyjuk, ez már túl sok lehet a sok-sok fényévnyi távolságból érkező idegeneknek.

Sétáljunk le inkább a Duna partjára itt, ahol élek, feküdjünk le a fűbe, a még megmaradt hatalmas fák tövébe, egy-egy könyvvel. Induljunk ki abból, hogy a marslakók olvasnak, méghozzá szépirodalmat. Vagy akár csúnyát, mindenesetre olyasmit, ami nem a kibernetikáról, hanem szív és ész rejtelmes ügyeiről szól. A példányokat beszerzem. Csak azon kell gondolkoznom, hogy magyar, angol, esetleg eszperantó nyelvűekkel álljak-e elő.

Vegyük föl az *Olvasó nő* laza pózát, s ábrándos tekintetét. Úgy, úgy. Engedjük, hogy messzire sodorjon bennünket hétköznapjaink rögvalóságától a regény tere, ideje, cselekménye. Látjátok, marslakók, mi, emberek, legfőképpen abban különbözünk az állatoktól, hogy képesek vagyunk erre. Olvasni és írni, ilyesféleképpen. Az lenne a legokosabb, ha elsőként ezt tanulnátok el tőlünk. Hacsak nem tudjátok nélkülünk is – vagy nálunk jobban.

Vadkacsák

Itt a tavasz, itt van újra, s ettől a prózaírót elönti a giccs mámora, főként, ha tájleírással próbálkozik. Előle csak kétféleképpen menekedhetünk. 1. Ravaszul átugorjuk, s rögtön a tárgyra térünk. (Kosztolányi tanácsa: akármi áll rajta, novellád első oldalát dobd ki, nem fog hiányozni. E rövidke terjedelem esetén javaslata nem alkalmazható.) 2. Jelkép vagy hasonlat mögé rejtjük szertefröcsögő érzelmeinket.

E ponton megjegyzem, hogy a boldogító évszakoknál csak egyvalami veszélyesebb a tollra: az érzelmek királynője, a szerelem. Tavasz és szerelem együtt, a kettő már tényleg több a soknál. Érdekes, hogy erről már az óvoda nagycsoportjában is hallottam, Túri Pisti ismételgette a százaskockák fölött, kaján vigyorral: Itt a tavasz, dagad a… – ő kimondta.

A tavasz a Duna mentén két elkerülhetetlen jellel mutatkozik be. Egyrészt a szívemnek oly kedves folyó vize bolondul megnyalogatja két partját – szerencsétlen esetben kiárad, beledughatsz lábat, kezet. Másrészt csinos vadkacsák úszkálnak, ügyes bukófordulókkal kápráztatva el a parton összegyűlt közönségüket.

Van itt nálunk egy úgynevezett stég, fémhordókra szerelt fapadozat, a csónakház sportolói használják vízre szálláshoz, szkiff, dubló, kajak, kenu, kilbót. Eltűrik, ha őket nem akadályozva letelepszünk, fekve vagy törökülésben, mi, vizományiások (vö. piromania). Pest felől is tucatszám érkeznek a kézi hajtású sportjárművek, olykor motorcsónakos edző kíséretében, ő ordítva instruálja versenyzőit. Tőle félnek a vadkacsák. De amint elül az emberi zaj, közel merészkednek a stéghez, várják, bedobálunk-e nekik valamiféle eleséget. Úgy tudom, a kenyérdarabkák ártalmasak számukra, mégis akad öt–hét magát jótétnek gondoló ember – főleg nénik –, akik zacskószám hozzák. A vízimadarak buzgón fölfalják, megküzdve a falatokért, akár a verekedésig.

Én anélkül bámulom őket, hogy bármi hasznomat húznák. Ketten úsznak egészen közel. Ezek összebújtak, csőrrel cirógatják egymást. Hm. Itt a tavasz… Látod, ez a szerelem, így szól a sláger távoli

kamaszkoromból, ennél nagyobb érzés nem is kell énnekem. (Giccsveszély! Fusson, ki merre lát.)

Na. A két szárnyas annyira elmerült egymásban, hogy félő, mindjárt nekiveti őket a sodrás a stég oldalának. Latolgatom, füttyentsek vagy tapsoljak-e, imigyen híva föl figyelmüket a veszélyre. Ám mire egy magamfajta értelmiségi döntést hoz, rendszerint már késő. A túlpart felől motorcsónak kanyarodik erre, erős zúgására a vadkacsák összerezzennek, s szétválnak, ahogyan a bakfiskorú lányok tolják el a fiú kezét a testüktől a liget padján, ha felnőtt közeleg.

Az egyik vadkacsa hirtelen tempót vált, s igyekszik a Lupa-sziget felé. Ahhoz képest, hogy árral szemben úszik, igen gyorsan. Társa követné, neki nem olyan erős a lendülete, fokozatosan nő a távolság kettejük között. Nahát… itthagyta, állapítom meg búsan, az emberek szerelmének végéről jutnak eszembe közhelyek, és a statisztikai évkönyv lehangoló adatai. Legszívesebben odakiáltanék az elhúzónak (őt látom hímnek, a másik egyszínűbb): Fékezz, te hülye állat, várd meg, az imént még úgy szeretted! – ám az ember nem ordibál vadkacsáknak, mások füle hallatára. Amúgy se volna értelme, már messze jár.

Mindeközben mobilikus telefonommal lekaptam e duettet. Később közzétettem a Facebookon. Ezt írtam alá: *Vadkacsaverseny a Dunán. Kicsit lemaradtam, mert a hím otthagyta a nőt. Vagy fordítva. Nem is tudom. Doktor úr, én…*

Sokan hozzászóltak. Egyikük kijelentette, hogy belenagyítva a fotóba, ő úgy látja, ez két hím, a tojók egészen szürkék.

Na tessék. Kérdés, igaza van-e. Ha igen, akkor apa-fia? öcs-báty? két jó barát? netán meleg kacsák? Akár így, akár úgy, heves cirógatás után nem illik elúszni a másiktól. Persze, éppenséggel mondhatott valami sértőt a faképnél hagyott. Abból indulok ki, hogy a vadkacsák tudnak beszélni. Aki nem hiszi, járjon utána.

Kontakt

Letchworth Garden City elegáns település – kertvároska – a Cambridge–Oxford tengelyen, közelebb az előbbihez. Olyasféle London vonzáskörzetében, mint Szentendre Budapestében. Vasútállomása is az itteni HÉV-megállókra emlékeztet, az arrafelé szokásos felüljáróval (alul-helyett).

Ácsorogtam a peronon, várva a Kings' Cross közlekedési csomópontba (vö. Harry Potter) tartó vonatra, amikor a pici büfé ajtajának mentén egy hirdetőtáblára lettem figyelmes. Ezen a szendvicsspecialitások és az italkülönlegességek fölött ezt olvastam: WE ACCEPT CONTACT LENS PAYMENTS.

Kontaktlencse-fizetés lehetséges.

Micsoda???

Ez nem optika, elképzelhetetlen, hogy kontaktlencséket árulnának, s azok vételárának kiegyenlítéséről volna szó. Á, azt másképp fogalmaznák. A lehetséges megfejtéstől elöntött a boldogság heve, erőseket dobbant a szívem. Mert: egy *Szitakötő* című regény (2012) utolsó fejezetét a jövőbe helyeztem. Pontosan tizennégy évvel röpítettem előre a megírás időszakához képest, tehát 2026-ba. Tartalmi okom az volt, hogy a nemzedékem (valamennyi főhős) 2012-ben még nem volt elég öreg ahhoz, hogy meghaljon. Márpedig a könyv az egész életükről akart szólni, hozzátartozik a vég (bár tudnánk feledni). Emiatt kellett nekem a plusz tizennégy év. Egyikük éppenséggel sci-fi író, e szempontból is indokoltnak tartottam a jövőbe helyezést.

Mindenesetre a regényben a még életben maradtak – az említett tudományos-fantasztikus szerző (80) és egy nő (77) – számára kitaláltam egy szemüvegféleséget, mely egyesíti a mobiltelefont, a számítógépet és a televíziót, úgy neveztem: *empato.* Az empatikus agy vezérli. Kapható kontaktlencse változata is, írtam 2012-ben. Biztosra vettem, hogy 2026-ra lesz ilyesmi.

Mostani történetem jelenidejében, 2017 tavaszán izgalommal találgattam, mennyiben hasonlíthat az általam elképzelt eszközhöz az, amit CONTACT LENS PAYMENT-nek hívnak. Esetleg az *empato*

szoftverének korai változata, mely egyelőre csak kontaktlencsések számára használható? Ha így van, miért nem hallottam még róla? Miért nem láttam ilyesfajta hirdetést Angliában sehol? Magyarországra mikor érkezik meg?

Mérlegeltem, képes leszek-e kontaktlencsét hordani, én, akinek még szemüvege se volt soha. Márpedig ha jól működik, kell nekem egy. Mindig vonzottak a technika vívmányai. Bár ha ez csak az első lépés e fantasztikusan újszerű megoldás elterjedésében, biztosan kijönnek a szemüveg változattal záros határidőn belül, annyit azért várhatok.

Nézegettem a büfé üvegajtós kalickájában sorban álló embereket, próbáltam kifigyelni, melyikük viselhet látásjobbító műanyag lencsét a szemén. Lestem, hogyan fizetnek, ám az éppen sorra kerülő három ember hitelkártyát húzott elő, és *PayPass.* Az angolok inkább úgy mondják: *swipe,* azaz elhúzni, értelemszerűen a pici masina fölött.

Lehet, hogy a kontaktlencsés módszer még itt is túl friss, kevesen használják, gondoltam. Én szeretek az úttörők közé tartozni, s abban a pillanatban bármit – nem, de azért sokat – adtam volna, ha rendelkezem egy olyan szemüveg-helyettesítővel, mely valamiféle módon hitelkártyaként is használható.

Ekkor megafonon bejelentették, hogy a vonatom öt percet késik. Csóváltam a fejem, hiszen ez Anglia! Pillantásom újra a hirdetőtáblára esett. Váratlanul átrendeződtek a betűk, ezúttal így álltak össze: WE ACCEPT CONTACTLESS PAYMENTS. Azaz: fizethetsz anélkül, hogy az elektronikus pénztárgép érintkezésbe lépne a banki rendszerekkel. Tehát éppenséggel *swipe*-olhatsz, s rohanhatsz, nehogy lemaradj a vonatról. Gondolom, ennek a reggeli és esti csúcsforgalom idején van jelentősége.

Istenem, be kár! Milyen szép rím lett volna a regénybeli ötlet és az azt utolérő valóság összecsendülése.

Üzenem a világ tudósainak, kutatóinak, termékfejlesztőinek: ha örömöt akarnak szerezni nekem, sürgősen föltalálják a CONTACT LENS PAYMENT-et. Meg a szemüveges változatát. Kapcsoljanak rá. Előre is köszönöm.

Idéző

Szeretem az idézeteket. (Gondolom, sokan vagyunk így.) Ennek az lehet az oka, hogy önmagamba vetett bizalmam sokkal ingadozóbb, mint azt a kívülállók föltételezik, s mindig boldogsággal tölt el, ha valaki, akit nagyra becsülök, megfogalmazza, amit gondolok vagy érzek. Mindig megmondom (-írom), hogy ki a szerző, előszeretettel játszom a becsületes és önzetlen férfiú szerepét.

Idézetekkel operálni pedig nem túl egyenes dolog, főleg élőbeszédben, már az ókori filozófusok megfogalmazták az *argumentum ad personam* – kb.: tekintéllyel takarózás – fogalmát, ami helytelen, sőt illetlen. (Forrás például Quintilianus.) Attól nem lesz igazunk, ha bedobjuk hanyagul, hogy Szókratész is a mi nézetünket vallotta.

Azonban az idézetek ennek ellenére szükségesek és hasznosak, mondandónkat beillesztik az emberi gondolkodás egyetemes véráramába, s akad-e olyan elmélkedő vagy tollforgató, aki ne akarna abba tartozni?

Én annyira szeretem mások témámba vágó, lehetőség szerint poénos véleményét idézni, hogy amikor – időszámításom korai szakaszában, immár huszonkét éve – egészen véletlenül abba a helyzetbe kerültem, hogy tévéműsor-sorozatot indíthattam LEHETETLEN címmel, minden adáshoz választottam egy „mai idézetet". Nemcsak beleszőttem a monológomba, de a technika segítségével föl is írtuk a képernyőre.

Eddig rendben volna. Csakhogy arra törekedtem, hogy a mai idézet illeszkedjék a bevezetőm és a később színre lépő vendégem történeteihez. Kétheti műsor volt, három éven át. Töredelmesen bevallom ehelyütt, hogy nem mindig sikerült megfelelő idézetre lelnem. Akkor – sajnos – kitaláltam egyet. Nagyon igyekeztem, hogy annak az írónak (színésznek, zenésznek stb.) a stílusához és világához méltó mondatokat fogalmazzak, akit megjelöltem szerzőként. Ez jó játék volt, de mindig kicsit szégyenkeztem.

Sovány mentség, hogy senki nem reklamált soha, nem leplezett le, ezt azzal magyarázom, hogy sikerült stílusban és kontextusban maradnom. Ekkoriban megesett, hogy több millióan nézték az adást – tőlük most éppúgy bocsánatot kérek, mint a nagy emberektől, akikre hivatkoztam.

Az sem enyhítő körülmény, hogy kedves nyugatos szerzőim is elkövettek ilyen jellegű csalafintaságot, élen Karinthy Frigyessel, akihez persze álmomban sem merném hasonlítani magamat. Ő, mint tudjuk, zseni volt. Ettől függetlenül a nagy regényeit nem írta meg. Én nem vagyok zseni, de a saját nagy (?) regényeimmel nem maradtam adósom. Talán közismert, hogy ők egyszer kitaláltak egy nem létező külföldi költőt, „versfordításokat" publikáltak, tanulmányt is írtak. Szóval, talán nem bűn, ha az ember nem annyira vérkomoly, mint ahogyan azt a magyar irodalom vizeinek révészei elvárják.

Ami engem illet, több idevágó bűnömet vallhatnám be, most csak eggyel állok elő. A kilencvenes évek derekán a *Ki kicsoda* című (azóta megszűnt), évente megjelenő könyv, csakúgy, mint addig is, postázta kérdőívét, írnám bele, mi változott szakmai és magánéleti ügyeimben, hogy a szócikkem fölfrissíthessék. Én ezeket általában nem küldtem vissza. Ekkor azonban kitöltöttem. A díjak rovatba hirtelen ötlettől vezérelve odaírtam: Schell–Washington-díj. Ilyen persze nem létezik.

Arra számítottam, hogy a szerkesztő majd fölhív, te, mi ez a marhaság? – rihegünk, röhögünk, s folytatjuk tovább regényes életünket. Azonban a következő évi *Ki kicsoda* szépen közölte, hogy én ilyen díjban részesültem. Utána igen sokáig megkérdezték az interjút kérő újságírók, ugyan miféle kitüntetés az a Schell–Washington. Mindig következetesen mást válaszoltam. Néha ezt: a két híres színész alapította, Maximilian Schell és Denzel Washington, külföldiek teljesítményének elismerésére. Senkit nem zavart, hogy előbbi osztrák, utóbbi amerikai, mi dolguk volna egymással? Máskor a Shell olajtársaság washingtoni központját jelöltem meg

adományozóként, nem törődve azzal, van-e legalább irodájuk az USA fővárosában, s hogy az ő nevükben nincs is cé.

Múltak a dolgos esztendők, soha senki nem gyanakodott. Ha valaki rám olvasta volna hülyéskedésem, azt felelem, mint nebulókorom csínytevései után az osztályteremben: Tanítónénikérem, én csak játszottam!

A leleplezés elmaradása miatt aztán türelmem vesztettem, s egy *Tiszta pohár* című kisregényben megírtam ezt az egészet, az író főhősnek tulajdonítva. Ekkor sem volt köznevetés vagy felhördülés. Csak a néhai Bodor Béla tette szóvá kritikájában, hogy ennyi vagányságot ki se nézett volna belőlem.

Hm. Gondolom, senki nem csodálkozik, ha idézettel zárom: „Nem adhatok mást, csak mi lényegem." Ki lehet a szerző? Pici könnyítés: közben az angyalok karára mutat. A helyes megfejtők között álidézeteket sorsolunk ki.

Vallatás

Nehéz beszélni róla. Írni piczivel könnyebb.

Fiatalkorunkban izgatott bennünket, hogyan viselkednénk, ha bárki (rendőrség, inkvizíció, ellenséges katonák) vallatna. Főleg akkor került szóba ez a téma, ha ilyen jelenetet láttunk filmen, színházban, vagy olvastunk regényben. Többségünk nehezen tudta elképzelni, hogy efféle helyzetbe kerülhessen, a hatvanas évek elején-közepén úgy érezhettük, azok az idők már elmúltak, nem is térnek vissza soha többé.

Én azonban egyetemisták – zömükben bölcsészek és közgazdászok – népes baráti köréhez csapódtam, gimnáziumi éveim elején. A szereposztás a következő volt: bandavezér/1: Pór György (később kizárták az egyetemről, sőt be is börtönözték, államellenes összeesküvés), bandavezér/2: Haraszti Miklós (szintúgy kizárás, rendőrhatósági figyelmeztetések, baracskai internálás stb.), 3. Dalos György (Harasztival együtt zaklatták, majd kiutálták az országból, Berlinben él). Alvezérek: Varjas Endre költő (ő besúgó lett), Bársony Júlia orvostanhallgató (ő Washington városában kötött ki, kutatóként), Révai Gábor (az ötvenes évek irodalmi diktátorának fia, ő megúszta, asztalosként és könyvkiadó-igazgatóként vált ismertté), Bauer Tamás (ő is, jelenleg professzor valahol Németországban), Takács Ferenc (beszervezték, de hamar föllázadt ellene, neves kritikus lett, sokáig tanszékvezető az ELTE angol szakán).

Erre a társaságra hamar fölfigyelt a belügy, a III/III, az elhárítás – nem kívánt törlendő. Sokan megismerkedtek a kihallgatás körmönfont módszereivel a Gyorskocsi utcában s másutt. Ám amikor a vad eszmecserék zajlottak arról, ki hogyan viselkedne (kín)vallatás esetén, ezt még nem tudhattuk. Fele-fele arányban hittük, hogy kitartanánk, illetve hogy beadnánk a derekunkat.

Hölgyeim és uraim, kedves utókorunk, én azt reméltem, a gerincesek közé tartozom, nem vallok, nem adok ki senkit. Ehhez tartottam magam, amikor rám járt a rúd (került a sor). Akkoriban egyetemi előfelvettként egyéves sorkatonai szolgálatomat töltöttem Kalocsán, a hírhedt Jurinovics laktanyában. A jogra sikerült

becsusszannom, annak előtte politikai okból nem vettek föl a bölcsészkarra, erről már sokszor írtam, nem részletezem. Honvédkodásom végtelennek tetsző időszakának elején, októberben költők estjét szerveztem a kaszárnya könyvtártermébe, meghívtam személyes ismerőseimet (ekkoriban már megjelentek első novelláim az *Új Írás*ban), leutazott Ladányi Mihály, Nyerges András, Dalos György, Csala Károly, ha jól emlékszem. Én viszont nem voltam jelen, aznap a katonatársaimmal alapított rock zenekarral Budapesten léphettünk föl, a VERTESZ nevű művházban.

Nekem az az összesen háromnegyed óra, amit előtte s utána az akkori barátnőmmel tölthettem, pillanatnyilag fontosabbnak tűnt a költészetnél. Töredelmesen bevallom, hogy kapkodva szeretkeztünk is a színpad mögötti pindurka raktárféleségben. Szegény katona vízzel főz.

Leszerelés előtt egy bő hónappal viszont hajnaltól késő estig vallattak a laktanya elhárítósainak földszinti szobájában. Ekkor értettem meg, hogy a filmvásznon olyan sokszor látott megoldás – az olvasólámpát a delikvens arcára irányítják – nemcsak azt a célt szolgálja, hogy elvakuljon, izzadjon, szarul érezze magát, hanem hogy arcvonásainak legkisebb változását is tisztán láthassák. Ez tehát valamiféle primitív hazugságvizsgáló készülék.

Bármilyen furcsa, engem főleg az akkor már kilenc hónappal azelőtti költészeti estről faggattak, hiába állítottam, hogy ott sem voltam. Mellesleg füzeteim tartalmát valamelyik katonatársam mikrofilmre vette, irodalminak szánt szövegeimbe is belekérdeztek. A jó hír, hogy nem vallottam senkire, a rossz, hogy sikerült halálra rémíteniük. Megfenyegettek, ha nem az igazat mondom, leszerelésem elmarad, rám húznak még egy évet, ugrik az egyetem, nemcsak most, hanem örökre. Próbáltam ügyesen felelgetni, semmi konkrétum, homályos általánosságok, sok nem emlékszem.

Rendőrhatósági figyelmeztetést kaptam, mint tudjuk, mert 1. az ön eszméi államellenesek, 2. jó barátságban áll Haraszti Miklóssal. A jegyzőkönyv aláírását elsőre megtagadtam, úgy gondoltam, azzal elfogadnám ítéletüket, de amikor fenyegetéseiket még egyszer

elismételték, azzal tetézve, hogy ráadásképp izgatás címén vádat emelnek, csak odafirkantottam a nevem: Vámos Tibor.

Akit mindez érdekel, olvassa el Szőnyei Tamás két könyvét: *Nyilvántartottak – titkos szolgák a magyar rock körül* 1960–1990, 2005, illetve *Titkos írás* 2012, utóbbi az irodalom besúgóiról szól, s annyi neves tollforgató érintett, hogy az ember beadja a boáját a ruhatárba. De nem ez a tárgyam, hanem hogy ama vallatás kizárólag verbálisan folyt, az egyetlen kínzás a barnára festett íróasztali lámpa egyre tüzesebb fénye a pofámban, szakadt rólam a víz, a szemem lüktetve fájt. Ki tudja, mire vetemedtem volna, ha megütnek, ha áramot vezetnek a herémbe, ha letépik a körmeimet, tudjuk, megesett ilyesmi mind a nyilasok, mind az ávósok kihallgatásai során, sajnálatos, hogy többek között ugyanabban az épületben váltották egymást az Andrássy úton, mely jelenleg Terror Háza. Szögletes zárójelben közbeszúrom, hogy e múzeum kiállításai azt sugallják, mintha a fasizmus és a kommunizmus egykutya volna, szerintem nem, két különböző ronda és vérengző kutya.

Egy szó mint száz: én már nem bízom magamban, aligha hiszem, hogy ne tudnák megtörni a gerincem erre kiképzett ember formájú ebek. Imádkozzunk, hogy ez ne derülhessen ki a gyakorlatban. Immár hatvanhat éves vagyok, a kelleténél elkényelmesedettebb és nyuggerebb.

Továbbmegyek: kívánom szívből, hogy soha senkit ne kényszerítsenek bárminek a bevallására, abból semmi jó nem származik, még azok számára sem, akik vallatnak. Bárcsak végre rájönnének erre a világ valamennyi részén a pribékek, a kápók, a nyomozók, a hatóságok és a politikusok. Uff, én beszéltem.

Jót

Sokan tudják: az ÖN megszólítást Széchenyi István vezette be, a francia „vous” és a német „Sie” mintájára. A magyar népesség két, nagyjából azonos méretű csoportra oszlik, az egyik úgy tartja: a Maga udvariasabb, mint az Ön, a másik fordítva. Én utóbbiba tartozom (ahogyan a városiak nagyobb része), ez most mindegy. Az ÖN-ből nyelvújították az ÖNZŐ és az ÖNZETLEN szavunkat. E szempontból is két csapatra osztható a lakosság, meg az egész emberiség. Vannak, akik a saját érdekeiket tartják mindennél előbbre valónak. Mások fontosnak érzik, hogy ne csak nekik legyen jó, s hajlandóak adni, adakozni. Ők a kisebbség.

Míg az élet próbára nem teszi az embert, képtelenség becsületes választ adni arra a kiemelkedően fontos kérdésre: önző avagy önzetlen volnál. Pláne mivel egyes helyzetekben lehetsz ez, más szituációkban meg az. Ám e bizonytalanság ellenére okvetlenül dédelgetünk bizonyos én-képet témánkkal kapcsolatban. Szeretjük azt gondolni, hogy szociális érzékenységű, jószívű lények vagyunk, akik segítenek embertársaiknak, örömmel és ÖNként (etimológiailag ez ugyanaz az ön). Ellenben szinte senki nem merné vállalni – nyilvánosan kijelenteni –, hogy ő bizony egy önző dög.

Elméletileg sokan hajlandóak például a véradásra. De amikor adódik konkrét helyzet (rendezvény, kampány), mégis csupán maroknyian fekszenek a kempingágyra, odanyújtva a karjukat a tű alá. Nálunk az olyan embert is nagyítóval kéne keresni, aki tudományos célokra fölajánlja a tetemét. Hívőknél ez talán érthetőbb, viszont az ateistákban lehetne annyi nagyvonalúság, hogy az enyészet helyett a kutatóknak szánják a nekik akkor már hasznavehetetlen sejttömegüket. Hátha újabb felfedezések révén mások tovább élhetnének, esetleg ugyanazzal a betegséggel, mely a taglalt embertársat végleg leterítette.

Hasonlóan kevesen rendelkeznek kifejezetten úgy, hogy baleseti haláluk esetén erre alkalmas szerveiket megkaphassák a donorra várók. Ennél csak az kényesebb kérdés, hogy melyikünk áldozná föl páros szerveiből az egyiket, ha nem közvetlen családtagnak, hanem

távolabbi rokonnak vagy jóbarátnak van rá égető szüksége. Ehhez az önzetlenség legmagasabb fokára volna szükség. Nem tudom, akad-e, aki büntetőjogi felelőssége teljes tudatában kijelentené, hogy igen, ő lelkileg és fizikailag készen áll a segítségnyújtásra akkor is, ha azzal mindenképpen kárt okoz önmagának. Mert akinek például egy veséje marad, annak nincs több lövése, ha az később felmondja a szolgálatot.

Olyasféle dilemma ez, mint a hivatásos testőröké. Nem a muskétásokra gondolok, hanem a *bodyguard*okra, akiket arra treníroznak, hogy ha az általuk védett személyre lőnek, ugorjanak a golyó elé. Videofelvételen láthattuk, amint a néhai Reagan elnököt megmentette az egyik embere, súlyos árat fizetve ezért. Rémes, de akinek ez a veszélyes foglalkozás jutott, annak kötelessége az áldozathozatal. De azokról beszélek most, akik „csak" erkölcsi parancsnak engedelmeskednek, vagy a szeretet hatalmának. Valahány ilyen emberről hallok, nyomban kiutalnám neki a legmagasabb kitüntetést, ami csak létezik ebben a világban.

Fájdalom, magam felől tökéletesen bizonytalan vagyok. Énképem az, hogy szeretek adni. De tudom, nem önzetlenségből teszem, sőt szinte ellenkezőleg. Ha adhatok, nemesnek érezhetem magamat, kiváltságosnak, bőkezűnek. Ami nekem talán több örömet okoz, mint adományom annak, aki megkapja. Mellesleg gyakorlatból tudom, hogy elfogadni sem könnyű. Viszketeg érzés, mely igen nehézzé teszi a fenntartások és hátsó szándékok nélküli hálát. A népi mondás szerint: Akivel jót teszel, előbb-utóbb megharagszik rád. Hm, van ilyen tapasztalatom.

De fakó minden teória. „Jót s jól! Ebben áll a nagy titok. Ezt ha nem tudod, / Szánts és vess, s hagyjad másnak az áldozatot." Kazinczy Ferenc, a nyelvújítók doyenje írta ezt, 1808-ban. Ehhez tarthatnánk magunkat.

Oldalas

Mit lehet elmondani egy ceruzával teleírt oldalon? Egy egészen piczi novellában? Ha úgy hívnak, Örkény István, szinte mindent. Ha képességeid csekélyebbek, szinte semmit.

Annyit azért biztosan, hogy én végig kitűnő érdemjegyekkel végeztem a jogi kart (1970–75), anyagi kényszerből. Pedig az Isten nem teremtett jogásznak. A színjelesek úgynevezett népköztársasági ösztöndíjat kaptak, havi ezer forintot. Magamat kellett eltartanom, harmadévtől feleségestül, szükségem volt a pénzre.

Adódtak azért nehéz pillanatok, kemény diónak bizonyuló tárgyak. Semmi elhivatottságot nem éreztem semelyik jogi pályához, de ha félbehagyom az egyetemet, újra behívnak katonának, ahhoz még kevésbé fűlött a fogam.

Ha a tananyag felületes ismerete miatt bajba kerültem, rendre bedobtam ravasz trükkömet: egy témába vágó álidézetet. Mindig (a nem létező) Rowland Hill angol jogtörténésznek tulajdonítva. Christopher Hill az angol forradalomról írt több kötetes művet, sajna, nem olvastam, Gena Rowlands pedig ugye színésznő, főként John Cassavetes filmjeiben láttam, sokáig a rendező felesége volt. Az ő nevükből barkácsoltam kútfőmét.

Hiszik-e vagy sem, az öt év alatt a kamu idézeteket valamennyi vizsgáztatóm – többségük agyonképzett professzor – bevette. Üdítő kivételként Horváth Pál (egyetemes állam-és jogtörténet) visszakérdezett: Kicsoda? Hát Rowland Hill, feleltem határozottan, vitatható kiejtéssel. Mire ő biccentett, arckifejezése: ja úgy, persze. Tőle is ötöst kaptam.

Töredelmesen bevallom ennyi év után ezt a kicsi, de ismétlődő csalást. Remélem, azért a sosem használt diplomám érvényesnek számít.

(Vége az oldalnak.)

Migrén

A legtöbbet koptatott szavak közé került a migráns. Nem értem, miért jobb ez, mint a sokáig elfogadott emigráns. Indoeurópai nyelvekben létezik e kettősség, helytakarékosságból ne menjünk bele, tárgyam szempontjából nincs jelentősége.

Arról szeretném tájékoztatni nagybecsű olvasóimat, hogy migráns lettem magam is, anélkül, hogy átettem volna székhelyem e hazán kívülre. Az történt, hogy a bankot, mellyel észszerű pénzügyi kapcsolatban állottam, fölvásárolta egy másik. (Vö.: A nagyhal megeszi a kishalat.) Ilyképpen átkerültem ahhoz.

Nem az ezzel járó kellemetlenségekkel szeretném traktálni önöket, azokról már rengeteg szó esett a hazai sajtóban. Azt teszem közhírré, hogy ügyintézéskor véletlenül megtudtam: minket, akaratlanul átkerült ügyfeleket a banki szóhasználat migránsoknak hív. A pofám szakad le.

Hogyan lehetnénk migránsok, amikor nem menekültünk sehová? Az a pénzintézet menekült, amelyik eladott bennünket – teljes lakossági üzletágát – annak a másiknak. Menekült el ennek az országnak a kiszámíthatatlan jogszabályi és gazdasági kereteiből. Már tehát nem kellünk neki. Értem. De abban a hiszemben voltam, hogy a vevő bank örül nekünk. Ha így volna, nem titulálna bennünket olyan kifejezéssel, mely pillanatnyilag erősen negatív csöngésű. Ha nem örül, mondja ki nyíltan. Akkor esetleg szabad akarattal „migrálunk” máshová. Bank azért még akad bőven.

Ez volna a migrálás egyik fő szabálya, igaz? Indulni oda, ahol tárt(abb) karokkal várnak. Nem ragoznám tovább. Migr én. Migr te. Migr ő.

Kolléga

Az egyik – ha nem „a" – leghíresebb magyar család (történelmi név) nagyjából velem egykorú tagja, aki jelentős sportkarrier után lett üzletember, hirtelen arról kezdett elmélkedni: milyen jellegzetes orrszerszáma van őneki. Tekintélyes sasorr. Ha zuhog, kilóg az esernyő alól, megázik. Ekkor rám pillantott, s az én szaglószervemre értve így szólt, hamiskás mosollyal: Kolléga úr!?

Szívem telicsordult elégedettséggel, amiért így bevett egy bizonyos klubba. Ám kevés vártatva megkeseredett a nyál a számban. Hiszen ő, a történelmi család sarja, nemes ősei római orrát örökölte. Az enyém meg „csak" azért ilyen, mert többé-kevésbé zsidó vagyok – e szempontból az arányok nem mérvadóak –, holokauszt gyilkolta família sarja.

Őneki ez a jelek szerint át se futott az agyán, kizárólag kvantitatív alapon tette megfigyelését, csak mosolygott rám derűsen. Mire az én szám is a fülemig szaladt. Mert eszembe jutott az ő egyik (immár halott) testvére, aki ezt a kolléga urat mondta nekem néhányszor, orr nélkül, de kísértetiesen azonos hangsúllyal. Most látom, mennyire hasonlítanak egymásra.

Amint ezt nyugtáztam, a nyál megédesedett a számban. Életemben először büszke lettem az orromra.

Hülyülök, öregszem. (Szememről majd máskor.)

Holtunkiglan

A francia azúrpart számomra legkedvesebb pontján, Cap d'Antibes-ban esténként megszokott a hejehuja vigalom a tengerszéli éttermekben. Délután – a félig-meddig betartott sziesztа idején azonban csak a víz és a szél muzsikál.

Egy tűzforró júliusi napon három óra tájt érces férfikórus zendített rá, teli tüdőből. Legalább ötven tenor és bariton. Olaszul, három metsző tisztaságú szólamban. Népi dallamok. A számok végén ujjongva megtapsolták saját produkciójukat. Franciára váltottak, majd spanyolra, amennyire megítélhettem, hibátlan kiejtéssel. Bravó. De mi a szösz, kik ezek?

Próbáltam közelebb menni, csakhogy az ingatlant, ahonnét az égi melódiák kiröppentek, magas kőfal övezte. Túloldalt a plázs, a mélykék víztükör messzire vitte a hangot.

Ezek profik, gondoltam, képzett torkok. A nizzai operaház énekkara? a monacóié? vagy messzebbről jöttek, Párisból? (Ady még így írta.) Bárhonnét, mit keresnek itt? Szabadtéri föllépésük lesz? kórusfesztivál? vízizene? De ilyenkor miért nem sziesztáznak? hűsölnek a vízben? hevernek az elegáns nyugágyakon, a susogó napernyők alatt?

Míg a válaszokon merengtem, a próbának (?) vége szakadt, ám az éneklés folytatódott, immár a saját szórakoztatásukra fújtak ismert slágereket, rögtönzött szólamokkal, egyre gyakoribb kacagással aláfestve. Voláre, ó-ó. Biztosra vettem, hogy sose kapok magyarázatot. Nagyjából hetven perc múltán végleg csönd lett, ami ugye fikció, hiszen a hullámok, a falevelek, a madarak és az emberek neszeztek, zajongtak, locsogtak.

Késő délután az egyik strand tengerbe nyúló deckjéről (magyarul: stég) lehordták a napágyakat, esküvő helyszínére rendezték be. A ceremóniát a partról figyelhettük. A pap franciául adta össze az ifjú párt. Szót kapott a menyasszony, hosszabb beszédéből kiderült, ő francia, míg a vőlegény olasz, akinek előző feleségétől származó fiát közösen nevelik majd Rómában, reméli, jó anyja lesz. Ezt megtapsolták. Valamint hogy ez az olasz-zsidó szertartás jelképezze

a megbékélést és elfogadást, melyre az emberiségnek olyan nagy szüksége volna.

Az igenek elhangzása után a férj széttaposta a poharat, majd berohant egy csapat férfi, hófehér szmokingban, többségük fekete bőrű, s előadtak a délutáni repertoár helyett néhány pattogó ritmusú dalt – héberül. Többek között a *Hava nagilá*t, azt még én is ismerem. A násznép táncra perdült, a férfiak fele kipában. Véletlenül tudom, hogy a két héber szó jelentése: Örvendezzünk.

Ó istenem, ha a világ népei így összerendeződnének, s etnikai harcaik helyett boldogan ropnák együtt! *Too good to be true.* Hallelúja.

Kockacukor

A kávéházban a kockacukrot már Arany János idejében is papírba csomagolták, s kettőt szervíroztak belőle a csésze alatti tányérkára. Állítólag akkor nagyobbak voltak, mint ma – vagy inkább gyermek- és ifjúkoromban.

Az „inkább" azért szükséges a mondatba, mert bájos ifjú kávétársnőm a puccos vendéglátóipari helyiségben rácsodálkozik, a pici téglák a fehér, márkajelzéses csomagolásban ugyan micsodák? Nem értem. Míg föl nem világosít, ő ilyen papírba burkolt kockacukrot még soha nem látott.

Ez komoly? Úgy tetszik, igen. Figyelni kezdem, és valóban, csak kristálycukrot kínálnak, pindurka hosszúkás zacskókban. Igaz, négyfélét, fehéret, barnát, s két fajta édesítőszert. Hm, a papírborítású kockacukor miért ment ki a divatból? Nem értem. Valaha, boldogult úrfikoromban gyűjtöttem őket, főleg külföldről, elsősorban Páris legendás caféiból – de Flore, Les Deux Magots, Bonaparte – vittem őket haza. Én mindig keserűen szerettem a feketét. Készletem szépen szaporodott, míg valamelyik válásnál hátrahagytam (ott felejtettem.) Miért kedvezőbb a presszókban, éttermekben, kávéházakban a törpezacskók használata? Olcsóbbak? Könnyebb ezeket sorozatgyártani? Vagy mi? Aki tudja, írja meg nekem, az se baj, ha a Facebookon. Egy újabb, eddig még nem taglalt korszaknak vége, sommázom melankolikus hangulatban.

Gyűjthetnék persze márkajelzéses papírszalvétát – ha akarnék még gyűjteni bármit. Minek? Okosabb már, ha inkább osztogatok. De azért… innen üzenem a világ vendéglátóiparának és cukorgyárainak: legyen csomagolt kockacuki újra, az ifjabb nemzedékek és a hagyományok kedvéért. Édes szokást kár veszni hagyni.

Saroktalanság

Ha az ember elvisz két éppen tizennégy évest sétálni Óbuda külterületén, mert hétágra süt a nap, noha havas még a pázsit, boldogsága hímporos (idézet). Fölveszi az efféle megmozdulásokra, téli barangolásokra használt csizmáját, mely bőrből, gumibetétes vastag vásznakból és formára öntött talpból áll. Nyolc-tíz éve, amikor megvásárolta, extravagánsan drága volt, de úgy gondolta, ilyesmit nem vesz az ember sűrűn, érdemes a minőséget választani, mely gyakran együtt jár a magas árral (nem abszolút igazság). A srácok hancúroznak a hóborította műdomboldalon, aztán a szabadtéri edzőterem gépein mulattatják magukat, olyan élvezettel, hogy emberünk is beáll közébük, télikabátban, sálban, sapkában, s a sífutó gépen imbolyog, a járókelők legnagyobb örömére.

Ha az ember azután a Máltai játszótérre tereli a fiait, örvendezik, hogy kettejüké az egész, a többi gyerek talán még nem ért haza az iskolából. Leül a szülőknek-nevelőknek kitett padok egyikére. Észreveszi, hogy a hóban terjedelmes koromdarabok vannak körülötte. Majd föltűnik neki, hogy a remek csizmája egyik sarka levált, elhagyta valahol, hullámos a törésvonal. A fenébe! Még jó, hogy nem lyukadt át teljesen, így nem érintkezik a havas gyöp a zoknis talpával. Amikor fölegyenesedik, további vizsgálatot tervezve, látja ám, hogy a másik sarok is lifeg, két lépés után szintúgy leszakad. Az őt cserben hagyó gumidarabokból szóródnak szét a kormot idéző foszlányok.

Ha az ember tudja, hogy egy DISZKONT névre hallgató, nagy (talán kínai) üzlet nyílt, innen három kőhajításnyira a lakótelepi terecskén, otthagyja a fiait a Máltai játszótéren, s baktat – inkább sántikál, nehéz sarkak nélkül járni – arrafelé. Az a rögeszméje, nem is alaptalanul, hogy mindenki őt nézi. Ha kapható férficsizma abban a boltban, megveszi, bármilyen silány, ezt meg kidobja nyomban. Hm, műbőr csizma kapható, igen olcsón, de csak nőknek. Ennyit az egyenjogúságról.

Ha az ember visszafelé elhalad a betonkocsma mellett, látja, hogy a hideg (+2 Celsius) ellenére tucatnyian kuporognak a nyári

vasasztalok körül a padokon, nyugdíjas korúak, több asszony, mint férfi, söröznek, cigarettáznak. Jöttére csönd lesz. Ilyen feltűnő a saroktalanságom? Nem… inkább a bicegésem, gondolja, végigpásztázva rajtuk megállapítja, hogy egyiknek sincs értékelhető téli lábbelije, s bizony mondom néktek, a talpak zöme lóg, vagy elöl, vagy hátul, vagy is. Őnekik nincs módjuk beszaladni a legközelebbi (kínai) üzletbe, s venni újat, bármilyen olcsó.

Ha az ember idáig ér a házgyári téren a gondolatmenetében, konstatálja, hogy véglegesen kettészakadt az emberiség, úgy a III. kerületben, mint az összes többiben, és falun a helyzet még durvább. Van a szerencsés törpe kisebbség, amelybe ő tartozik, akiknek akadhatnak anyagi gondjaik, de nem csizmaszinten. A többség pedig csak dohányzik, sörözik, fázik, s várja a jó szerencsét, az adakozóbb kormányzatot, az isteni közbeavatkozást, esetleg a végítéletet.

Ha az ember *ember,* tűnődik, mi a francot tehetne, de legföljebb annyival csillapíthatja alaktalan lelkifurdalását, hogy ad némi baksist a kocsma túloldalán az épület hosszú fedele alatt fészket rakott otthontalanoknak. Az pedig édes kevés. Szinte élvezi, hogy immár nagyon fázik a talpa.

Jel

Megszületésem óta látható a bal lábam sípcsontja fölött, tíz centire a bokámtól egy szabályos kör alakú, mélybarna anyajegy. A régi lyukas kétfilléresnél és a mostani egyforintosnál picivel kisebb. Óvodistaként megkérdeztem anyukámtól, miért van ez ott. Azért, hogy ha elveszítenénk, erről mindig fölismerhesselek, mondta ő.

Nem örültem. Ugyan miért veszítenének el? Ha mégis, vajon az arcomat még nem sikerült volna megjegyezniük? Ideje volna.

A kerek jel – stigma? – máig a helyén. Jelzett szerepe megszűnt, szüleimet régen elveszítettem (1969, 1986). Őket miféle apajegy vagy anyajegy révén találhatnám meg?

Akad rajtam egy másik, számomra fontosabb mélybarna folt is, voltaképp kettő, de összetartoznak. Bordaívem jobb oldalának aljánál kis lábnyom. Valaha tökéletesen elkülönült a talp és a sarok. Ennek eredetéről anyám nagyjából ugyanakkor azt állította, kedves rongytörpém (Hapci), örökös hálótársam taposhatott rám, amikor aludtam. Na szép, gondoltam.

Hapcit azután kétszer is eladtam – szégyen, gyalázat. Nem mentség, hogy először Puskás Ferencnek, aki csapta a szelet az óvónőnknek. Féltékeny voltam. Szia Öcsi, én is Öcsi vagyok, mondtam neki. Adott Honvéd-jelvényt, de elkérte cserébe Hapcit. Sírtam. Nem sejtettem, hogy az óvónőnél hagyta.

Másodszor első szerelmem, Lili tett vételi ajánlatot a törpémre (1959). Én kilenc voltam, ő húsz, úgy vélte, nagyfiú vagyok már a babázáshoz. Nemsoká kinévházasodott Luxemburgba, Hapcit búcsúzáskor anyám kezébe nyomta.

Mind a törpét, mind a (kissé elformátlanodott) lábnyomát máig őrzöm. Puskás és Lili jó ideje eltűnt erről a sártekéről. Így megy ez.

Front

Sűrű, setét ég alatt írom e sorokat, a nyári vihar minden percben lecsaphat e körzetben, legalábbis a netes meteorológiai oldalak szerint, egyszerű föltekintéssel azonban látom, hogy még legalább egy óra, mire a front ideérhet. A felhők már kergetőznek, de a lenyugvó nap még áttűz közöttük.

Tűnődöm, csupán az időjárási váltás kelti-e a feszültséget a koponyámban, vagy más oka (is) lehet. Hm. Hajszolt vagyok. Már megint. Még mindig. Noha tisztán emlékszem, hatvanadik születésnapomon tettem néhány fogadalmat. Aznap szintúgy felhőfoltos volt az ég, de azok havat ígértek (január 29.). Elhatároztam például, hogy hátralévő életemet nem fecsérelem olyasmire, amihez nincs kedvem, s befejezek minden ténykedést, mely űzött vadat csinál belőlem, slussz, ennyi, ellazulok szépen. Hát… ez nem sikerült maradéktalanul. Pedig még szót is képeztem rá: ÉNidő. Abból legyen sok a továbbiakban. Vagy legalább elég. Különben az ember elég, tettem hozzá sután.

Énidőből határozottan többet szakítottam magamnak a múló napok, hetek, hónapok folyamából – többet, de nem eleget. Pedig mire várok? Nemcsak efféle írásaim rövidülnek, hanem az a bizonyos hátralévő is, az ÉNidő és a TIidő együttesen. TIidő ugye az, amit másokra – mások kedve vagy kényszere miatt – csorgat el az ember. Létezik persze MIidő is, amit szeretteinkkel közösen múlatunk, de az voltaképp minden érintett számára ÉNidő.

Most – ma – nagyjából azonos a távolság a tavalyi és a jövő évi születésnapom között. Talán ez a legalkalmasabb időpont, hogy újra megfogadjam: sok ÉNidő járna már, és kevesebb ÜGY. Mert a tevékeny óráknak legalább a fele ügyintézéssel zajlik, nem érdemi munkával. Az ügyintézés pedig SZARidő, barátaim, tiszta pocsékolás. Sajnos, országunk hatóságai viszont arra törekszenek, hogy évről évre több SZARidőt biztosítsanak hazánk polgárainak.

Csapataink harcban állnak. De legalább esik végre odakint, cseperészget a bádogeresz már.

Óra

Szükségköltözés után szemlélem az eget a tizenharmadik kerület legszebb, legnagyobb (a maga nemében egyetlen) parkjából, egy tetőteraszról. *Best view in town.* Otthonomat a Római-parton két hétig festik. Ha igaz – a két hét. (Az idő távlata: betartották a vállalt határidőt. Mintha nem magyar iparosok volnának, már bocsánat.) Addig harminc négyzetméteren zajlik az élet. A várható zuhé előszaga megérkezett, kedvvel szimatolgatom. Bárányfelhőkből sűrűsödik a szürke vatta odafönn, el-elnézem.

Sajátságos, amikor az ember összepakolja a holmiját, műanyag ládákba és kartondobozokba, hogy ne legyenek útban a szakiknak, akik majd ügyesen ideodáznak létráikkal – remélhetőleg nem karcolják össze a parkettát. (Nem karcolták.) Az egész életem a garázsban polcolódott föl. A végén majd vissza kell hordani, hogy ott is kifesthessenek. Minden tárgy fontos, egyszersmind a zömük fölösleges. Az én elvem: amihez öt évig nem nyúltam, az bátran a szemétbe dobható, kivéve a fontos papírokat és emléktárgyakat.

Amikor a főszaki átvette a ház kulcsát, már minden fontosat átfuvaroztam a tizenharmadik kerületbe, csak a kis számítógépem, a táskám és a karórám maradt az íróasztalomon. (A bútorokat majd letakarják.) Sietve távoztam, aggodalmaktól telve.

Aznap délután az órát nem találtam. Telefonáltam a főszakinak, azt mondta, nincs az íróasztalon. Őbenne s embereiben megbíztam, dolgoztak már nálam. Kerestem a pindurka lakásban, de hiába. Nyoma veszett. Az itteni íróasztal fiókjából előbukkant egy réges-régi karóra. Levittem az óráshoz. Az a fiatalember nem tudta kicserélni benne az elemet, sajnálkozott, vigyem tapasztaltabb mesterhez. Vittem. Ő pedig mosolygott: Ebben nincs elem, fölhúzós. Hm. A fiatalabbak tudnak-e még erről, ha én is elfelejtettem? Sajnos, a fiatal kontár eltörte a tengelyt, ilyesmi nem kapható, javíthatatlan.

Jó, majd veszek egy másikat, míg meg nem találom a régit, így én. Mire a mester: Akkor ez ajándék, mert annyira szerettem a… (itt egyik könyvem címe következett)!

Pofás, sportos karórát nyújtott át. Bambán vigyorogtam, nem fogadhatom el. Dehogynem, javításra hagyták itt, fél éve, s nem jöttek érte, viszont szabály szerint csak egy hónapig tartjuk itt az ilyet, ezt véletlenül nem adtuk oda a bizományinak.

Hálálkodtam.

Istenem… jók az emberek. Néhány közülük.

Tik-tak. Új időmérőm *water proof,* harminc méterig. Szerencsére, mert amint az utcára lépek, esik eső karikára.

Életkép

Helyszín a sikkes gyorsbüfé, közel a város legfontosabb útvonalához, mely artériaszerűen működik, sajnos, örökös trombózisveszéllyel (vö.: dugó). Idebenn általában sokan vannak, pedig az étel nyúlós és unalmas, nem is olcsó. Vélhetnők, hogy az étkezés sebes lebonyolítása vonzza a közönséget, ám ez sincs, a pult mögött a húszas éveik elején járó lányok és fiúk többet beszélgetnek egymással, mint a vendégekkel – mindegy, most nem erről számolnék be.

Ácsorogva a sorban, arra lettem figyelmes, hogy a pult mögöttiek kivételesen nem a magánügyeiket taglalják, hanem a hátunk mögé mutogatnak. Az egyik sildes sapkás srác azt mondja, megvetően: – Megint bejött egy.

Mindannyian hátranézünk. Látjuk, hogy az idős Tolsztoj gróf áll a bejárat melletti asztal padjánál – ősz szakáll és hajzat, alacsony, törékeny test, lázban égő szemek –, és vetkőzik. Már csak a vitatható tisztaságú szláv nyakú ing és a még szürkébb alsógatya van rajta. A kiszolgáló csajok fogadásokat kötnek, lehúzza-e az öreg az alsógatyáját is. De nem. Gyűrött selyempapírral törölgeti a lábát és a karját, tehát tisztálkodik. Éppenséggel kimehetne a mellékhelyiségbe, bár talán oda nem engednék be, az csak a fogyasztóknak áll rendelkezésükre.

Mi lesz? – találgatom. Előhívják a biztonsági őrt? Ilyesfajta helyeken szokott lenni. Vagy a főnököt? Csak van olyan. Netán telefonálnak a rendőrökért?

Azonban nem történik semmi. Hm, le van ő szarva. Nulla izgalmat kelt. A bácsi – inkább aggastyán – sem foglalkozik velünk, talán alkoholos befolyásoltság alatt áll. Lassan visszaveszi gönceit, pulóvert, köpenyt, kabátot, nadrágja nincs. Belebújik kitaposott cipőjébe, megmarkolja tömött nejlonzacskóit, és csak imbolyog. Senki nem szól hozzá. A vendégek úgy tesznek, mintha észre se vennék. A pultosok sem hederítenek már rá, pedig biztosra veszem, van arra belső szabály itt, mi volna a teendőjük ilyen esetben. Az se

számít. A nagy orosz íróra hasonlító hajléktalan valamennyi jelenlévő szemében köddé vált.

Elhatározom, hogy ha végre-valahára sorra kerülök, veszek neki enni-s innivalót. Tűnődöm, a huszonévesek miért nem visznek oda neki valamit. Ennyi együttérzés sincs már bennük? Nincs. Honnan is volna. Éhbérért dolgoztatják őket, álmaik netovábbja az, hogy Bécsben, Londonban vagy Berlinben tehessék ugyanezt, valamivel dúsabb fizetségért, forintra átszámítva. Az, hogy az ő felmenőjük is lehetne ez az ember, nem jut eszükbe. És a vendégeknek sem.

Állunk. Megszoktuk a köröttünk lévő nyomort. Beletörődtünk. Elfogadtuk. Egyetlen férfi dünnyög a vele lévő vadászkalapos nőnek: Biztos migráns. Ezzel az ügy őszerinte magyarázatot nyert és megoldódott.

Itt tartunk, a pesti oldal talán legelegánsabb kerületében. Némán várjuk, hogy történjen végre valami. Nem beszélünk róla. Általában hallgatunk.

Mire engem kiszolgálnak, s odaadhatnám az erre a célra vásárolt eledelt és italdalt, Tolsztoj már nesztelenül kitántoroghatott, csupán a hűlt helyét találom.

Kit tudnék megörvendeztetni hamarjában egy dupla szendviccsel és egy közepes *7up*pal?

Nóbel

Betonszürke ég alatt írom ezt, ahelyett, hogy rendet raknék a festés után a házban. Most azonban a homlokom is felhősödik, mert a zsebkendők fiókjában, ahová mindenfélét bepakoltam a tatarozás előtt, négyzetes, lapos, királykék bársonydobozkára leltem. Állítom, hogy még sosem láttam. Esküdnék erre, bár kissé rossz lelkiismerettel, hátha mégis.

Történnek furcsaságok a házamban. Olykor eltűnnek tárgyak. Karóra, például. Vagy: néhány éve a hálószobában leejtettem egy kulcsot. Láttam, amint hullik a szőnyegre. Odatérdeltem – és soha nem találtam meg! SOHA. Pedig napokig kerestem, a takarítónő segítségét is kértem, de nem bukkant elő. Megette a szőnyeg? Vagy a padló? Vagy a ház szelleme? Nincs válasz, se magyarázat.

Olyan azonban idáig nem fordult elő, hogy a ház termett volna valamit. Nem is akármit. Hölgyeim és uraim, amint a kék bársonytok fedelét fölnyitottam, tejszínű selyemmel burkolt kis párnázat téglalap alakú résében aranyszínű plakett volt látható (nyolcszor hat centiméteres, lemértem), vésett föliratttal: *IRODALMI NÓBEL-díj, 1997, VÁMOS MIKLÓS-nak.*

Hát… ez…? Megkaptam volna a Nobel-díjat, 1997-ben, és elfeledkeztem róla? Eszembe jutott, hogy tizenkilenc éves koromban azt ígértem egy lánynak: ötvenedik születésnapom előtt okvetlenül Nobel-díjas leszek. Ezt az ígéretemet sem sikerült betartanom, nem veszem a szívemre, nőknek mond az ember ezt-azt felelőtlenül. Viszont valahogyan mégis megkaptam, íme a bizonyság, Isten és ember előtt! Föl kéne hívnom azt a lányt (immár nagymamát).

Én már tizenkilenc évesen is tudtam, hogy ékezet nélkül írandó a Nobel-díj, pláne ha irodalmi. A fölösleges vesszőből gyanítom, hogy talán egy szólóestemen adták ezt a meghívók, tréfás ajándékul. Gondos munka, szinte igazi kitüntetésnek néz ki. Ám a látszat gyakran csal.

Ma például mégsem esik, hiába vastagodtak össze a felhők úgy, ahogyan tengerek fölött szoktak. Hagyom a francba a kipakolást, s Nobel-díjammal a hónom alatt a kertbe megyek, leülök a terasz

szélére, bámulom az égi kavargást, azután nézem, nő-e fű az elvárható sebességgel. Kerek a szőlő levele.

Fis9

Az olvasók különleges emberek. Nemcsak azért, mert állítólag kevés van belőlük. Egy régi jegyzetfüzetemben ezzel kapcsolatos adatokra bukkantam. A 2003-as Frankfurti Könyvfesztiválon írtam le, német ajkú tudományos kutató előadásán. Ő két évvel korábbi felmérésre hivatkozva azt mondta, hogy a férfilakosság 19, a női 9 percig olvas naponta. Ezzel szemben egységesen 246 (azaz: kétszáznegyvenhat) percig néznek tévét. Meglepett, hogy a férfiak többet olvasnának, tapasztalataim szerint a nőkre jobban számíthatunk. Azt, hogy több mint négy óra hosszat – és ez átlag! – ülne bárki a tévére meredve, nem hittem el.

Mostanság inkább a mobilra és a tabletre mered az emberiség. Érdekes módon a facebookozók között a férfiak aránya igen magas. Minapában egy kedves hímnemű olvasó például azt üzente a FB-on, hogy birtokában van az *Ifjúsági daloskönyv* (Zeneműkiadó, 1967, a KISZ KB kulturális osztálya megbízásából). Több szerzeményem található benne, emlékszem-e rá, s akarom-e, hogy nekem adja.

Agyam merevlemeze semmiféle daloskönyvet nem őriz, de ezt féltem bevallani, köszönettel elfogadtam. A kisalakú – füzetnek vastag, könyvnek vékony – kiadvány néhány nap múltán megérkezett. Aha. Igen, ezt az úgynevezett Pol-beat Fesztiválra adták ki. Ingyen osztogatták a Vígszínházban a közönségnek, noha a hátán az olvasható: Ára: 5, – Ft. Mi láttuk, de soha ki se nyitottuk. Drága olvasó, köszönöm.

Tőlünk nem kért a kutya se kottát, szöveget vagy engedélyt. (Jogdíjat se fizettek, sebaj.) A zenét a felvételek alapján kottázhatta le a szakértő muzsikus. Így történhetett, hogy az egyik általam „komponált” dal kíséretébe odaírta egyhelyütt: *Fis9.* Hölgyeim és uraim, akkoriban fogalmam sem volt Fis9-ről. E töredelmes vallomástól máris könnyebb a szívem.

Esély

Az olvasók csodálatos emberek. Hajlandóak nagy számban megjelenni olyan esteken, ahol csak az történik, hogy mintegy hetven percig beszélek számomra fontos témákról, olvasásról, írásról, életről, halálról, korról, szenvedélyekről. Nincs se tánckar, se sztriptíz, se más show-elem. Eljönnek, s utána fáradhatatlanul várakoznak dedikálásért, többnyire libasorban. Már az is sajátságos, hogy nincs tolakodás. Ha tehetem, leültetem őket. Ha nem olyan a helyszín, inkább állok én is.

Azt szoktam játszani, hogy igyekszem kitalálni az illetők foglalkozását, néha meg is kérdezem, elég jó arányban eltalálom. (Dicsekvés, de mindegy.)

Történt – talán Veszprémben –, hogy egy magas, erős fiatalember zuttyant le mellém a székre, katonai (kimenő) egyenruhában. Foglalkozását nem rejtette véka alá tehát. Ami zavarba ejtett: sírt. Igaz könnyeket. Hüppögve, mint a gyerekek. Sokáig meg sem tudott szólalni. Mit tehettem? Vártam. Amikor összeszedte magát, akadozva előadta, hogy a barátnőjének vette a könyvet, aki a múlt héten végleg elhagyta. Volnék szíves valami olyasmit beleírni neki, amitől az a lány rájön, hogy ő az igazi, és visszatér hozzá.

Istenem… ez még saját magánéletemben sem sikerült soha. Az ifjú hivatásos katonatiszt úgy hiszi, az írók mindenhatóak… aj, de kár, hogy téved. Hozzá hasonlóan szaggatott mondatokra telt csak tőlem, sajnos, ez nem megy, így nem, neki kéne írnia valamit a szerelmének, őszintén, szívből, igazán. Csóválta a fejét könnyes szemmel, azért csak próbáljam meg.

Ennyit tudtam kieszelni: Kedves [keresztnév], én írok önnek, valaki más nevében, ő szeretné, ha kapna még egy esélyt – ami oly ritkaság a mi időnkben. Hátha! – és alákanyarítottam a nevem.

Mit nem adnék, ha tudnám, ért-e valamit kétségbeesett közös kísérletünk.

Sír

Az olvasók történetei néha szívbemarkolóbbak, mint amilyenekkel az irodalom traktálja őket. Ugyancsak vidéki estemen utolsónak maradt a dedikációnál egy gyászruhás hölgy. Kissé szemrehányó arccal mesélte, hogy az ő férje mindig nagyon szerette a könyveimet. Ma van a születésnapja. Ajándékba kapta a családtól a két jegyet a föllépésemre.

Hol van ő maga? – kérdeztem. Hát ez az, mondta a nő. A férje régebben küldött nekem egy levelet, amelyben arra kért, találkozzam vele, följönne Pestre, amikor mondom. Én azonban nem válaszoltam. Nagyon készült, hogy most kezet szoríthat velem. De két napja meghalt.

Tffff! – akár egy késdöfés, úgy talált el ez a közlés. Az özvegy folytatta: Elhoztam a regényt, amit alá akart íratni magával, és most arra kérem, valami olyat tegyen bele, hogy mi vele fogjuk temetni ezt a könyvet.

Na. Mélyeket lélegezni, gondolkozni. Mindenekelőtt bocsánatot kértem, nem emlékszem, hogy kaptam volna efféle levelet. Nem kell magyarázkodnia, bizonyára nagyon elfoglalt! – fölütötte a kötetet a belső címlapnál.

Meghatónak és megtisztelőnek éreztem a kérést. De hideglelős érzés volt arra gondolni, hogy az *Apák könyve* szép lassan megrohad abban a koporsóban… Erőnek erejével elhessegettem a kényszerképzetet.

Körülbelül ezt préseltem ki magamból: Tisztelt [teljes név], sajnálom, hogy a személyes találkozásról lemaradtam. Abban bízom, hátha van feltámadás.

Az özvegy nagyon elégedett volt, mint mondta, ő is katolikus.

Hallgattam. Mélyen, zavaros lelkiismerettel.

(Öt piczi – nagy témáról)

Érted

A bécsi Stephansdomban kezembe nyomtak egy névjegy méretű, kétrét hajtott kartont. A külsején ezt olvashattam, angolul: „Én itt vagyok érted. Isten."

Amikor szétnyitottam, belül meg ez állt: „Mit tehetek érted?"

Ó. Komolyan vettem. Odaírtam: „Add, hogy örömöm teljék az életemben, ameddig csak tart."

Kapok választ?

Írás

A prózaírás (lehet, hogy bármely műfajú szépírás) tulajdonképp rejtelmes társalgás Istennel – valamilyen Istennel. Aki próbálta, igazat ad nekem. Lehet a párbeszéd egyoldalú, amíg a szerző nincs jó erőben, ám előbb-utóbb mégiscsak kérdezz-felelek.

Mario Vargas Llosa perui író (később Nobel-díjas) egy szabatos és vastag monográfiát írt Gabriel García Márquezről (akkor még szintén nem Nobel-díjas) kolumbiai kollégáról, az idő tájt barátjáról, a *Száz év magány* megjelenése után. Magyar fordítása sajnos nincs. A címe – *Egy istengyilkosság krónikája* – arra utal, hogy szerinte a regényíró letaszítja istent a trónusáról, s ő ül a helyébe, másként nem tudna embert teremteni, azt felnevelni, földbe döngölni vagy magasba emelni, végső esetben megölni. Ezek isteni monopóliumok.

Hát, így.

Isteníró?

Én inkább íróisten szeretnék lenni. Nem baj, ha nagyképűen hangzik, egy isten ritkán szerény.

Olvasás

Jó könyv csodát tesz. Olyan módon működik tehát, akár a próféták. Nem vizet változtat borrá vagy néhány cipót sok kenyérré, hanem az értő olvasót varázsolja regénybéli alakká. (Színdarabra, versre, egyéb igényes szövegre is áll a párhuzam.) Úgy tartom, legalább olyan jó olvasó vagyok, mint amilyen író (föltéve, hogy… értik). Sokszor jártam ilyen alapon például a tizenhetedik századi Angliában és Spanyolországban, a tizenkilencedik századi Oroszországban vagy Franciaországban, hogy Magyarországot bármely időkben ne említsem.

Ahány jó könyvet olvastam, annyi életet élhettem a sajátomon kívül. Ilyen alapon az olvasás sokéletűvé teszi az embert, ami szinte már halhatatlanság.

További jó hír, hogy ahányan elolvasnak egy regényt, az annyiféle művé válik, hiszen mindenki hozzáteszi a maga emlékeit, egyéniségét, képzeletét. Az olvasók társszerzők – szerencsére a honoráriumból nem kérnek, sőt, pénzt adnak a könyvekért. Isten, jól találtad ezt ki, köszönöm szépen.

Mise

Mi se kaptunk vallásos nevelést.

Irigyeltem azokat a hívőket, akik egyházközösségek aktív tagjai. Vasárnaponként nemcsak azért járnak a templomukba, hogy dicsőítsék az Urukat, hanem azért is, hogy találkozzanak. Számukra a mise szociális esemény. Ha valakit baj ér – haláleset, pénzügyi katasztrófa, gyógyíthatatlan betegség –, a gyülekezet szárnyai alá veszi, vigasztalja, támogatja. Ez főleg az angolszász világban zajlik így, szinte hibátlanul.

De mi van azokkal, akik nem hívők, vagy nem járnak templomba? Marad nekik a kocsma? a diszkó? a táncház? esetleg a koncertterem?

Annyira jó volna, ha vasárnap délelőttönként tartanának civil misét valahol. Templomszerű helyiségben. Prédikátorok beszélnének világi témákról. Ostya helyett Tibi csokoládét kapnának a résztvevők. Gyónni lehetne, fülkében vagy nyilvánosan, penitenciát is kiszabnának. Példa: Elmondod hússzor, hogy nem szólsz bele a lányod nevelési elveibe! Vagy: Fölhívod harmincszor az édesanyádat! Esetleg (plagizáció): Megbocsátasz az ellened vétkezőknek!

Sok részletkérdés kidolgozásra vár. Ha valakik elfogadják és kivitelezik az ötletet, szóljanak, egy megbízható hívük már van.

Óhaj

Óvodáskoromban (többek között) olyannak képzeltem Istent, amilyennek az asztalos nagyapámat láttam, sajnos csak öt évig ismerhettem. Szemüveges. Szigorú. Hallgatag. Fájós lábú. Pontos (kétszer mérj, egyszer vágj!). Ami még fontos: volt mindig pénze, s ha találkoztunk, nagylelkűen adott belőle.

Isten sajnos mégsem ilyen, ez kétségtelen. Ezért ritkán jut eszembe, hogy kérjek tőle valamit. Már csak azért sem, mert ha elképzelem, hány ezer – millió, milliárd – óhaj, sóhaj, kívánság száll föl Őhozzá minden egyes pillanatban, kötve hiszem, hogy egyáltalán hallja ezeket, avagy az írottakat képes elolvasni. Idegesen pisloghat, miként gondolja az emberiség, hogy fölfogható a töméntelen mennyiségű megrendelés?

Ennek fényében csoda, ha néha mégis…

Hála Istennek. (Ámbár Auschwitzért még szemére hányok, ha egyszer a színe elé kerülök.) Lehet, hogy nem is kell hinned benne. Elég, ha ő hisz tebenned.

(Vége)

(1)

Imádok élni.
Gyűlölök félni.
Egy rohadt f betűn múlik az egész?

(2)

Az üres, tiszta papír a remekmű lehetőségét is ígéri.
Szerencse dolga.

(3)

Az ötlet használat után eldobandó.

(4)
Irodalom. Dalom. Omm. Iroda. Lom.

Olvasó. Vas. Sav. Só. Ó.

(6)

Legyen. Hegyen. Egyen. Vegyen. Tegyen. S megyen.

(7)

Mér? Ér? Vér? Kér? Bér?

(8)

Kapcsolat. Kap. Kapocs. Tol. Csal. Tolat.

(9)

Halálom. Lomha. Alá. Moll. Máll. LOL.

NEM

(11)

TALÁN

(12)

MÉGSEM

(13)

MÉGIS

IGEN

Tartalom

(4)
(5)
(6)
(7)
(8)
(9)
(10)
(11)
(12)
(13)
(14)